

Demos Shakarian: Nejšťastnější lidé na zemi, Podnikatelé plného evangelia

Předmluva

Byl ponurý prosincový den roku 1960 a my jsme vjížděli s naším vozem na předposlední volné místo na parkovišti před hotelem „Prezident“ v Atlantic City.

Několik vteřin poté se do prostoru vedle nás vsunul už poněkud zchátrale vyhlížející cadillac s kalifornskou poznávací značkou a z něj vystoupil statný muž v klobouku s širokou střešou. Podával nám svou obrovskou ruku poznamenanou tvrdou prací.

„Mé jméno je Demos Shakarian,“ představil se.

Potom obešel vůz na druhou stranu a pomohl vystoupit krásné, tmavovlasé dámě. „A toto je Rose, moje žena.“ Vysvětlili jsme oběma, že jsme reportéři zpravodajského časopisu Guideposts a dostali jsme pokyn prošetřit mluvení jazyky; rychle jsme však dodali, že jsme se vlastně přišli „jen tak porozhlédnout.“

A to jsme pak také důkladně dělali. V onom týdnu se totiž v hotelu „Prezident“ konala regionální konference organizace, která nese název Full Gospel Business Men's Fellowship International (Mezinárodní společnost podnikatelů plného evangelia), jejímž zakladatelem a předsedou je Demos Shakarian. Do Atlantic City přijely davy lidí z celého východního pobřeží. Někteří, aby se setkali s tímto bronzově opáleným mužem v kovbojském klobouku, jiní, aby si vyměnili zážitky o tom, co Duch svatý udělal v jejich životech, a nakonec takoví jako my, jen tak se porozhlédnout - poněkud bázlivě a víceméně skepticky.

„Především budme na pozoru před přehnanými citovými projevy,“ varovali jsme se navzájem, „před křikem, zvedáním rukou a afektovanými svědectvími.“ To je přece známá technika, jak lze snadno přivést velké množství lidí do stavu vzrušení.

Dávali jsme si tedy pozor,... ale nic podobného se nedělo. V čele hotelového plesového sálu vedl Demos průběh shromáždění s jemnou citlivostí muže naslouchajícího hlasu, který jsme my nemohli postřehnout. Místo námi očekávaného zmatku opanovala konferenci střízlivá a ukázněná radost. A protože jsme byli obrnění proti útokům, které vůbec nepřicházely, byli jsme bezbranní vůči lásce, kterou jsme zakoušeli. Během toho týdne jsme pak začali také my sami, spolu se stovkami dalších, chodit v Duchu svatém.

Od onoho prosince uplynulo patnáct let, během nichž jsme sledovali letniční hnutí v mnoha částech světa a nacházeli v něm živé zkušenosti, vzrušení a změněný život - tedy duchovní realitu, kterou dnešní sbory potřebují. Všimli jsme si přitom jedné zajímavé věci. Všude tam, kde jsme mluvili s lidmi, jejichž víra byla živá - ať s muži, ženami, dětmi či se staršími lidmi, s katolíky nebo s mennonity - vždy znovu jejich příběh začínal touto zvláštní skupinou Podnikatelů plného evangelia a farmářem z mléčného hospodářství v Downey v Kalifornii, jménem Demos Shakarian.

Jak je to možné, divili jsme se, že tento zdrženlivý nevýrazný řečník s mírným úsměvem, na němž nebylo nikdy vidět, že by pospíchal a který dnes stěží věděl, kde bude zítra, zanechal u milionů lidí takový dojem? Abychom to zjistili, rozhodli jsme se natočit s ním interview a zeptat se jeho samého.

To se však snadněji řeklo, než udělalo. Demos právě mohl být v Bostonu, v Bangkoku nebo v Berlíně a pošta pro něj tak zůstávala nezodpovězená. Přesto jsme spolu v posledních čtyřech letech uskutečnili celou řadu schůzek. Demos a Rose nás přijeli navštívit na východ Spojených států; později jsme se setkali na chatě jednoho přítele ve Švýcarsku. Pracovali jsme spolu v Monaku a v Palm Springs. Rozmlouvali jsme v automobilech, na letištích a v arménských restauracích. Avšak vůbec tu nejkrásnější dobu s Demosem a Rose jsme prožili v jejich domě v Downey, v tomtéž domě, který si postavili v roce 1934 po narození svého prvního dítěte. Dům Demosova otce, prázdný od jeho smrti, stojí hned vedle. Je mnohem nádhernější a prostornější, avšak Demose a Rose spojuje s menším domem přece jen více vzpomínek.

A tak jsme postupně začali chápat Demosovo tajemství.

Část z něj s sebou přinesla jeho rodina z Arménie. Tento nejstarší křesťanský národ musel pro svou víru také nejvíce vytrpět. Ale z jeho utrpení vzešlo poznání.

Toto poznání však není vázáno jen na jednu rasu nebo národ. Skrývá v sobě tajemství, které by měl znát každý z nás, neboť - jak říká Demos - až je pochopíme, „budeme bez ohledu na to, v jakém stavu je svět kolem nás, těmi nejšťastnějšími lidmi na zemi.“

Listopad 1975

John a Elizabeth Sherrillovi

Lincoln, Virginia

1. *TAJEMNÉ POSELSTVÍ Z DRUHÉ STRANY HOR*

Nedávno, když jsme s Rose jeli večer domů ulicemi Los Angeles, mě přepadla náhlá touha odbočit z hlavní silnice a jet kolem domu, v němž bydlel můj dědeček Demos hned po svém přesídlení do Ameriky.

Rose si po dvačtyřicetiletém manželství už zvykla na takové náhlé impulsy, a přestože už byla jedna hodina v noci, neřekla ani slovo, když jsem vjel do čtvrti všeobecně známé jako „Los Angeles Flats“. Čtvercový štukový dům však v Bostonské ulici číslo 919 už nestál. Zastavili jsme a chvíli z auta tiše pozorovali nové státní byty, které byly vystavěny na místě staré budovy. Pak jsem vůz otočil a jel zpátky směrem k hlavní silnici.

Ovšem vzpomínky na mého dědečka mě už v této teplé kalifornské letní noci neopustily. Věděl jsem, proč jsem dnes večer musel udělat tuto odbočku: totiž kvůli prorocství, které jsme s Rose slyšeli krátce předtím na shromáždění Podnikatelů plného evangelia v Beverly Hills. Kdosi tam s odvoláním na to, že přináší slova přímo od Boha, prorokoval, že už brzy propukne v mnoha zemích světa, včetně Spojených států amerických, pronásledování křesťanů.

Co si máme o tomto prorocství myslet? Jak reagovala na podobné poselství před stoletím moje rodina? Tenkrát se také objevilo takovéto prorocství, a všechno, co se odehrálo v životě mého dědečka, mého otce i v mém vlastním, bylo výsledkem toho, že toto prorocství bylo bráno zcela vážně.

Byly už dvě hodiny ráno, když jsme přijeli do Downey a já zastavil vůz na příjezdové cestě k našemu domu. Měsíc svítil a byla taková noc, že bylo škoda jít hned spát. Rád zůstávám dlouho vzhůru – vlastnost ze které Rose není příliš šťastná. Ona šla spát, zatímco já jsem přistavil staré křeslo těsně k oknu, zhasl světlo a nechal své myšlenky zatoulat zpátky do minulosti.

Svého dědečka Demose jsem nikdy neviděl. Zemřel dříve, než jsem se narodil, avšak příběhy o něm jsem slyšel vyprávět více než tisíckrát. Znal jsem všechny podrobnosti tak dobře, že když jsem tam seděl u okna a díval se na pomerančovník koupající se v měsíční záři, zdálo se mi, že vidím jinou zemi; vzdálenou a dávno zaniklou. Připadala mi však tak dobře známá, jako kdybych v ní vyrůstal. To není pro Arména nic neobvyklého. Jsme lidé Starého zákona; minulost a přítomnost jsou v našich myšlenkách často tak prolnuty, že věci, které se odehrály před sto, tisíci nebo dokonce dvěma tisíci lety, jsou pro nás stejně reálné, jako dnešní kalendářní datum.

Slyšel jsem ty příběhy líčit tak často, že jsem před sebou skutečně mohl vidět vesničku v Kara Kala, pevně vsazenou do skalnatého úpatí hory Ararat. Té hory, na níž podle Bible přistála Noemova archa. Když jsem zavřel oči, viděl jsem kamenné budovy, kůlny a stodoly, a také obytný dům mého dědečka Demose, který měl pouze jednu jedinou místnost. Zde přišlo na svět pět dědečkových dcer, ale ani jeden syn a to bývalo pro Armény stejnou hanbou, jako pro staré Izraelity.

Dovedl jsem si dědečka představit, jak chodíval každou neděli se svými malými děvčátky do domu, kde měli shromáždění. Ačkoliv Arméni jsou většinou pravoslavní, dědeček i mnozí jiní v Kara Kala byli presbyteriáni. Představoval jsem si ho, jak kráčí vesnicí k domu, kde se konalo shromáždění a se vzpřímenou hlavou čelí tichému výsměchu.

Vždy mi připadalo zvláštní, že dědeček, ačkoliv prožíval takovou nouzi, nepřijal hned ono pozoruhodné poselství, které přicházelo z druhé strany hor téměř celých padesát let.

Toto poselství s sebou přinesli Rusové a ačkoliv měl dědeček Rusy rád, přece jen uvažoval příliš střízlivě

na to, aby jim uvěřil jejich vyprávění o zázracích. Přijížděli tehdy v dlouhých karavanách na plošinových krytých vozech. Byli oblečeni stejně jako naši lidé: dlouhá roucha s vysokými límci byla na bocích uchycena šňůrami se střapci, a ženatí muži nosili plnovousy. Také potíže s dorozuměním žádné nebyly, protože většina našich lidí hovořila také rusky. A tak Arméni naslouchali vyprávění o tom, co Rusové nazývali „vylitím Ducha svatého“ na statisíce ruských pravoslavných křesťanů. Rusové přicházeli jako přátelé a přinášeli dary - dary Ducha, o které se chtěli rozdělit.

Téměř jako bych slyšel rozhovor, který spolu dlouho do noci vedli dědeček s babičkou po jedné takové návštěvě.

„Člověk ovšem musí uznat,“ tak nějak by to asi dědeček řekl, „že všechno, o čem Rusové hovoří, je biblicky podloženo. Tím mám na mysli, že se o uzdravování v Bibli dočteme. Také o mluvení jazyky a o prorokování se tam píše. Jediný problém je v tom, že celá ta věc nezní jaksi... arménsky.“ Tím myslel: důvěryhodně, přízemně a prakticky.

A babička, se svým stále zarmouceným srdcem, jakoby odpovídala: „Když tak mluvíš o prorocství a uzdravování, pak máš vlastně na mysli zázraky, nebo ne?“

„To ano.“

„Kdybychom „přijali Ducha svatého,“ jak o tom mluví Rusové, nemyslíš, že bychom i my mohli prosit o zázrak?“

„Myslíš snad na to, že bychom ještě mohli mít syna?“

Pak asi začala babička plakat. A já také vím, že babička jednoho slunného rána v květnu roku 1891 skutečně plakala.

Postupem času začalo mnoho rodin v Kara Kala poselství ruských letničních přijímat. Jedním z nich byl také dědečkův švagr Magardich Mushegan. Přijal křest v Duchu svatém a při svých častých návštěvách na Shakarianově statku pak vyprávěl o nové radosti ve svém životě.

V onen památný den, 25. května 1891, babička spolu s několika dalšími ženami v koutě jediné místnosti jejich selského stavení něco šila. Chci říci pokoušela se šít, avšak bránily jí v tom slzy, které jí stékaly po tvářích a skrápěly látku na klíně.

Naproti u okna, kde bylo lepší světlo, seděl Magardich Mushegan se svou Biblií otevřenou na kolenou a četl.

Náhle ji Magardich zaklapl, vstal a prošel světnicí. Zastavil se před babičkou a jeho těžké černé vousy se mu samým rozčilením pohybovaly nahoru a dolů.

„Goolisar,“ řekl Magardich, „právě ke mně promluvil Pán!“

Babička se napřímila a v údivu na něj pohlédla: „Opravdu, Magardichi?“

„Dal mi pro tebe poselství,“ řekl Magardich. „Goolisar, ode dneška přesně za rok budeš mít syna.“

Když se dědeček později vrátil z pole, babička ho očekávala už u dveří a vyprávěla mu novinku o podivuhodném prorocství. Ačkoliv se dědeček radoval a byl ochoten prorocství věřit, přece jen byl ještě velmi skeptický a neřekl raději nic. Jen se usmíval a krčil rameny - a zaznamenal to datum do kalendáře.

Uplynulo pár měsíců a bylo jisté, že babička je opět těhotná. Tou dobou už každý v Kara Kala o prorocství věděl a celá vesnice byla napjatá, jak to nakonec dopadne. Potom, 25. května 1892, přesně rok poté, co přišlo prorocství, přivedla babička na svět děťátko - chlapečka.

Bylo to poprvé, kdy se naše rodina setkala s Duchem svatým tímto osobním způsobem. Všichni v Kara Kala se shodli na tom, že chlapeček dostal opravdu příléhavé jméno: jmenoval se Izák, poněvadž byl zaslibeným dítětem, stejně jako dlouho a toužebně očekávaný syn Abrahámův.

Jsem si naprosto jist, že dědeček teď byl hrdým a šťastným člověkem, když vedl v neděli po Izákově narození svou rodinu do shromáždění. Nicméně však byl, stejně jako všichni Arméni, trochu tvrdohlavý. Považoval se za příliš střízlivě uvažujícího, než aby bez jakékoliv výhrady přijal skutečnost, že prožil nadpřirozené prorocství, jaká se vyskytují v Bibli. Co když celé to Magardichovo prorocství bylo jen jakousi šťastnou náhodou?

Jistého dne však zmizely dědečkovy pochyby jednou provždy.

V roce 1900, když bylo Izákovi osm roků a jeho mladší sestře Hamas čtyři, přišla do vesnice zpráva, že asi sto ruských křesťanů přechází na svých krytých plošinových vozech hory. Každý se těšil, protože v Kara Kala bylo zvykem vystrojit křesťanským hostům slavnost, kdykoliv přijedou. Bez ohledu na to, že dědeček tehdy s „plným evangeliem“, které Rusové hlásali, zcela nesouhlasil, bral tyto návštěvy jako zvláštní, Bohu věnované chvíle, a trval na tom, aby se slavnost na uvítanou konala na velkém pozemku před jeho domem.

Dědeček byl velmi pyšný na svůj vynikající dobytek. Když přišla zpráva, že Rusové jsou už na cestě, šel se na pastvinu podívat na své stádo. Při té příležitosti chtěl vybrat toho nejlepšího a nejtučnějšího býčka na hostinu.

Ke svému nemilému překvapení však při prohlídce stáda zjistil, že právě ten nejtučnější býček má vadu: zvíře bylo na jedno oko slepé.

Co teď? Dědeček znal velmi dobře Bibli, a věděl proto přesně, že Pánu nesmí obětovat vadné zvíře. Vždyť ve 3. knize Mojžíšově 22. kapitole 20. verši je psáno: „...nebudete obětovat nic, co má vadu, neboť by to nebylo přijato...“.

Jaké dilema! Žádné jiné zvíře ze stáda nebylo ještě dostatečně velké, aby nasýtilo sto hostů. Dědeček se rozhlédl kolem. Nikdo jej neviděl. Co kdyby teď porazil velkého býka a vadnou hlavu prostě ukryl? Ano, a musí to udělat hned! Zavedl poloslepého býčka do stáje, vlastnoručně ho porazil a jeho hlavu strčil do pytle, který pak ukryl v temném koutě pod hromadou vymlácené pšenice.

Dědeček byl s přípravami hotov právě včas, když uslyšel rachotit vozy ruských návštěvníků po Kara Kala. Jak milý to byl pohled! Po prašné cestě sestupovala dobře známá karavana vozů, v níž byl každý z nich tažen čtyřmi zpocenými koňmi. Vedle vozky prvního povozu seděl jako vždy vzpřímeně a velitelsky bělovousý patriarcha, který byl vůdcem a prorokem skupiny. Dědeček a malý Izák běželi vzhůru ulicí přivítat hosty.

V celém městečku byly v chodu slavnostní přípravy a velký býk se už pekl na rožni nad ohromnou vrstvou dřevěného uhlí. Večer se všichni sešli kolem dlouhých dřevěných stolů hladoví i plni očekávání. Avšak dříve, než se mohlo začít jíst, musel být pokrm požehán.

Tito staří ruští křesťané by se před jídlem nemodlili ani neděkovali dříve, dokud nepřijali to, co nazývali posvěcení. Čekali před Pánem až do chvíle než - jak říkali - na ně sestoupí Duch Boží. Tvrdili, (a tím se dědeček poněkud bavil), že opravdu cítí, jak na ně sestupuje Boží přítomnost. A když se tak stalo, zvedali ruce a tančili radostí.

Takže i při této slavnosti Rusové čekali, jak byli zvyklí, na posvěcení Duchem. Netrvalo dlouho, a podle očekávání začal nejprve jeden a pak i další na místě tančit. Zdálo se, že vše má svůj obvyklý průběh. Brzy bude následovat požehnání jídla a slavnost může začít.

K dědečkovu úžasu zvedl náhle patriarcha ruku, ale nikoliv aby žehnal, nýbrž jako znamení, že všichni mají přestat s modlením. Bělovlasý velký muž vrhl na dědečka zvláštní, pronikavý pohled a beze slova se zvedl od stolu.

Dědečkovy oči sledovaly každý pohyb starého muže, když prorok šel dlouhými kroky přes dvůr do stáje. Za okamžik se znovu objevil. V ruce držel pytel, který dědeček ukryl pod hromadou pšenice.

Dědeček se začal třást. Jak na to jen mohl ten muž přijít? Nikdo z vesničanů ho neviděl a Rusové ještě ani nevjeli do vesnice, když hlavu schovával. Patriarcha postavil prázdný pytel před dědečka a otevřel jej tak, aby každý mohl zřetelně poznat hlavu býka s mléčně bílým okem.

„Nechceš se z něčeho vyznat, bratře Demosi?“ otázal se Rus.

„Ano, chci,“ odpověděl dědeček, který se ještě stále chvěl. „Ale jak jsi to poznal?“

„Řekl mi to Bůh,“ odpověděl starý muž prostě. „Ty stále ještě nevěříš, že On dnes se svým lidem hovoří stejně, jako dříve v minulosti. Duch mi dal toto slovo poznání z jednoho zvláštního důvodu: abys uvěřil ty i tvá rodina. Ty jsi zatím moci Ducha vzdoroval, ale dnes přišel den, kdy už nebudeš déle odolávat.“

Onoho večera pak dědeček před sousedy a hosty vyznal svůj pokus o podvod. Prosil je o odpuštění a slzy mu tekly po tvářích do jeho jezatých vousů. „Řekni mi,“ ptal se proroka, „jak i já mohu přijmout Ducha Božího.“

Dědeček poklekl a starý Rus položil své praci poznamenané ruce na jeho hlavu. V tu chvíli se začal dědeček plný radosti modlit v jazyku, kterému ani on, ani nikdo z přítomných nerozuměl. Rusové nazývali tento způsob nadšeného mluvení „jazyky“ a uznávali to za znamení toho, že Duch Svátý je v tom, kdo jazykem mluví, přítomen. Ten večer přijala „křest v Duchu svatém“ i babička.

To byl začátek velkých změn v životě naší rodiny. Jednou z prvních změn byl obrat v postoji vůči nejslavnějšímu občanu v Kara Kala. Ten byl v celém kraji známý jako „Chlapec Prorok“, i když mu bylo v době příhody s býčí hlavou už 58 let.

Skutečné jméno toho muže bylo Efim Gerasemovič Klubniken a měl pozoruhodný osud. Byl ruského původu a jeho rodina náležela k prvním letničím, kteří přešli přes hranice a trvale se usadili v Kara Kala. U Efima se projevoval od nejtělejšího mládí dar modlitby. Stávalo se často, že se modlil a postil celé hodiny.

V Kara Kala každý věděl, že když bylo Efimovi jedenáct let, slyšel, jak jej Pán opět povolává k dalšímu půstu a modlitbám. Tentokrát to trvalo sedm dní a sedm nocí a měl přítom vidění.

Na tom samo o sobě nebylo nic mimořádného. Jak měl dědeček ve zvyku popichovat, tvrdil, že když někdo zůstane tak dlouho bez jídla a spánku, musí začít vidět zjevení. Avšak to, co byl Efim schopen během těch sedmi dnů udělat, už nebylo tak snadno vysvětlitelné.

Efim neuměl číst ani psát. Když však seděl v malé kamenné chatrči v Kara Kala, viděl před sebou obraz map a poselství napsané v překrásném rukopisu. Efim požádal o pero a papír. Sedm dní pak seděl u hrubého dřevěného stolu, kde rodina jedla, a namáhavě kopíroval tvar a podobu písmen a kreseb, které se promítaly před jeho zrakem.

Když skončil, přinesli rukopis k vesničanům, kteří uměli číst. Ukázalo se, že toto negramotné dítě zaznamenalo řadu návodů a výstrah v ruské azbuce. Chlapec psal, že v blíže neurčeném časovém úseku v budoucnosti bude každý křesťan v Kara Kala vystaven hroznému nebezpečí. Předpověděl dobu nevýslovné tragédie pro celou zemi, kdy mají být brutálně zavražděny statisíce mužů, žen a dětí. Přejde doba, varoval, kdy každý z této oblasti bude muset uprchnout. Musí se přeplavit do země na druhé straně oceánu. Ačkoliv Chlapec Prorok nikdy žádnou zeměpisnou knihu neviděl, nakreslil přesnou mapu země, kam musí prchající křesťané odejít. Vodní plocha zobrazená v kresbě nebyla k údivu dospělých ani sousední Černé moře, ani Kaspické jezero, nýbrž nepředstavitelně vzdálený Atlantický oceán! O tom nebylo žádných pochyb. A o zemi na druhé straně oceánu také ne: mapa naznačovala zcela zřetelně, že je míněno východní pobřeží Spojených států amerických.

Avšak ani tam se nemají uprchlíci usadit, pokračovalo proroctví. Budou cestovat dále, až dosáhnou západního pobřeží nové země. Tam jim Bůh podle chlapcova proroctví požehná, dá jim blahobyt a jejich potomstvo učiní požehnáním pro národy.

Později napsal Efim ještě jedno proroctví, avšak jediné, co o něm lidé věděli, bylo to, že se týkalo ještě mnohem vzdálenější budoucnosti, v níž mají lidé ještě jednou utíkat. Efim požádal své rodiče, aby proroctví zapečetili do obálky a opakoval jim pokyny, které k tomu obdržel. V jeho vizi mu bylo sděleno, že jen budoucí prorok, kterého pro tuto úlohu zvolí Pán, bude smět obálku otevřít a proroctví oznámit církvi. Kdokoliv jiný, kdo by tuto obálku otevřel předčasně, zemře.

Mnozí lidé v Kara Kala se vysmívali těmto dobrodružným fantaziím malého chlapce. Jistě musí existovat nějaké vysvětlení tohoto „zázračného“ spisu. Možná, že se chlapec sám tajně naučil číst a psát, aby mohl ve vesnici sehrát tenhle žert.

Jiní však začali Efima nazývat Chlapcem Prorokem a vůbec o pravosti poselství nepochybovali. Vždy, kdykoliv se donesly k pokojným horám kolem Araratu zprávy o nových politických nepokojích, vynášeli zažloutlé listy, aby si je znovu přečetli. Zdálo se, že nepokoje mezi muslimskými Turky a křesťanskými Armény skutečně nabývají na intenzitě. Nezavraždila snad v ulicích Konstantinopole v září roku 1896, čtyři roky předtím, než dědeček porazil slepého býka, turecká chátra více než šest tisíc Arménů?

Avšak Konstantinopolis leží daleko odtud a od chvíle, kdy bylo proroctví řečeno, už také uplynula řada let. Odpovídalo to sice skutečnosti, že i biblická proroctví byla hlásána desítky, ba i stovky roků před zvěstovanou událostí, avšak většina lidí v Kara Kala, včetně dědečka, zastávala názor, že pravý prorocký dar zanikl s dokončením Bible.

A pak, krátce po přelomu století, Efim oznámil, že přišel čas k naplnění slov, která napsal téměř před padesáti lety. „Musíme uprchnout do Ameriky,“ řekl, „všichni, kteří zde zůstanou, zahynou.“

Tu a tam sbalily některé letniční rodiny v Kara Kala své jmění a nelitovaly majetku, který zde musely zanechat. Efim a jeho rodina byli mezi těmi, kteří odešli první. Každá rodina letničních, která opustila Arménii, se stávala terčem posměchu těch, kteří zde zůstávali. Skeptici a nevěřící, mezi nimi i mnozí křesťané, se prostě zdráhali uvěřit, že Bůh může dávat modernímu člověku v moderním věku zcela konkrétní pokyny.

Avšak Boží varování se přesně potvrdilo. V roce 1914 začala pro Arménii doba nevýslovné hrůzy. S nemilosrdnou důkladností započali Turci své krvavé dílo. Dvě třetiny arménského obyvatelstva zahnali do mezopotámské pouště. Přes milion mužů, žen a dětí, včetně všech obyvatel Kara Kala, zemřelo během těchto pochodů smrti. Dalšího půl milionu lidí bylo pobito ve vesnicích při pronásledování, které později sloužilo Hitlerovi jako vzor k vyhlazení Židů. „Svět nezakročil, když Turecko vyhladilo Arménii,“ připomínal svým stoupencům, „a nezasáhne ani nyní.“

Těch několik málo Arménů, jimž se podařilo uniknout z obležených území, pak vyprávělo o velkých hrdinských činech. Přinášeli zprávy o tom, jak Turci mnohdy nabízeli křesťanům možnost zapřít svou víru a v případě, že by tak učinili, mohli si zachránit život. Nejčastěji používanou metodou bylo zavřít skupinu křesťanů do stodoly a tu zapálit. „Jestliže jste ochotni uznat Mohameda namísto Ježíše Krista, otevřeme dveře.“ Avšak křesťané znovu a znovu raději umírali a když je pohlcovaly plameny, zpívali chvalozpěvy.

Ti, kteří uposlechli výstrahy Chlapce Proroka a hledali útočiště v Americe, naslouchali těmto zprávám se zděšením.

Dědeček Demos byl mezi těmi, kteří uprchli. Po své zkušenosti s ruským patriarchou nemohl už déle popírat pravdivost prorokování. V roce 1905 prodal statek, který rodina dědila z generace na generaci a nedbal na to, že za něj dostal jen malou část jeho ceny. Pak jednotlivým příslušníkům rodiny naložil na záda majetek, který mohli unést. On sám pak mezi jiným nesl i těžký mosazný samovar na dřevěné palivo. A spolu se ženou, svými šesti dcerami - Zuzanou, Ester, Siroon, Maggou, Yerchan a Hamas a také s pýchou svého života, třináctiletým Izákem, odcestoval do Ameriky.

Rodina se bezpečně dostala do New Yorku, avšak v souladu s proroctvím se tam neusadila. Podle písemných pokynů putovali dál rozlehlou novou zemí plnou zmatků, dokud nepřišli do Los Angeles. Tam ke své radosti našli malou, avšak neustále se rozrůstající arménskou skupinu, ve které už žilo několik přátel z Kara Kala. S jejich pomocí šel dědeček hledat nějaké ubytování. „The Flats“ byla sice nejlacinější částí města Los Angeles, avšak přesto se musel spojit se dvěma nově příchozími rodinami, aby se mohl posléze se svou rodinou nastěhovat do čtvercového štukového domu v Bostonské ulici číslo 919.

Všechny peníze, které vynesl prodej rodného domu a statku, byly utraceny za dopravu lodí, cestu napříč Spojenými státy a za podíl na novém domově, a proto si musel dědeček ihned hledat práci. Ale nebyl v tom úspěšný. Velká hospodářská krize nastupujícího dvacátého století byla v Kalifornii stále ještě citelná. Nebylo žádné volné místo, a zvláště ne pro cizince, který neuměl ani slovo v místním jazyce. Každé ráno chodil dědeček do zprostředkovatelen práce a každý večer se vracíval těžšími kroky, než dne předchozího.

Každý týden však přicházela chvíle, kdy šly všechny starosti stranou: nedělní bohoslužby. Dům v Bostonské ulici měl v průčelí velký salón. Ten se brzy stal místem, kde se scházelo společenství. Shromáždění probíhalo podle zvyklostí zavedených kdysi v církvích po domech v Kara Kala. Místnosti vévodil velký stůl, na kterém ležela otevřená Bible. Napravo od něj seděli muži. Zasedací pořádek se řídil věkem: nejstarší muži seděli stolu nejbližší, za nimi mladší a nakonec chlapci. Na druhé straně místnosti pak seděly ženy, také usazené podle věku. Starší sboru nosili černý plnovous a občas i některý z mladších mužů ostatní ohromil tím, že si nechal narůst knírek. Muži obvykle nosívali na bohoslužby (a často i ve

chvilích odpočinku během týdne) zářivě pestré tuniky, ženy dlouhé vyšívané šaty a na hlavě měly háčkované šátky, jak se to tradovalo po celé generace.

Pro dědečka to musela být velká útěcha, když mohl čerpat duchovní posilu z tohoto křesťanského společenství. Už dávno se naučili, že k nim může Bůh hovořit přímo prostřednictvím Bible. Dědeček si s myšlenkou na nalezení práce klekl na orientální koberec, který pocházel ze staré vlasti a modlil se za „slovo“. Celé shromáždění se pak začalo tiše modlit s ním, mnohdy v oné cizí vzrušující řeči nazývané „jiné jazyky“. Jeden ze starších nakonec povstal, šel k Bibli a položil svůj prst na nějaký biblický verš. Zdálo se, že slova vždy přesně vystihovala danou potřebu. Jednou pojednávala o Pánově věrnosti, jindy o přicházejících dnech mléka a medu, přesně tak, jak to předpověděl Chlapec Prorok. A tak tato malá arménská církev toužebně očekávala příchod oněch zaslíbených dnů a čekání si krátili nádhernými chvílemi ve společenství.

Jednoho dne zažili další povzbuzení. Dědeček a jeho švagr Magardich Mushegan (tentýž muž, který předpověděl Izákovo narození) šli právě po ulici San Pedro v Los Angeles a hledali práci v koňských stájích. Když míjeli jednu z bočních ulic zvanou Azusa Street, náhle se zarazili. Mezi pachem koní a kožených postrojů bylo slyšet zvuk, ve kterém se nemohli zmýlit: lidé chválili Boha v jiných jazycích. Vůbec tehdy netušili, že i ve Spojených státech mohou být lidé, kteří Boha uctívají stejně jako oni. Spěchali k přestavěné stáji, z níž zvuky vycházely a zakleпали na dveře. V té době už dědeček znal několik anglických slov.

„Smíme... dovnitř?“ tázal se.

„Samozřejmě!“ Dveře se prudce otevřely. Objali se s přítomnými a za chvíli už spolu s nimi zvedali ruce k Bohu v díkůvzdáních, písních a chválách. Pak se dědeček s Magardichem vrátili do Bostonské ulice s novinkou, že do této daleké země se spolu s nimi přeplavili přes moře i jiní letničtí. Tehdy ještě nikdo netušil, že ulice Azusa Street bude jednou slavnou. V této staré koňské stáji totiž probíhalo probuzení, které jako jiskra zapálilo charismatickou obnovu v mnohých částech světa. V té chvíli viděl dědeček tuto druhou skupinu věřících jako milé potvrzení Božího příslibu, že bude v Kalifornii konat něco nového a zvláštního.

Těchto nových událostí se však už nedožil. Dlouho očekávané stálé zaměstnání se mu stalo tragickým osudem.

Jednoho dne v roce 1906 přišel dědeček domů s písni na rtech.

„Ty jsi našel práci,“ řekla babička.

„Ano, našel.“

Když líčil tu velkou novinu, ve chvílce ho obklopila celá rodina. Nahoře v Nevadě, ve státě sousedícím s Kalifornií, přijímala železnice dělníky.

Babičce zmrzl úsměv na rtech. Už o Nevadě slyšela. Je to poušť, kde teplota dosahuje 49 stupňů Celsia, a když se muži pokoušeli v těchto vedrech klást koleje, padali k zemi mrtví.

„Ale ty zapomínáš,“ oponoval dědeček, „že jsem zemědělec. Jsem přece zvyklý pracovat venku na slunci. A vůbec, Goolisar, matko mého syna, máme my ještě nějakou jinou volbu?“

Dědeček tedy svolal starší církve a vyprosil si od nich před cestou tradiční požehnání. Zabalil potřebné oblečení do své příkrývky a vydal se na cestu do pouště. Brzy na to už nosil listonoš každý týden do domu v Bostonské ulici peněžní poukázku.

A pak jednoho letního večera přišel telegram, kterého se babička vždy obávala. Ve žhavém, horkém dni při práci na kolejích dědeček zemřel. Jeho tělo přivezli vlakem nazpět.

Dědečkova smrt přivedla mého otce Izáka do postavení, do něhož ještě nedospěl - ve svých čtrnácti letech se teď stal hlavou rodiny.

Tatínek už několik měsíců prodával noviny na rohu jedné ulice v centru města a vydělával téměř deset dolarů měsíčně. Dokud byl dědeček naživu, byla to cenná výpomoc. Tímto platem však teď nestačil uživit matku a šest sester. Ani tak velké události, jako bylo zemětřesení v San Francisku v roce 1906, kdy prodal během hodiny šest balíků zvláštního vydání, neznamenaly nic víc, než že mohl dát na stůl navíc

několik čtvrtlitrovek mléka.

Táta by ale také nevzal žádné peníze, které neodpracoval. V těchto prvních letech začátku století byly v oběhu ještě zlaté mince. Pětidolarový peníz byl sotva tak velký jako pětcentový. Jednoho dne položil pospíchající zákazník do tátovy ruky minci, vzal tři penny nazpět a běžel dál. Otec chtěl zrovna vsunout minci do své modré kamelotské zástěry s nápisem „LOS ANGELES TIMES“, když tu náhle zpozoroval, že domnělých pět centů, které držel v ruce, je ve skutečnosti pět dolarů.

„Pane!“ zvolal. Avšak zákazník už byl o blok dále. Otec položil na noviny závaží a vyběhl za mužem. Kolem právě zarachotila tramvaj, otec do ní bez dlouhého rozmyšlení naskočil, zaplatil ze svého drahocenného výdělků jízdné a následoval toho muže. Když ho konečně uviděl, vyskočil z tramvaje.

„Pane!“ Muž se otočil. „Pane, to ne pět centů,“ řekl otec svou lámanou angličtinou. Nastavil ruku a ukázal na slunci se třpytící zlatou minci.

Často přemýšlím o tom muži, který bez sebemenšího zamručení uznání vzal nazpět své peníze. Kdyby měl možnost vidět ty hladové obličejky, které každý večer čekaly přede dveřmi Bostonské ulice číslo 919, jistě by mladému prodáváči novin řekl, ať si minci nechá.

Deset dolarů měsíčně rodině nestačilo. Večer po práci začal otec obcházet pracovní úřady stejně tak, jako to dříve dělal jeho otec. Jestliže však nebylo dost práce pro muže, nebyla už vůbec žádná pro chlapce. Nakonec přece jen zjistil, že v továrně na kůže je jedno volné místo. Mzda tam byla sice nízká - 15 dolarů za měsíc - ale bylo to přece jen víc, než si mohl vydělat prodejem novin, a tak tu práci vzal.

Jednoho dne v roce 1908, když bylo otcovi šestnáct let, pro něj měla babička překvapení.

„Izáku,“ řekla, „mám úžasnou novinu.“

„Sem s ní,“ odpověděl táta přes kapesník, do kterého často kašlal. Jemný prach z továrny na kůže se mu ukládal na plicích a působil mu trvalý kašel.

„Našla jsem si práci,“ vyhrkla babička.

Otec nechtěl věřit svým uším. „Žádná arménská žena nebyla nikdy v zaměstnání. Ve staré vlasti se starali o rodinu vždycky muži,“ připomněl babičce, zatímco si v kuchyni vymýval z vlasů prach z kůží.

„Ale Izáku, copak nevidíš, co to s tebou dělá, když to břemeno neseš celé sám? Vždyť už jsi hubený jako tyčka. A včera jsem slyšela, jak ostře jsi mluvil se svou sestrou Hamas!“

Otec zrudnul, ale trval na svém. „Nepůjdeš pracovat,“ řekl.

„Ale já jsem už začala,“ usmívala se babička, „u jedné milé rodiny v Hollenbeck-Park. Prát, žehlit, tak trochu uklízet.“

„Pak tedy já mohu jít a sbalit si své věci,“ řekl otec tiše a opustil kuchyni. Stoupal zvolna po schodech do svého pokoje a babička za ním.

Zůstala stát ve dveřích, zatímco on si balil svých několik kousků šatstva do ranečku. „Když teď pracuješ, tak mě tu už nebudeš potřebovat.“

Příštího dne vzkázala babička lidem v Hollenbeck-Park, že už do jejich prádelny nepřijde.

Otcův kašel se však při práci v továrně na kůže neustále zhoršoval. I když se rok na to stal předákem a mohl příležitostně jít i ven, kašel se nezlepšil. Babička mi často vyprávěla, že v noci slýchávala, jak otce trýznily jeho záchvaty kašle. Když ho konečně přemluvila, aby vyhledal lékaře, ten potvrdil pouze to, co každý v rodině už dávno věděl: buď se otec vzdá práce v továrně na kůže, nebo se nedožije dvaceti let.

Nyní vyvstala otázka, jak zajistit matce a sestrám živobytí? Jako vždy, když byla rodina v nesnázích, i teď se otec obrátil na církev. Tehdy už arménští letniční nekonali své bohoslužby v salónu obytného domu v Bostonské ulici. Jakmile několik mužů našlo práci, začali hned se stavbou modlitebny. Byla to malá dřevěná stavba v ulici Gless o délce osmnácti a šířce devíti metrů s lavicemi bez opěradel, které se daly rychle odsunout ke zdem, jakmile radost v Pánu přiměla sbor tančit v Duchu. V čele místnosti stál tradiční stůl.

Dovedu si dobře představit, jak otec kráčel ke stolu, stejně jako to při mnoha jiných příležitostech dělal i

jeho otec. Potom si klekl na malý, tmavohnědý koberec a upřesnil, co potřebuje, zatímco se za ním shromáždili starší. Mezi nimi byl také Magardich a Magardichův syn Aram Mushegan, o němž se říkalo, že je tak silný, že sám nadzvedne ze země koňský povoz a dokáže ho držet tak dlouho, dokud jiný člověk neopraví kolo. A byl to tento Aram, který pak položil prst na místo v Bibli a hlasitě předčítal překvapující, avšak nádherné verše:

„Požehnaný budeš ve městě, požehnaný také na poli, požehnaný plod života tvého, úroda tvé země a také plod tvého dobytka, skotu a ovcí.“

Země? Táta zbystřil. Dobytek? Avšak tato zvláštní slova z 5. knihy Mojžíšovy 28. kapitoly pokračovala dále:

„Hospodin na tebe sešle své požehnání ve tvé stodole a na veškeré tvé podnikání a požehná ti v zemi, kterou ti Pán, tvůj Bůh, dává.“

Když to otec poslouchal, náhle pochopil, že je na světě jen jediná práce, kterou by dělal opravdu rád a o které uvažoval celý dlouhý den u stříhacího stroje. Chtěl pracovat u krav, se svěžími, zelenými a živými rostlinami a především venku - na čerstvém vzduchu.

Zároveň si také uvědomil, že ke koupi pozemku bude potřeba hodně peněz. Zaslíbení Písma mu však nedoprávalo klidu, a tak se rozhodl. Dal výpověď v továrně na kůže a za dva týdny na to už byl bez práce.

V téže době si však něčeho všiml. Ovoce a zelenina, které se prodávaly v městských prodejnách, byly příliš drahé pro rodiny, podobné té jeho. Plody přitom byly většinou malé a nevzhledné, jako když se sklízí ne zralé. „Nedalo by se s tím něco udělat?“ uvažoval. „Co kdybych přivezl z venkova skutečně čerstvé zboží a prodával je ve městě dům od domu?“

A na tom otec postavil své podnikání. Na jih a na východ od Los Angeles byla území s menšími zemědělskými usedlostmi, často v majetku Arménů, kde se pěstovalo nejrůznější ovoce a zelenina z celého světa. Otec vzal to málo peněz, které měsíc co měsíc odkládal sestřím na výbavu a uskutečnil za ně dva nákupy: koupil plošinový vůz a k němu dvouletého, zrzavě hnědého koně, zvaného Jack.

Příštího dne vyjel otec s Jackem a se svým vozem k malému železničnímu uzlu jménem Downey, který tehdy ještě nebyl předměstím. Bylo to venkovské městečko vzdálené od města dobrých dvacet kilometrů. Jedna cesta trvala téměř tři hodiny, ale tatínek si zamiloval každou její minutu. Čistý, čerstvý vzduch provětrával a léčil jeho zasažené plíce. V jeho představách začal narůstat sen: Jednoho dne bude farmářem. Bude mít vlastní krávy a mléčné hospodářství; bude tím nejlepším mlékařem v kraji.

Zatím však ještě bylo třeba udělat velmi mnoho práce. Toho dne chodil otec v Downey od statku ke statku, tu nakoupil salát, tam pomeranče a grepy a také mrkev - zkrátka všechnu zeleninu a ovoce, které se v té roční době sklízelo. Pak jel zpátky do Los Angeles s vozem naloženým prvotřídním zbožím. Zatímco Jack táhl vůz ulicemi města nahoru a dolů, otec za klapotu podkov vyvolával své zboží: „Zralé jahody! Sladké pomeranče! Čerstvý špenát!“ Jeho zboží bylo dobré, ceny přiměřené, a když přijel podruhé, zjistil, že už na něho hospodyně čekaly.

Uplynul další rok. Otcovi už bylo devatenáct a nechal si růst bujný knír. Peníze na věno svých sester vrátil a dokonce k nim ještě něco přidal. Teď, když se uzdravil a obchody šly dobře, otec usoudil, že nadešel čas začít myslet na založení své vlastní rodiny.

Měl už vyhlédnutou dívku, kterou si chtěl vzít za ženu: patnáctiletou, černoookou a černovlasou Zarouhi Yessayian. Ne snad, že by Zarouhi znal osobně. Podle arménského zvyku totiž chlapci a děvčata spolu nesměli mluvit, dokud se jejich rodiny nedohodly na sňatku. Otec jen věděl, že pokaždé, když šel kolem domu Yessayianů na rohu ulice Gless Street, tlouklo mu srdce až v krku.

Jelikož jeho vlastní otec už nežil, požádal formálně o ruku Zarouhi jeden ze starších sboru. Vyložil rodině Yessayianů tyto otcovy plány: jakmile sežene dostatek peněz, chce po odprodeji svého obchodu koupit pastvinu. Pak, taková je ženichova vize, pro něj bude jedinou hranicí jen horizont Kalifornie.

Otec se tedy oženil. Brzy byli spolu s matkou schopni koupit čtyři hektary kukuřičného pole, eukalyptové stromy a pastvinu v centru Downey. A to nejužasnější byly tři dojně krávy. Vlastníma rukama vystavěli s matkou malý dům z neopracovaných desek. Matka vždy říkávala, že tento dům se velmi jednoduše uklízel - třiceticentimetrová podlažní prkna k sobě tak špatně přiléhala, že při jejich drhnutí odtékala

špinavá voda mezerami přímo do země.

Když jsem se, ponořen do vzpomínek, takto zasnul ve starém křesle, nebe za pomerančovníky už začalo blednout. Avšak mé myšlenky stále ještě vězely v minulosti. Dne 21. července 1913, ještě dříve, než otec a matka dokončili svůj malý domek v Downey, se jim narodilo první dítě. Na rozdíl od dědečka, který musel na svého jediného syna čekat velmi dlouho, prvním dítětem mých rodičů byl chlapec. Dali mi jméno Demos.

V mosazi samovaru, který s sebou přinesl dědeček na svých zádech z Kara Kala a který nyní stál vedle mne na stole, vzplanul úsvit. Díval jsem se, jak se jeho naleštěné boční stěny začínají v ranním šeru zlatavě třpytit. A rozvažoval jsem, když mě rodiče pojmenovali po mém dědečkovi, zda tušili, jakou tajemnou a významnou úlohu bude hrát i v mém vlastním životě prorokování.

2. ROSE

Když mi bylo osm měsíců, rodiče se přestěhovali do Downey. Přesto však dále navštěvovali malý sbor v ulici Gless Street. Otec vždy říkával, že hlavním zdrojem síly Arménů jsou jejich sbory. Později mi vstúpil hned dvě dovednosti. Jakmile byly mé ruce dost velké, naučil mě dojit. A když jsem dorostl alespoň natolik, že jsem dosáhl z pomerančové bedny na Jackovu velkou koňskou hlavu, naučil mě zapřahat. Jedna z mých nejranějších vzpomínek je ta, jak zapřahám Jacka do vozu a s rodinou mezitím se narodily ještě dvě sestry, Ruth a Lucy - jedeme na bohoslužby.

Jedna cesta stále trvala tři hodiny a bohoslužby včetně oběda pak ještě dalších pět hodin a já jsem vychutnával každou chvíličku. Rád jsem pozoroval, jak svalnatí farmáři a zemědělstí dělníci zvedají své ruce, když na shromáždění sestoupil Duch svatý a jak vzhlíží k nebi, až jejich černé vousy směřují dopředu rovnoběžně s deskou stolu. Rád jsem naslouchal, když svými hlubokými, sytými hlasy zpívali staré arménské žalmy.

Také kázání byla fascinující, neboť při nich v malé dřevěné budově na Gless Street oživala minulost. „Arméni,“ připomínal nám kazatel, „jsou nejstarším křesťanským národem na světě a také národem, který pro svou víru nejvíce trpěl. Nedávné masakry páchané Turky jsou pouze posledními z kruté série pokusů našich sousedů zničit náš malý a houževnatý národ.“ Nakonec jsme tuto historii slyšeli tak často, že se nám všem vstúpila až do morku kostí.

„V roce 287,“ začínal kazatel své vyprávění, „se rozmyšlel mladý svatý Řehoř, zda se může odvážit vrátit do své milované Arménie.“ Řehoř totiž upadl v nemilost u krále a byl vypovězen ze země. Ve svém vyhnanství se však seznámil s křesťanským poselstvím. Nakonec se navzdory nebezpečí rozhodl vrátit, aby mohl hlásat svým krajanům evangelium.

Avšak král, který se o jeho návratu brzy dozvěděl, jej nechal zajmout a uvrhnout do nejhlubšího hradního žaláře, aby tam byl umořen hladem. Krátce předtím však Řehořovu kázání naslouchala králova sestra a stala se věřící. Kazatel nám živě vyobrazil, jak se tato mladá žena plíží po vlhkých kamenných schodech k tmavému zatuchlému vězení a skrývá pod přehozem bochník chleba nebo nádobu s kozím mlékem. Tímto způsobem udržela světce na živu celých čtrnáct let.

Po čtrnácti letech přepadla krále strašná nemoc, zvláštní šílenství, v němž se vrhal na zem a vyrážel zvířecí zvuky. Když býval při vědomí, zapřísahal své lékaře, aby jej uzdravili, avšak nikdo z nich to nedokázal.

„Mohl by ti pomoci muž, který se jmenuje Řehoř,“ navrhla mu jeho sestra.

„Řehoř je přece už léta mrtev,“ odvětil král. „Jeho kosti už ztrouchnivěly v žaláři.“

„Nikoliv, on žije,“ odpověděla mu tiše a vyprávěla, jak o něj po čtrnáct let pečovala.

Když přivedli Řehoře z vězení, byly jeho vlasy bílé jako sníh na Araratu, ale duševně i duchovně zůstal zdravý. Prikázal démonu, který trápil krále, aby vyšel ven ve jménu Ježíše Krista a v tom okamžiku byl král uzdraven. V roce 301 se král a svatý Řehoř vydali na společnou cestu, aby dosáhli obrácení celé Arménie.

Na dlouhé zpáteční cestě domů jsem znovu prožíval tento příběh. Viděl jsem trpělivého muže v temné

kobce, jak je po léta vězněn a přitom nikdy neztratil víru, nezapochoyboval a očekával na Boží dokonalý čas...

Když se provdala i poslední z jejích šesti dcer, nastěhovala se babička k nám a žila s námi společně v našem malém dřevěném domě. Vzpomínám si na ni velmi dobře: drobná bělovlasá žena, jejíž černé oči zářily pýchou nad jejím jediným synem. Často říkala, že lituje jen toho, že se dědeček Demos nedožil chvíle, kdy se Shakarianovi zase stali majiteli vlastní půdy. V tomto malém dřevěném domku pak Goolisar zemřela jako šťastná a spokojená žena.

Už v té době, kdy mi bylo deset, mlékařství vzkvétalo. Ze tří krav, které jsme měli na počátku, jich bylo mezitím třicet a později se stav dobytka rozrostl na sto a dokonce na pět set kusů. K původním čtyřem hektarům půdy přibýlo osmdesát a nyní otec snil o vlastnictví největšího a nejkrásnějšího mlékařství v celé Kalifornii. Měla-li být práce jedinou překážkou, pak už byl ten sen skutečností, neboť otec uměl pracovat a také věděl, jak přimět k práci nás ostatní.

Vedle našeho domu stál nyní srub plný Mexičanů, kteří s námi pracovali ve stájích. Otec i já jsme se naučili španělsky a nemohu říct, či příhody se těm druhým líbily víc: zda nám jejich vyprávění o Mexiku nebo jim otcovy vzpomínky na život v Arménii. Vždy nenasytně naslouchali příběhům o Efimovi, Chlapci Proroku, nebo o Magardichu Musheganovi, který předpověděl otcovo narození. Kdykoliv k nám přibyl nový pomocník, musel otec vyprávět celou tuto historii znovu od začátku.

Později také vyprávěl o Efimově pohřbu v roce 1915, o největším pohřbu, jaký kdy kdo v Los Angeles Flats zažil. Efim se nepřidal ke sboru v ulici Gless (kde se bohoslužby sloužily arménsky), ale ke sboru o několik bloků dále, kde se mluvilo rusky. V den velkého pohřbu se sešly nejen tyto dva sbory, ale i pravoslavní Arméni a Rusové, kteří spolklí své předsudky o „divokých letničních zvyklostech“ a zúčastnili se obřadu, neboť mnozí z nich přijeli do Ameriky také na základě Efimova proroctví.

„A co se vlastně stalo s tím druhým proroctvím?“ tázali se často Mexičané, „To se ještě nenaplnilo?“

„To je bezpečně uschováno. Mají je Efimovi synové.“

„A ten, kdo by je otevřel, zemře?“

„Ano, pokud to nebude člověk, kterého k tomu Pán určil.“

„A kdo, myslíš, že bude ten vyvolený?“

Na tuto otázku samozřejmě neznal odpověď nikdo...

Přibližně v době, kdy Chlapec Prorok zemřel, jsem utrpěl zranění, které mi pak způsobilo mnoho dalších problémů.

Nikdy jsem přesně nevěděl, jak jsem si vlastně zlomil nos. Desetiletý chlapec, který pomáhá v hospodářství, schytá mnoho různých ran. Když jsem však zjistil, že neslyším tak dobře, jako ostatní děti v páté třídě, šla se mnou matka k lékaři.

„Mohu ti sice říci, Zarouhi, co mu je,“ řekl lékař, „ale nevím, co s tím dělat. Demos měl zlomeninu nosní kosti a ta špatně srostla. Nosní i ušní průchody jsou nyní zablokovány. Můžeme sice vyzkoušet operaci, ta však obvykle nebývá příliš úspěšná.“

A nebyla úspěšná ani v mém případě. Téměř každý rok jsem chodil do nemocnice zkusit další operaci a každý rok se sluchovody opět uzavřely. Ve škole jsem musel sedět vpředu v první řadě, abych učiteli vůbec rozuměl.

Ačkoliv si nevzpomínám na chvíli, kdy by Ježíš nebyl můj nejbližší přítel, zdál se mi v těchto měsících, kdy se má nedoslýchavost zhoršovala, bližší než jindy. Po vyučování jsem se už nemohl zúčastňovat her s ostatními chlapci. („Neberte Demose. On je nedoslýchavý,“ říkali.) A tak jsem býval často osamělý. Tím jsem se však nijak netrápil. Má oblíbená práce na farmě byla plít kukuřici, neboť jsem si mohl vyjít daleko do polí a hlasitě volat k Pánu. V létě, když mi bylo dvanáct a pak třináct let, mi připadaly ty dlouhé šeré řady kukuřičných klasů, s velkými, žilkovanými listy klenoucími se nad hlavou, jako zelená katedrála. Tam jsem pak zvedl ruce k nebi tak, jak to dělávali muži v církvi a modlil jsem se:

„Dej, abych opět slyšel, Ježíši! Neposlouchej to, co říká lékař, že se to nikdy nezlepší...“

Na tu neděli v roce 1926, kdy mi bylo třináct roků, si pamatuji zcela přesně. Mám před očima každou podrobnost toho dne. Vzpomínám si, jak jsem vstal a oblékl se. Můj pokoj se nacházel ve druhém poschodí našeho nového domu. Otec v té době vlastnil už tisíc kusů dojníc a postavil dvoupatrový dům ve španělském slohu s bílými štukovými stěnami a červenou taškovou střechou.

Když jsem se oblékal do sboru, cítil jsem se podivně. Byl to ale příjemný pocit, jakoby celé mé tělo bylo v jakémsi zvláštním duchovním rozpoložení. Se zpěvem jsem sestupoval po dlouhých točitých schodech dolů ke snídani. Rodiče i sestry už seděli za stolem. Rodina se totiž mezitím rozrostla o tři další malá děvčátka. Nejmladší Florence byla ještě dvouleté batole, ale čtyři starší děvčata vzrušeně švitořila o naší každotýdenní cestě do města. Chvilí jsem se pokoušel k hovoru připojit, ale brzy jsem to vzdal. Jak mohou mluvit s člověkem, který mumlá?

Náš starý kůň Jack už nemusel každou neděli tahat rodinný povoz 24 kilometrů do sboru. Před rokem měl Jack šestnáct let a otec pochopil, že nastal čas pustit ho na pastvinu, aby si užil zbytek života v zaslouženém klidu. Na jeho místo teď nastoupil dlouhý černý cestovní vůz Studebaker, auto s plátěnou střechou a bednou náhradních os za zadním sedadlem, kvůli hrbolatým venkovským cestám.

Tu neděli sboreček hučel vzrušením. Ve shromáždění si všichni ještě pamatovali zážitek z minulého týdne. Před dvěma měsíci opustila matka jedné z žen ze sboru Arménii a stěhovala se ke své dceři do Ameriky. Avšak už dlouho o sobě nedala vůbec vědět a dcera byla plná starostí. Když se sbor začal za tuto situaci modlit, povstal náhle manžel tety Ester, strýc Georg Stepanian, a šel ze svého místa ke dveřím. Dlouho zíral do ulice, jako kdyby viděl daleko za obzor. Nakonec prohlásil: „Tvé matce se vede dobře a za tři dny bude v Los Angeles“.

Tři dny nato stará paní skutečně přijela.

Z toho důvodu pochopitelně i dnes panovalo napjaté očekávání a každý přemýšlel, jak asi bude vypadat příští Pánovo požehnání. Bude snad někdo uzdraven nebo přijme proroctví...?

Už když jsem o tom uvažoval, začaly se dít neobvyklé věci - nikoliv však někomu jinému, ale mně samotnému. Seděl jsem s ostatními chlapci na jedné z laviček a najednou jsem cítil, jakoby se něco jako těžká vlněná příkrývka položilo na má ramena. V údivu jsem se rozhlížel kolem, ale nikdo se mě nedotýkal. Zkusil jsem pohnout pažemi, ale narazily na takový odpor, jako kdybych plaval ve vodě.

Najednou se mi začala třást brada jako bych měl zimnici, ačkoliv „příkrývka“ mne hřála. Pak jsem pocítil, jak se mé krční svaly napnuly. Náhle jsem měl velkou touhu říct Ježíši, jak velice ho miluji. Když jsem však otevřel ústa, začal jsem vyslovovat slova, kterým jsem nerozuměl. Věděl jsem, že nejsou arménská, nebyla to také anglická ani španělská slova, a přece ze mne proudila tak samozřejmě, jako kdybych jimi mluvil po celý život. Obrátil jsem se k chlapci, který seděl vedle mě a ten se zašklebil.

„Demos přijal Ducha!“ zakřičel a celý sbor se začal otáčet. Kdosi se mě na něco otázal, ale i když jsem mu přesně rozuměl, mohl jsem odpovědět jen těmi tryskajícími radostnými, novými zvuky. Celý sbor začal zpívat a plný radosti chválil Boha, zatímco já jsem uctíval Pána ve svém novém jazyce.

Ještě hodiny poté, když už jsme jeli domů v autě, jsem odpovídal každému, kdo mě oslovil, v jazycích. Šel jsem nahoru do svého pokoje, zavřel dveře a stále ze mě tryskaly ty nadšené, nesrozumitelné hlásky. Oblékl jsem si pyžamo a zhasl jsem světlo. V tom okamžiku mě obklopil pocit Boží přítomnosti silněji, než kdy jindy. Bylo to, jako kdyby ten neviditelný plášť, který celý večer spočíval na mých bedrech, byl najednou nepřekonatelně těžký - ale přesto to nebylo nepříjemné. Klesl jsem na zem a ležel tam zcela bezmocný, neschopný vstát a jít do postele. Při tomto zážitku jsem se nebál - naopak, bylo mi nesmírně dobře a cítil jsem se svěží - jako v tu zvláštní chvíli předtím, než upadnete do hlubokého spánku.

Když jsem tak ležel ve svém pokoji, zdálo se mi, jakoby se zastavil čas a nastala věčnost. A z této věčnosti jsem slyšel hovořit hlas. Byl to hlas, který jsem už velmi dobře znal, neboť jsem ho často slychával venku ve své zelené katedrále na kukuřičném poli.

„Demosi, můžeš se posadit?“ zeptal se.

Zkusil jsem to, ale nešlo to. Jakási nepopsatelně silná, avšak hebká moc mě pevně přidržovala na zemi. Věděl jsem, že jsem silný chlapec - ne sice tak silný, jako Aram Mushegan, ale přece jen velmi zdatný na to, že mi bylo třináct let. Přesto teď neměly mé svaly více síly, než svaly nově narozeného telátka.

Hlas se ozval znovu: „Demosi, budeš někdy o mé moci pochybovat?“

„Ne, Pane Ježíši.“

Tuto otázku jsem slyšel třikrát a třikrát jsem dal stejnou odpověď. Pak se mi najednou zdálo, že ta síla, která mě plně obklopuje, je i v mém nitru. Cítil jsem vlnu nadlidské energie, která mě táhla z domu ven na nebesa do přítomnosti Boží. Bylo mi, jako bych se díval z Boží perspektivy na Zem a pozoroval všechny lidské potřeby z výhodného postavení Jeho hojnosti. Během celé této doby mluvil Pán k mému srdci: „Demosi, moc je dědičným právem každého křesťana. Vezmi si a uznej tuto moc, Demosi.“

Najednou vše skončilo. Venku za oknem jsem slyšel cvrlikat sedmihlásky.

Okamžitě jsem se posadil. Cože to slyším? Od té doby, kdy jsem naposledy slyšel zpívat ptáky, uběhly celé roky.

Vyskočil jsem, cítil se podivuhodně zdravý a plný života a rychle jsem se oblékl. Bylo pět hodin ráno a otec i já jsme museli být v půl šesté v mlékárně. Když jsem tohoto nádherného jitra otevřel dveře svého pokoje, slyšel jsem, jak se dole v kuchyni škvaří vajíčka.

Rachot nádobí, zpěv ptáků, klapot mých nohou po schodišti - dříve jsem si tyto jemné zvuky neuvědomoval, postrádal jsem je. „Tatínku, maminko,“ volal jsem a vřítíl jsem se do kuchyně, „já slyším!“

Uzdravení však nikdy nebylo úplné. Když jsem šel s matkou k lékaři, zjistil u mě devadesát procent normální slyšitelnosti. Proč mi zůstalo deset procent nedoslýchavosti nevím, a vlastně se o to ani nestarám. Vzpomínám si, jak jsem tehdy v pondělí ráno šel po dojení do své zelené katedrály. Kukuřice už byla zralá ke sklizni. Sedl jsem si mezi dva řádky, utrl jsem jeden klas, oloupal ho, okusoval kukuřičná zrnka a zapíjel to mlékem. „Pane,“ řekl jsem, „vím, že když Ty člověka uzdravíš, je to proto, že pro něj máš určitý úkol. Pane, můžeš mi ukázat tu práci, kterou pro mne máš?“

Zpočátku, když všichni ostatní chlapci z mé třídy snili o tom, že se stanou hvězdami v baseballu, já snil o tom, že budu prorokem. Byl jsem jen o trochu starší, než byl Chlapec Prorok, když dostal tu svou vizi.

Avšak léta plynula a já jsem tento podivuhodný dar neobdržel. Zdálo se mi, jakoby mi Pán chtěl říct: „Proroctví bude ve tvém životě hrát velkou roli, ale ty sám se prorokem nestaneš.“

Jednoho dne jsem prožil příhodu, která mne přivedla k úvahám, zda jsem nedostal službu uzdravování. Mé nejmladší sestře Florence bylo šest let, když ve stáji spadla na podpěru potrubí a zlomila si pravý loket. Když chirurg i specialista na zlomeniny kostí udělali, co bylo v jejich silách, ujišťovali, že Florence bude moci ruku opět používat. Ale loket měl zůstat už provždy neohebný a pokřivený. „Jakmile odstraníme sádrový obvaz, začneme s terapií. Bude-li trpělivá, může dosáhnout deseti nebo dokonce dvaceti procent pohyblivosti, ale to je skutečně maximum, co se dá očekávat.“

Brzy po této zprávě jsem v jednom nedělním shromáždění opět cítil onu teplou, těžkou pokrývku, která se položila na má ramena. Nemusel jsem se ptát, kdo to je, ani co mám dělat - mám projít místností a modlit se za uzdravení Florenciny paže.

Vstal jsem tedy tiše ze své lavice, zatímco shromáždění zpívalo píseň a šel k části, kde seděly ženy. Naklonil jsem se k Florence sedící se svým obrovským sádrovým obvazem v poslední lavici. Teplo se z příkrývky šířilo mou paží až do dlaně.

„Florence,“ zašeptal jsem, „budu se teď modlit za tvůj loket.“

Její velké černé oči se na mě vážně zahleděly. Pak jsem položil dlaň na její obvaz. Vlastně jsem se ani nemodlil, prostě jsem jen tak stál vedle ní a cítil, jak mou paží a dlaní proniká ohnivá vlna až do sádrového obvazu kolem Florencina lokte.

„Cítím to!“ šeptala mi do ucha. „Je to teplé.“

A to bylo všechno. Za okamžik mne pocit teplé příkrývky opustil a šel jsem zpátky na své místo. Pravděpodobně si toho nevšimlo více než šest lidí.

O několik týdnů později jí sundali sádru. Večer při jídle nám pak matka vyprávěla, jak lékař položil svou ruku na bílou zvrášenou pokožku Florencina lokte a druhou rukou uchopil její zápěstí a pak opatrně

zkoušel o několik centimetrů pootočít zraněnou paží. Když se předloktí zcela volně ohýbalo sem a tam a loket se otáčel lehce ve velkém kruhu, přelétl jeho obličejem nevěřící úsměv. „No tedy...!“ řekl opakovaně, „Tedy! Lepší než jsem očekával. Dokonce mnohem lepší! Po pravdě řečeno, připadá mi to tak, jako kdyby... jako kdyby tato paže nebyla nikdy zlomena!“

A tak jsem se to léto na kukuřičném poli Pána ptal, jestli ta služba, kterou mi dává, je uzdravování. Také tentokrát se zdálo, že mi odpovídá: „Samozřejmě. Chci, aby tuto službu konala celá církev. Ty sám uvidíš mnoho podivuhodných uzdravení a některá nastanou vzkládáním tvých rukou. Ale to není, Demosi, ta speciální služba, kterou pro tebe mám.“

V sedmnácti letech jsem studoval druhý ročník střední školy. Mohl jsem být už dále, ale má nedoslýchavost mě připravila o dva roky. V té době otec koupil další farmu. Nyní jsme tedy měli dostatek místa k výstavbě vlastních zásobníků a také dostatek kapitálu na pořízení automatických dojíčích zařízení. Pak začal otec podnikat i v jiných obchodních sférách. Pro nás i pro sousední mlékaře byla vždy velkým problémem doprava mléka z farem do provozovny, kde se plnily láhve. Otec tedy začal podnikat i v odvozu mléka. A když si všiml, jak vysoko se v Los Angeles zvedla cena šunky, pustil se do chovu vepřového dobytka a pak i do konzervování masa. „Pán ti požehná v každém tvém počínání...“ A skutečně se zdálo, že vše, co zaslíbený syn Izák vezme do rukou, je předurčeno k úspěchu.

Jeho úspěch byl o to pozoruhodnější, že se odehrával na počátku třicátých let, tedy v době hospodářské krize. Otec mi tenkrát dal mé vlastní malé stádo, abych s ním hospodařil. Vzpomínám si, jak mě učitel, který mi pomáhal vést účetnictví, vážně upozorňoval, že se věnuji více svým třiceti kravám, než většině z učitelů na gymnáziu v Downey.

Náš dům nyní navštěvovali politici, obchodníci a místní vlivní lidé, a moje matka, to plaché emigrantské děvčátko z Arménie, najednou stála před úkolem pořádat víkendové večírky pro prominenty. Byla vskutku vynikající kuchařkou a brzy se její dolmy, kufty a katahy staly oblíbenými po celé jižní Kalifornii.

Co mi však z matčina kuchaření utkvělo nejvíce bylo to, že se věnovala každému hostu se stejnou péčí. Častými návštěvníky v těch dnech byli tuláci a ti byli pohoštěni stejně tak úslužně jako starosta z Downey: nejlepší nádobí, na stole ubrus a stříbrné přibory. Když zrovna nebylo po ruce teplé jídlo, tak je uvařila. Když pak host s chutí pojídal maso, zeleninu a domácí pečivo, pobízela ho matka celou dobu svou omezenou angličtinou: „Sed', sed'! Žádný spěch, když jísti.“

Já jsem byl ovšem v té době přitahován stále více zcela jinou adresou. Kdykoliv mne obchodní záležitosti farmy přivedly do východní části Los Angeles, našel jsem si záminku, abych se mohl potulovat kolem krémově zbarveného domu číslo 4311 na ulici Union Pacific, jehož majitelem byl Sirakan Gabrielian. Přitom jsem doufal, že se snad na dvoře objeví jeho dcera. Ne snad, že bych s ní mohl promluvit, kdyby se tam skutečně objevila, protože zábava mezi chlapcem a dívkou v arménských kruzích stále ještě nepřípadala v úvahu, s výjimkou snoubeneckých párů. Avšak jen vědomí, že je mi nablízku, mne naplňovalo nepopsatelným pocitem štěstí.

A vždy jsem se těšil na neděli, neboť v neděli sedávala Rose Gabrielian s ostatními dívkami na ženské straně shromáždění. Byla to nejhezčí dívka v místnosti, za níž se tajně otáčely pohledy všech chlapců.

Líbí se mi, že křestní jméno jejího otce je Sirakan, což znamená arménsky miláček. Podobně jako můj otec, i Sirakan Gabrielian začínal od nuly. Když si konečně našetřil sto dolarů, koupil si, opět stejně jako otec, koně a vůz. Avšak místo ovoce a zeleniny začal Sirakan odvážet odpadky. Tato služba začínala být na přelomu století v Los Angeles velmi žádoucí. Brzy si mohl koupit druhý povoz a pak ještě třetí.

Sirakan a jeho rodina byli pravoslavní Arméni. Jelikož však bydleli blízko sboru na Gless Street a slychávali týden co týden radostné zvuky, které zaznívaly z otevřených oken, rozhodl se tam Sirakan jednoho dne podívat. Pak se k tomuto shromáždění připojil a kvůli tomu téměř přišel o život. Mnohým pravoslavným Arménům připadali letniční věřící jako zrádci staré víry. Když zjistili, že se někdo z nich připojil k této nenáviděné skupině, byl pro ně mrtvý.

Takže se jej rozhodli i pohřbit. Jednoho dne, když Sirakan přijel s nákladem k městskému smetišti, očekávala ho tam skupina pravoslavných věřících. Spoutali mu paže a nohy a zanesli ho do jámy, kterou předem vykopali v písčité půdě. Hodili ho do ní a bylo na něm už několik decimetrů hlíny, když přijel

vůz s letničnicemi, kteří Sirakana vytáhli ven, což se ovšem neobešlo bez potyčky.

Rád jsem mu naslouchal, když vyprávěl tuto historku. Také jsem vždy poposedl o kousek blíže a nastražil uši, jak začal vyprávět o své svatbě. Když bylo Sirakanovi jedenadvacet let, rozhodl se jeho otec vrátit do Arménie a najít si tam ženu, poněvadž Sirakanova matka před několika lety zemřela. Sirakanův podnik s odpadky nyní rozkvétal. Požádal tedy otce, aby přivezl nevěstu i pro něj.

Jeho otec měl úspěch v obou záležitostech. Pro svého syna vybral krásnou třináctiletou dívku, jejíž jméno bylo Tiroon Marderosian. Aby byl usnadněn její příjezd do Spojených států, byla už v Arménii v zastoupení oddána. Pak se vydala na dlouhou cestu za manželem, kterého nikdy předtím neviděla. Teprve později oba pochopili, jak prozřetelně Bůh vše načasoval. Několik týdnů po jejím odjezdu napadli Turci onu část Arménie a obě nevěsty byly posledními lidmi, kteří opustili vesnici živí.

Přivítání Tiroon v Los Angeles muselo být jedním z největších překvapení, jaké mladičká manželka vůbec kdy zažila. Sirakan čekal otce i obě ženy až příští den. Když se vrátil z městské skládky, uviděl stát v obývacím pokoji ustrašeně vyhlížející dítě. Okamžitě si uvědomil, že to musí být jeho žena - a že sám je špinavý a zablácený od hlavy až k patě.

„Zůstaň tam!“ křikl na ni. „Zůstaň, kde jsi!“ - jako by ta ubohá dívka mohla jít někam jinam. Rychle odběhl do koupelny a za půl hodiny už vydrhnutý, navoněný a vykartáčovaný „miláček“ Sirakan Gabrielian uvítal mladou dámu, které se velmi ulevilo, formálním prolovem.

To tedy byli rodiče Rose a už brzy jistě začnou vybírat manžela i pro ni. Nemohl bych však nikdy požádat o ruku jejich dcery sám, osobně. Z mé i z její strany to musely sjednat naše rodiny.

Toho večera, když jsem doma zavedl řeč na toto téma, jsem byl velmi rozehvělý. Byl červen roku 1932, všichni. Jsme seděli u stolu v jídelně a kvůli osvěžujícímu vánku byly dveře na verandu otevřené.

„Víš tati,“ začal jsem, „mám už devatenáct.“

Otec si utřel knír a ukrojil si další kus pečene.

„A budu maturovat,“ lezlo ze mne pomalu. „Pomáhám ti udržovat výnosnost farem. A tobě, když jsi se ženil, bylo taky devatenáct.“

Všech pět mých sester přestalo jíst a matka odložila příbor. Otázala se, mám-li na mysli konkrétní dívku.

„Ano.“ „Je Arménka?“ „Ano.“ „Je to křesťanka?“ „Ano, jistě.“

„Je to...“ začal jsem, „ona je... je to Rose Gabrielian.“ „Ách...“ řekla matka.

„Tak...“ řekl otec.

„Óch...“ řekly současně všechny mé sestry.

A tím začala komplikovaná staletá procedura nabídky k sňatku. I když se naše rodiny viděly každý týden na shromáždění a byly spolu úzce spřáteleny, muselo být zorganizováno nejprve jakési oficiální „setkání.“

Tuto delikátní záležitost vždy obstaral pečlivě vybraný prostředník. Po delší diskusi (při níž jsem pochopitelně nebyl na nic dotazován) se otec s matkou shodli na tom, že nejvhodnější osobou pro tuto úlohu bude Rafael Janoian, manžel otcovy sestry Siroon. Řekl jsem si, že je to dobrá předzvěst, neboť ze šesti mužů, kteří se oženili se šesti otcovými sestrami, mi byl strýc Janoian ten nejmilejší. Vlastnil velkou sběrnou. Když mi bylo čtrnáct, dovolil mi, abych si u něj vybral staré součástky, z nichž jsem sestrojil svůj první automobil. A v této sběrně byl v každodenním kontaktu s Gabrielianovou firmou, která odvážela odpadky.

Pamatuji si, jak jsem běžel vstříc jeho autu, když zatáčel k našemu vjezdu po formální návštěvě u Sirakana Gabrieliana. Strýc Janoian se však očividně nechtěl vzdát svého poselství tak rychle. Velmi rozvážně šel do obývacího pokoje, přijal nabízený šálek tmavého, sladkého čaje a zdlouhavě jej míchal.

„Nuže, Raphaeli?“ začal otec.

„Nuže, Izáku,“ odvětil podobně strýc Janoian, „dohodli jsme datum setkání. Gabrielianovi se budou těšit na návštěvu Shakarianů dvacátého dne příštího měsíce.“

S návštěvou souhlasí! To tedy znamená, že mou nabídku alespoň přímo neodmítli, a také to musí znamenat, že Rose - že je v každém případě svolná mě vzít v úvahu. Z té myšlenky se mi zatočila hlava.

Konečně nadešel 20. červenec. S úklidem ve stáji jsem byl hotov v rekordním čase a začal jsem se upravovat. Vykoupal jsem se, osprchoval a znovu vykoupal. Zuby jsem si čistil tak dlouho, že bych málem sedřel sklovinu. K vypláchnutí jsem použil dva druhy ústní vody. Nečistotu, která se mi v chlěvě zachytila za nehty, jsem drhnul tak dlouho, až z kartáčku vypadaly štětiny.

Slyšel jsem už otce, jak vyjíždí s vozem z garáže. Ještě poslední skok po schodech nahoru a odstranit skvrnku ze svých bot a rychle tampón se zastavovačem krve na místo, kde jsem se při třetím holení škrábl.

„Demosi!“ křičel otec od vjezdu, „o co se tam pokoušíš? Chceš snad být hezčí než Rose?“

Když jsem se tísnil na zadním sedadle se svými sestrami, připadalo mi těch 27 kilometrů mezi Downey a východní částí Los Angeles tak daleko, jako ještě nikdy. Konečně jsme zastavili před Union Pacific číslo 4311 a vystupovali jsme po šterkové cestě kolem záhonů petržele, bazalky a jiných rostlin pro potřebu domácnosti, které velmi pečlivě udržovala Tiroon Gabrielian. Domovní dveře se rozlétly a za nimi stáli všichni: Sirakan a Tiroon, Eduard - starší bratr Rose, strýc a pratety a nespočetné sestřenice. Za nimi všemi stála Rose v letních šatech, které měly barvu jejího jména.

Na obdivování jsem však neměl mnoho času, protože přítomní se podle arménského zvyku velmi rychle rozdělili do dvou oddělených skupin: Muži si sedli na jednu stranu velkého obývacího pokoje a ženy na druhou. Příležitostně se mi podařilo pohlédnout směrem k Rose, která seděla pohromadě s mými sestrami. Rád bych věděl, o čem spolu dívky hovořily. Rose a má sestra Lucy byly stejný ročník a já jsem přemýšlel, zda někdy budu s Rose hovořit taky tak přirozeně jako teď Lucy.

Nepodílel jsem se ani na vážné rozmluvě, kterou spolu vedli otec a Sirakan Gabrielian na dvou k sobě těsně přistavených polstrovaných židlích. Ať projednávali cokoliv, zdálo se, že oba jsou spokojeni. Při odchodu pak pan Gabrielian řekl otci: „Předám tvé vzkazy Rose.“ A dva týdny nato doručil strýc Janoian závažnou odpověď:

Rose je ochotna si mě vzít za muže.

Nyní následovalo tradičních pět večerů, v nichž se oslavovala v domě nevěsty odpověď ano. Byly to večery plné veselí, zpěvu, jídla, řečnění a vzájemných gratulací, neboť u Arménů se neodávají navzájem dva lidé, nýbrž dvě rodiny.

Jeden večer pro nás pořádala Rose koncert na klavír a mé srdce se nadýmalo pýchou nad tím, jak její prsty poletovaly hbitě po klávesách. Sám jsem bral lekce houslí, ale nechal jsem toho k všeobecnému pochopení mého učitele, mě samého i všech lidí v doslechu. Housle i vyučovací hodiny pak zdělila Florence, která nyní ve svých osmi letech hrála před shromážděnými rodinami a zcela uzdravenou paží vedla procítěně smyčec.

Následujícího večera pak byla dívce předána obvyklá chlapcova zasnubní „upomínka“ symbolizující nový vztah. V našem případě to byly náramkové hodinky posázené diamanty. Dárek byl opět vybrán mými rodiči, ale mně připadla úloha projít pokojem na dámskou stranu a připnout hodinky Rose na zápěstí. V nastalém tichu, kdy se všechny pohledy přítomných upřely pouze na mne, mé prsty zcela zdřevněly. Nejdříve jsem nemohl titěrný uzávěr otevřít a pak zase zavřít. Toužebně jsem myslel na kůlnu s traktorem, kde jsem dokázal ze stroje vymontovat každý díl a opět vše bez přemýšlení složit. Nakonec zasáhla Rose svou volnou pravicí a připnula si hodinky místo mne.

Naši starší pak museli rozhodnout, kdy a kde bude svatba. Všichni se shodli na tom, že modlitebna v ulici Gless je pro několik set pozvaných hostů jednak příliš malá, a kromě toho by pravoslavní přátelé a rodiny raději zemřeli, než by tam vkročili. Svatba se tedy bude konat podle starého zvyku v domě ženicha. A následná hostina, která byla samozřejmě ústřední součástí každé větší arménské slavnosti, se měla odehrát na velkém tenisovém hřišti na zahradě.

Pokud se týkalo termínu svatby, byli Gabrielianovi rozhodnuti ještě alespoň rok počkat. Vysvětlili to tak, že se už změnil ty časy, kdy se má matka vdávala v patnácti a matka Rose ve třinácti letech. Žena dnes potřebuje vyžrát, aby mohla založit rodinu. Museli jsme čekat, až bude mít Rose šestnáct let.

A zatímco se diskutovalo o našich záležitostech a rozhodovalo o naší budoucnosti, neměli jsme dosud s Rose ani svůj první rozhovor. Podle tradice měla ta chvíle přijít až po formální zasnubní hostině, na kterou byli zváni také vzdálenější příbuzní a přátelé. Tato rodinná setkání, která proběhla, byla pouze předběžná.

Čtvrtý slavnostní večer jsem to však už déle nevydržel. Bez ohledu na tradice jsem vyskočil.

„Paní Gabrielianová,“ zvolal jsem přes hlavy ostatních, „směl bych mluvit s Rose?“

Tiiron Gabrielian se na mne mlčky na hrozivou chvíli upřeně zadívala. Pak s kroucením hlavy, jakoby se divila, jaká to přichází mladá generace, nás s Rose zavedla do vedlejšího pokoje, postavila doprostřed místnosti dvě židle a nechala nás o samotě.

Byli jsme spolu sami. Poprvé v našem životě. A náhle se všechny ty krásně nacvičené proslovy z mé hlavy vypařily. Při odkrytí svých pocitů a dojmů jsem si naplánoval řečnické kousky v té nejlepší arménštině, jakou jsem uměl, protože Sirakan Gabrielian, polekán hollywoodským žargonem šířícím se ve velkých městech, vykázal angličtinu ze svého domu. Chtěl jsem jí říci, že je tou nejpůvabnější dívkou na celém světě a že bych pro ni dal svůj život, abych ji učinil šťastnou. Ale nemohl jsem si vzpomenout na jediné slovo. A tak jsem tam seděl s jazykem ochrnutým a jako hlupák.

Ale náhle jsem ke svému zděšení přece jen něco vyhrknul:

„Rose, já vím, že nás spolu spojil Bůh.“

K mému údivu se její zářící hnědé oči naplnily slzami.

„Demosi,“ šeptala, „celý svůj život jsem se modlila za to, aby mi muž, za něhož se provdám, řekl především tato slova.“

Tři týdny poté se konala oficiální zasnubní hostina, při které nevěsta obdržela prsten. Šli jsme jej vybrat společně do velkoobchodu s diamanty, jako vždy v doprovodu velké části rodiny. Jméno prodavačky si pamatuji dodnes - byla to paní Earhartová. Mluvili jsme s ní a její dcerou Amelií, která se právě vrátila z letu přes Atlantik. Všiml jsem si, že se Rose toužebně dívá na malý prsten s diamantem, avšak má matka vybrala jiný. Žádného z nás však nikdy ani nenapadlo zpochybňovat její rozhodnutí.

Zasnubní večere pro tři sta hostů se konala ve skladu potravin, který vlastnili Gabrielianovi. Po zasnubách mi bylo dovoleno navštěvovat Rose podle libosti. To jsem také každý večer dělal, jakmile jsem skončil s prací a nosil jsem s sebou matčinu pomazánku a pečivo.

Během toho dlouhého roku chodily matka, Rose a mé sestry stále častěji nakupovat. Podle tradice nakupovala nevěstino oblečení ženichova rodina a ke koupi kabelky nebo klobouku bylo třeba nejméně šesti výletů do města. Nejvíce se Rose radovala z koupě temně kaštanových šatů se slušivými botami. V arménském sboru nosily tmavé oblečení jen vdané ženy a Rose byla přesvědčena, že když si je obleče, bude v nich vypadat starší nejméně o pět roků.

Svatba se konala 6. srpna 1933. Toho jitra jel celý rod Shakarianů do východní části Los Angeles, aby „přivezl nevěstu domů.“ Vzhledem k tomu, že se hlavní jídlo podávalo až večer, pohostili nás Gabrielianovi obědem jen o pěti chodech - podle arménské normy jen takovým zákuskem. Poté se obě rodiny odebraly v karavaně o pětadvaceti vozech vyzdobených květinami na cestu do Downey.

Doma se plot kolem tenisového hřiště ztrácel za kaskádami růží. Ze zbytku toho dne si pamatuji jen některé momenty. Dlouhý světlý vous pastora Permeanse se chvěl při čtení starých arménských oddacích textů. Kolem palem se v dlouhých šnůrách vinuly žárovky a číšníci v bílých kabátech zápasili s obrovskými podnosy shishkebabu a tradičního pokrmu z datlí a mandlí - svatebního pilafu, který matka připravovala čtyři dny předem.

Pamatuji si ještě, že jsme měli pět set hostů a zdálo se, že každý z nich složil arménskou báseň, která musela být všemi přítomnými vyslechnuta a oceněna potleskem. Kolem jedenácté hodiny večer jsem neměl daleko k závratí z vyčerpání a Rose měla v očích slzy, poněvadž ji tlačily bílé boty, které měla od rána na nohou.

Avšak když jsme stáli před touto nekonečnou řadou přátel a příslušníků rodiny, abychom jim popřáli dobrou noc, byli jsme si jisti jednou věcí: Rose a já jsme byli konečně dokonale, neodvolatelně a trvale

oddání v nejvyšším arménském slova smyslu.

3. ČASOVANÁ BOMBA

Bylo tradicí, kterou jsme beze slova dodržovali, že nevěsta a ženich strávili první rok nebo dva svého manželství u rodičů ženicha. Během té doby ve velkém španělském domě nám dělal starosti zdravotní stav mé sestry Lucy. Ve svých jedenácti letech utrpěla zranění při havárii školního autobusu a nyní si stále více stěžovala na dýchací potíže. Zdálo se, že ani soustavné léčení, ani modlitba nepřinášejí trvalé uzdravení. Stále znovu jsem se tázal: „Bože, proč? Proč jsi uzdravil loket Florence, ale neuzdravuješ hrudník Lucy?“

S Rose jsme tedy bydleli u mé rodiny, když se v říjnu 1934 narodil náš syn Richard. Hned jsme začali se stavbou domu na sousedním pozemku. V několika následujících letech jsme se také věnovali naší práci v mlékařství. I navzdory hospodářskému poklesu vyrostl podnik do takové míry, o jaké se otcí nikdy ani nesnilo; ani tenkrát, když se lopotil v prachu továrny na kůže, ani později, když proháněl Jacka se zelinářským vozem krajinou. Náš mlékárenský podnik už byl největším v Kalifornii, ale otec měl nyní nový sen - aby se stal největším na světě. Slyšeli jsme, že na celém světě není nikde výdojně hospodářství, kde by dojili více než tři tisíce krav. A to se stalo naším cílem.

K této vidině se však přidružila ještě další. Chtěli jsme rovněž rozšířit naši mlékařskou dopravu. Už nyní jsme měli tři sta nákladních automobilů. S pěti sty vozy bychom mohli zásobovat celý stát. Nákladní vozy by mohly být současně využity k dovozu siláže nebo k transportu dobytka. Ctižádostivé cíle se stále stupňovaly. Proč? Protože v Americe se nekladly žádné hranice tomu, čeho by mohl dosáhnout tvrdě pracující praktický Armén. A čeho zřejmě také v budoucnu dosáhne.

Převzal jsem dohled nad stavbou svého vlastního projektu - naší třetí mlékárny - „Trust (=Důvěra) číslo tři,“ která nám umožňovala zvýšení kapacity na tři tisíce krav. Jakmile jsme zakoupili pozemek o velikosti 162 hektarů, začal jsem se stavbou ohrad, sil, moderní stodoly a mlékárny, kde by se mléko vedlo od krav přímo až do láhví bez jediného dotyku lidské ruky.

Občas jsem se i teď letmo tázal, zda ještě stále má Bůh pro můj život ten určitý plán, o němž jsem se jako chlapec domníval, že jistě existuje. Skutečnost však byla taková, že Bůh už nebyl zcela středem mého života. Samozřejmě jsme stále každou neděli jezdili do ulice Gless Street s malým Richardem poskakujícím na zadním sedadle. Ale když jsem chtěl být sám k sobě upřímný, bylo mi jasné, že předmětem všech mých myšlenek a snažení byl ve skutečnosti obchod. Obvykle jsem začal pracovat ráno v sedm a skončil v jedenáct hodin v noci.

V roce 1936 jsem otevřel nový podnik - dodávku umělých hnojiv - a od té doby jsem seděl u svého psacího stolu mnohdy celou noc.

I mé modlitby byly zaměřeny spíše na ceny hnojiv nebo výkony našich nákladních vozů. Například jedno rozhodnutí má pro každého mlékaře nejdůležitější význam. Musí vybrat správné chovné plemeno. Kvalitní býk stál už ve třicátých letech 15 tisíc dolarů. Navzdory tak vysoké ceně čistokrevného chovu byla koupě býka sázkou do loterie. Nikdy nebylo jisté, zda může předat žádoucí kvality také svému potomstvu. Pouze jeden z tisíce býků to dokázal důsledně.

Tak jsem se modlil v hluku a prachu dražebních prostor: „Pane, Ty jsi tato zvířata stvořil. Vidíš každou jednotlivou buňku a vlákno. Ukaž mi, kterého býka mám koupit.“ Mnohdy jsem vybral toho nejhubenějšího býčka z ohrady a později jsem viděl, jak vyrostl v ploditele šampionů.

Své letniční přesvědčení jsem uplatňoval také ve stájích. Mnohdy jsem v noci vzkládal ruce na tele, které mělo horečku, nebo na krávu s těžkými porodními bolestmi a pozoroval jsem, jak zvěrolékař žasl v údivu nad tím, že modlitba pomáhala tam, kde on se už vzdal.

Ano, stále jsem věřil a vše se zdálo být v pořádku. Slovo „Důvěra“ v názvu naší firmy znamenalo důvěru v Boha a my jsme na Něj také každý den spoléhali. Zdálo se mi, jako bych stále jen přijímal výsledky, ale jenom málo jsem dával.

Proto mě tak velmi zmátlo proroctví, které bylo určeno pro mne a pro Rose.

Milton Hansen byl malíř pokojů, a to v době, kdy si nikdo nechtěl nechat malovat svůj byt. Byl to vysoký hubený blondýn norské národnosti, a přestože měl nadmíru zármutku, neznal jsem veselejšího člověka. Věděli jsme vždy předem, že k nám jde na návštěvu, protože jsme jej slyšeli už z dálky, jak z plných plic zpívá křesťanské písně.

Když jsme jednoho večera seděli spolu s Rose a Miltonem v našem malém obývacím pokoji, pozvedl Milton náhle své dlouhé paže a začal se třást. Mezi letničními patřil k těm obzvlášť tradičním. Když na něj sestoupil Duch svatý, zavřel oči, zvedl ruce a mluvil velmi silným patetickým hlasem. Tohoto večera hřímal, že Rose a já jsme „vyvolené nádoby“ a že „budeme vedeni krok za krokem.“

„Mysli stále na Boží věci,“ prohlašoval Milton. „Půjdete branou města a nikdo ji před vámi nezavře. Budete mluvit po celém světě s hlavami států o svatých věcech.“ Podíval jsem se na Rose a viděl jsem, že je překvapená stejně jako já. Hlavy států? Cestování po světě? Ani Rose, ani já jsme dosud nikdy nebyli mimo Kalifornii. Měli jsme tříleté dítě, Rose byla znovu těhotná a naše sny a přání se točily kolem naší malé domácnosti.

Milton si musel všimnout našich udivených obličejů, neboť nám svým obvyklým, příjemným hlasem řekl: „Lidičky, nic mi nevyčítejte. Opakuji jen to, co mi řekl Pán. Vždyť já sám tomu také nerozumím.“

Jsem si jist, že bych hned na Miltonovo proroctví zapomněl, kdyby se k tomu nepřipojil druhý překvapující zážitek. O několik dní později jsem impulzivně navštívil střední bohoslužby sboru v té části města, kde jsem ještě nikdy předtím nebyl. Na závěr kázání dal kazatel výzvu, aby dopředu přišli ti, kterých se kázání dotklo. Protože jsem věděl, že můj duchovní život není takový, jaký by měl být, šel jsem dopředu a poklekl u zábradlí. Kazatel sestoupil k řadě klečících lidí a na jednoho po druhém vzkládal ruce. Když přišel ke mně, řekl hlasem, který zněl celým chrámem:

„Můj synu, jsi nádoba vyvolená pro zcela určitou službu. Povedu tě. Navštíviš ve jménu Páně vysoké vládní činitele v mnoha zemích světa. Přijdeš-li k městu, zůstanou jeho brány otevřeny a nikdo je před tebou nezavře.“

Poněkud vrávoravě jsem se postavil na nohy. Jaká neuvěřitelná shoda! Bylo vyloučeno, aby tento kazatel znal mne nebo Miliona Hansena. Bylo to skutečně osobní Boží poselství pro mě? A pokud ano, proč bylo tak nepochopitelné? „Mysli stále na Boží věci,“ řekl Milton. Věděl jsem, že to zní biblicky. Bylo mi však taky jasné, že ať dělám co dělám, mám sklon být spíše soustředěn na zájmy rodiny Shakarianů.

Následující dva roky znamenaly pro naši rodinu dva milníky. Prvním bylo narození naší dcery Geraldiny v říjnu 1938. Druhým pak smrt mé sestry Lucy následujícího jara. Bylo jí teprve 22 let, právě tolik, jako Rose a byla nejkrásnější ze všech mých sester. Byla to jemnocitná a velmi moudrá dívka. Měla přání, které bylo tehdy u arménských dívek neobvyklé: chtěla být učitelkou. V den jejího pohřbu se na Whittier College, na níž studovala, nevyučovalo - jakási tichá pocta. Poprvé po mnoha letech jsem si opět kladl velké otázky: Proč žijeme? Co znamená smrt? Co je život?

Prohlížel jsem si přátele a rodinu, která se shromáždila k tradiční pohřební hostině ve sboru v ulici Gless a byl jsem vším zaskočen. Pohřeb byl pro Armény vždy signálem ke shromáždění celé rodiny, od těch nejbližších až po nejvzdálenější přivdané sestřenice z druhého kolena. Tradice vyžadovala uspořádat po pohřbu večeři. V Arménii, kde se příbuzní museli vracet domů stovky kilometrů neschůdnými horskými cestami, bylo takové pohoštění nutností. Zde, v Kalifornii, byla tato večeře vyjádřením rodinné jednoty.

Seděl jsem vedle svého otce na jednom konci dlouhého stolu, který byl postaven ve svatyni a na druhém konci měla místo matka. Po jejím boku ní byla Rose s malou Gerry na klíně a vedle ní čtyřletý Richard. Strýc Magardich Mushegan zemřel už před několika lety, a tak vedle Richarda seděl Magardichův syn Aram a pak jeho syn Harry. Ještě dále šest otcových sester se svými manžely a mé čtyři zbylé sestry Ruth, Grace a Roxanna se svými muži a rodinami. Poprvé jsem zpozoroval, že i Florence je ve svých patnácti letech podle arménských měřítek už dospělou ženou. U ostatních stolů v místnosti seděli nespočetné neteře, sestřenice a ostatní příbuzní.

Každému z nás se dařilo výborně. Byli to silní a hrdí lidé, muži s mohutnými, dobře živenými břichy, ženy v šustícím, černém hedvábí. Myslel jsem na proroctví, které přivedlo každého z nich do této hojné země. „Požehnám ti a dám ti úspěch,“ slíbil Bůh v Kara Kala. A když jsem se rozhlížel kolem sebe, viděl jsem, že to skutečně učinil.

Ale prorocství mělo ještě jednu část: „Učiním tvé potomstvo požehnáním pro národy.“ Naplnili jsme také tuto část? Byli jsme požehnáním pro všechny? V jistém smyslu ano. Všichni tito lidé byli dobrými sousedy, dobrými zaměstnanci, dobrými podnikateli. Ale... bylo to vše?

„To prostě nemůže být všechno,“ řekl jsem Rose cestou domů do Downey. „Vím, že nás Bůh volá ke službě pro ostatní lidi. Jen nevím k jaké.“

Proto jsem si během několika příštích měsíců začal všimnout zvláště těch lidí, s nimiž jsem denně pracoval. Bylo jich poměrně hodně - nejen naši vlastní honáci, ale také obchodníci s obilím, řidiči nákladních aut a dodavatelé lahví. A dospěl jsem k ohromujícímu zjištění. Tito muži nikdy nemluvili o Bohu.

Trvalo to nějakou dobu, než jsem to zcela pochopil. Byl skutečný jako... jako Rose a děti. Byl součástí každého dne a každého okamžiku. Samozřejmě jsem jaksi abstraktně věděl, že existují lidé, kteří neznají Boha. Pořádaly se přece misionářské sbírky, které se posílaly na ostrovy kdesi v Pacifiku.

Ale že právě zde, uprostřed Los Angeles, kde stojí na rohu každé ulice kostel, mohou být dospělí muži, kteří nevěří - to byla skutečnost, kterou jsem si nikdy předtím neuvědomil. Ale teď, když to vím, co s tím mohu dělat?

Jedné noci, když jsem se za to modlil, mi přišla na mysl vskutku úděsná scéna. Viděl jsem Lincoln Park, což je rozsáhlá travnatá plocha s mnoha stromy, asi 15 kilometrů od Downey. Často jsme tam jezdili na piknik. V létě v neděli odpoledne tam mohlo sedět na dekách asi čtyři tisíce lidí. Ale v tom zjevení, které se tak náhle objevilo před mým vnitřním zrakem, jsem vystoupil na pódium, které stálo uprostřed toho davu a vyprávěl jsem jim o Ježíši.

Příštího dne ráno byla tato směšná myšlenka stále ve mně, místo aby zmizela po dobře prospané noci. Při vázání kravaty jsem se o tom zmínil Rose.

„Miláčku, nemůžu se zbavit takové divoké myšlenky, že stojím na pódiu a mluvím k davu lidí...“

„...v Lincoln parku!“ dokončila za mě.

Otočil jsem se od zrcadla s palcem v oku kravaty. „Taky jsem na to myslela!“ řekla. „Nemohu na to přestat myslet, a přitom mi to připadalo tak bláznivé, že jsem ti o tom nechtěla nic říkat.“

Mžourali jsme na sebe ve sluncem prozářené ložnici a chvíli přemýšleli, jak často jsme už prožili tento jev.

V tu chvíli mi to ovšem nepřipadalo jako náhoda a už vůbec ne bezvýznamná.

„Ty mě znáš, Rose. Když mám mluvit k více než dvěma lidem najednou, zdřevění mi jazyk a nemůžu si vzpomenout ani na své vlastní jméno.“ Byl jsem chovatel dojnic, pomalý v myšlení a ještě pomalejší v řeči. Vím, že jsem nikdy nedokázal vyjádřit slovy to, co pro mne Ježíš znamená.

Rose se však nechtěla té myšlenky vzdát. „Vzpomeň si, že jsme se Boha ptali, co máme dělat. Co když je Jeho odpovědí toto zjevení? Jak jinak bychom mohli oba současně mít tak nezvyklou představu.“

Tak jsem hledal v městských předpisech a ke své úlevě jsem zjistil, že Lincoln park je rezervován pro rekreaci veřejnosti a nesmí být využíván k žádným soukromým účelům.

Když však situaci obhlédla Rose, objevila na druhé straně ulice volný pozemek, z něhož byl výhled na celý park. Náležel člověku, který vlastnil pštosí farmu a doufal, že z parku přiláká nějaké zákazníky. Ale obchodu se příliš nedařilo a proto byl docela rád, že získá nájemné za nedělní odpoledne z prázdného pozemku vedle farmy.

A najednou, už ani nevím jak se to stalo, jsem zjistil, že beru tuto pošetilost skutečně vážně. Zpočátku bylo třeba vyjasnit tolik praktických detailů, že jsem ani neměl čas se bát. Muselo se obstarat policejní povolení, postavit řečnický pult, pronajmout zesilovací zařízení. Rose navrhla, aby několik dívek ze sboru přišlo zaspívat.

Co se týkalo projevu, utěšoval jsem se tím, že jsem ve svém životě slyšel bezpočet kázání, z nichž mně muselo v mysli něco uvíznout a pak, že většinu času vyplní hudba.

Když se však přiblížila první neděle, probouzel jsem se v noci celý zpocený. Stále jsem měl tentýž sen: stál jsem na směšně vysoké tribuně, křičel jsem a mával rukama, zatímco kolem stálo pár mých známých,

s nimiž jsem ten den obchodně jednal a zděšeně mě pozorovali.

Co když se to skutečně stane? Co když opravdu někdo z mých zákazníků nebo obchodníků v parku bude? Co si pomyslí? Byl jsem úspěšný mladý obchodník, jehož úsudku si vážili v mnoha občanských organizacích. Co když se začne povídat, že jsem náboženský fanatik? To by mohlo zruinovat nejen mou pověst, ale také vše, co otec tak dlouho budoval.

Pak přišla první neděle v červnu roku 1940, den, kdy jsme chtěli začít. Po ranní nedělní bohoslužbě ve sboru jsme jeli k pozemku vedle pštroší farmy a zapojili zesilovací zařízení. Byl teplý bezmračný den a Lincoln Park na druhé straně cesty byl přeplněn. „Proč raději neprší?“ myslil jsem si, když jsem viděl, jak je Rose krásným počasím nadšená. Na úvod zazpívala se třemi dívkami ze sboru známou píseň: „Jakým přítelem je nám Ježíš.“ Píseň skončila. Vystoupil jsem po třech doma vyrobených stupních na pódium, uchopil mikrofon a odkašlal si. K mému zděšení reproduktory zaburácely. Ustoupil jsem o krok zpět.

„Přátelé...“ začal jsem. Opět kolem mne zaburácel rachot reproduktorů. Doslova jsem klopýtal přes těch několik vět a byl jsem si vědom jen obrovské mechanické ozvěny svých slov. Pak jsem dal dívkám zoufalé znamení ke zpěvu.

Tu a tam vzali lidé své deky a já jsem byl přesvědčen, že je z parku takto vyženeme. Ale k mému úžasu jich většina přišla blíže a usedli na místo, odkud nás mohli lépe vidět. Se skutečným obecenstvím před očima moje kuráž vzrostla. Přistoupil jsem znovu k mikrofonu, vyhlédl jsem si prostého chlapíka ve žluté sportovní košili, upřel na něj svůj pohled a kázal jsem pak výhradně pro něj.

A náhle jsem to uslyšel. Ženský hlas řekl jasně a hlasitě: „Drahý, není to Demos Shakarian?“

Mé oči prohledávaly zástup. Táhle byla a ukazovala na mě přes košík s piknikem. Vedle ní seděl a krátkozrakýma očima na mě mžoural její muž, od něhož jsme koupili elektrické ohrady.

„To nemůže být Shakarian,“ odpověděl v náhlém tichu. Potom nahmatal kapsu u košile a vytáhl brýle.

„Jemináčku, je to Shakarian!“

Límeček mi škrtil hrdlo, mikrofon byl mokrá a klouzal mi v ruce. Zaslechl jsem vzlykot a nevěděl jsem, zda to nepláču já sám. Pohlédl jsem dolů. Tam vedle malého pódia stál muž ve žluté košili a po tvářích mu tekly slzy.

„Ano, máš pravdu, bratře, máš pravdu!“ vzlykal, „Bůh ke mně byl tak dobrý!“

Ohromeně jsem na něj zíral. Naštěstí Rose neztratila duchapřítomnost a pozvala ho na pódium. Vzal z mých rukou propocené mikrofon a pronesl dlouhou řeč o materiálních úspěších a osobních selháních. Skupinka lidí přešla silnici a seskupili se kolem pódia.

„To je také můj případ,“ řekl jiný muž a vystoupil na pódium. Zapomněl jsem na amplióny, zapomněl jsem na muže, který prodával ohrady. Myslel jsem jen na ten div, že Bůh v Lincoln Parku jedná. Když jsme k večeru balili aparaturu, šest lidí už vydalo svůj život Bohu.

Celý červen, červenec a srpen roku 1940 jsme každou neděli tuto akci opakovali. Kolem dvou odpoledne jsme přijeli na pozemek naproti parku a zůstali tam do pěti, do šesti hodin večer. Brzy se tato forma ustálila. Běžně se vyskytlo několik štváčů, několik lidí, kteří nás podporovali a utišovali je a jeden starší muž, který byl vždy znovu vysvobozován z pití. Počet lidí přicházejících k pódiu nebyl nikdy příliš velký. Čtyři, deset nebo dvanáct. A poněvadž jsme na ně působili jen příležitostně, nebylo většinou možné dále sledovat, zda v jejich životě nastala skutečná změna či nikoliv.

Jestliže byly vnější úspěchy těchto nedělních odpolední těžko měřitelné, byly ty vnitřní výsledky pro mě osobně velmi zřejmé. Tato shromáždění jsem začínal s obavou o svou důstojnost, ale když jsem z nich odcházel, uvědomil jsem si, že neznamenám nic. Boží odpověď na mou úzkost, že mě uvidí někdo známý byla ta, že posílal do parku každou neděli jednoho po druhém téměř všechny mé obchodní partnery.

„Tak,“ zdálo se, že mi říká Bůh. „Děláš ze sebe před ním blázna. Zase o jednoho méně, kterému můžeš imponovat.“

Později, když jsem s těmito muži mluvil při našich setkáních v podnikatelském klubu, bylo jejich reakcí

bud' trapné mlčení nebo hlučný smích – a nic víc. Žádná z obchodních katastrof, které jsem si představoval, se nikdy neuskutečnila. Koncem onoho léta jsem se naučil věc, na kterou nikdy nezapomenu. Obavy „...co jen si lidé pomyslí...“ jsou většinou jen strašákem naší vlastní soběstřednosti.

Avšak tato letní práce narazila na jiný odpor, a to ze směru, odkud jsme to s Rose očekávali nejméně: ze sboru v Gless Street. Zpočátku považovali starší sboru tato nedělní odpoledne za jakési letní šílenský částí mládeže. Když se však tato setkání opakovala pravidelně týden co týden, začali starší lidé protestovat.

Jednoho nedělního srpnového rána se v první lavici zvedl starší muž, mluvil za všechny a varoval nás před pokračováním schůzek v Lincoln Parku.

„Není to správné!“ volal hlasitě a jeho šedý vous se chvěl rozčilením. „Je to... je to nearménské!“

A náhle mi bylo jasné, že má pravdu. V duchu jsem prošel staletími arménské historie a uvědomil jsem si, že tento malý, nepřáteli obklíčený národ, který si nedal vzít pravdu výboji a krveprolitím, obklíčen vždy většími a silnějšími pohanskými národy, že tento národ vždy nacházel sílu v uzavření se do sebe.

Jestliže s Rose začínáme mluvit o obrácení se směrem ven, pak budeme odkázáni jen sami na sebe. Poprvé v našem životě jsme se dostali do konfliktu s generací našich rodičů. Když jsme to léto hleděli přes hlavy posluchačů v Lincoln Parku, bylo nám jasné, že svět je mnohem větší prostor, než jsme si dosud uměli představit. A také mnohem smutnější.

V září se ochladilo, davy lidí v parku prořídly a tak jsme pořádání našich shromáždění ukončili. Mlékárna mi zabírala stále víc a více času, protože jsem se právě zabýval zavedením nového způsobu odbytu mléka. Uvažoval jsem, proč neotevřít velkoobchod s mlékem na hlavní silnici u naší třetí mlékárny? Mohli bychom tak prodávat naše produkty o nějaký desetník levněji, než když jsou dodávány do domácností nebo se prodávají v obchodech.

Uspořádali jsme velkou zahajovací slavnost s hudbou, vlajkami a známými estrádními umělci, abychom náš plán uvedli ve známost široké veřejnosti. Rozsáhlá reklamní kampaň v tisku, v rozhlase a prostřednictvím letákových poštovních zásilek naší myšlenku tak zpopularizovala, že obchody se začaly dařit jako na drátkách. Hned jsem začal snít o celém řetězu takovýchto obchodů po celé Kalifornii. To by nám zajistilo blahobyt.

Ale ta ze všech nejslibnější vyhlídka na blahobyt Shakarianových souvisela s naším novým mlynářským podnikem.

Později jsem zjistil, že to také byla časovaná bomba.

Vstup do mlynářského podnikání se jevil jako zcela přirozené pokračování mlékárenství. Dojnice sežere denně devět kilogramů obilí a čtrnáct kilogramů sena. Vynásobí-li se to třemi tisíci kravami, které jsme co nevidět chtěli mít, obdržíme neuvěřitelné číslo denní dávky: šedesát devět tun obilí a sena!

Léta jsme kupovali obilí ke krmným účelům od místních majitelů mlýnů a pak jsme je míchali podle námi vyvinutého receptu. Dosahovali jsme tím neobyčejně dobrou doživost.

Výsledky byly skutečně tak dobré, že sousední mlékaři přicházeli k otci a žádali ho:

„Izáku, nemohl bys nám prodat trochu své speciální směsi?“

„Nevím proč ne,“ odpověděl otec.

Vypadalo to tedy jako další logický krok v obchodování.

Budeme schopni nakupovat obilí ve větším množství a tím snižovat náklady našich vlastních mlékáren. Při takovémto objemu by se také vyplatilo, abychom si obilí sami mleli a tím dále snížili náklady. A také bychom si zajistili malý, avšak stálý zisk z odprodeje krmiva ostatním mlékařům.

A tak jsme se s velkým optimismem pustili do rozšiřování našeho podnikání. Koupili jsme mlýn v blízkosti jedné z našich farem, který měl tři osmnáctimetrové zásobníky, dříve používané na kukuřičnou siláž. Vyprázdnili jsme je, vyčistili a zesílili novou vrstvou betonu.

Předvídal jsem tomuto podnikání úžasnou budoucnost. Koleje železnice Southern Pacific vedly hned kolem těchto tří sil. V minulosti musely být nákladní vagóny vyprazdňovány nebo nakládány vždy

komplikovaným systémem za pomoci nákladních aut, vlečných vozíků a nakonec obyčejných lopat. V průběhu prvního roku podnikání v mlynářství jsem zdokonalil systém, kterým se obilí dopravovalo pomocí podtlakového zařízení přímo do zásobníků. Při starém způsobu potřebovali tři muži celý pracovní den k tomu, aby vyložili z vagónu 40 tun nákladu. Novým systémem udělal jediný muž tutéž práci za dvě a půl hodiny. Tím jsme naše dopravní náklady snížili o 80 procent a způsobili jsme v tomto průmyslovém odvětví docela pěkný rozruch.

Měl jsem rád projížďku k mlýnu. Lomoz strojů, bzukot podtlakového zařízení, rachot projíždějících vagónů i jemný prach, který se usazoval na jiskřivě černém laku mého nového cadillacu - to vše mě opájelo.

A přesto všechno byla celá tato aktivita hroznou pastí.

Musel jsem také obchodovat s obilninami a jejich ceny nesmírně kolísaly. Jestliže někdo spekuluje s ovsem, pšenicí nebo s ječmenem, může během několika hodin získat nebo ztratit obrovské sumy. Na Wall Street jsou odborníci, kteří se na takové spekulace specializují. A farmář, který s obilím obchoduje, je také, ať chce nebo nechce, spekulant.

Funguje to asi takto: Koupím obilí, řekněme 1. července, které má být dodáno následující podzim. Zaplatím cenu, která je žádána v červenci, ale předem vím, že se cena suroviny může do podzimu změnit. Jestliže jsem v červenci nakoupil 50 kilogramů obilí za 2 dolary a na podzim cena klesne na 1,5 dolaru, pak jsem prodělal. Stoupne-li ovšem cena na 2,5 dolaru, pak jsem vydělal. Snahou dobrého mlynáře je nakoupit co možná největší množství obilí, když očekává vzestup cen a zdržovat se nákupu v případě, čeká-li cenový pokles. Teoreticky jsem toto vše tehdy v zimě 1940-41 znal. Ale co to znamená v praxi, jsem se měl teprve naučit.

4. MUŽ, KTERÝ ZMĚNIL SVÉ SMÝŠLENÍ

Příští jaro, když teplejší počasí vylákalo lidi do parku, jsme s Rose opět hovořili o shromážděních. „Ale nemělo by to být v neděli odpoledne,“ řekla Rose. „Sotva se lidé začnou zajímat, my sbalíme věci, jdeme domů a celý týden se pak nic neděje.“

Co takhle konat shromáždění večer? Nejlépe každý večer. Kdybychom tak měli možnost někde postavit stan, mohli bychom je pořádát za každého počasí.

„Na pozemku sboru!“ řekli jsme oba současně a museli jsme se smát, poněvadž opět došlo k té zvláštní shodě. Budova v ulici Gless byla už příliš malá pro rostoucí arménské společenství, proto se církev rozhodla koupit volný pozemek na rohu bulváru Goodrich a náměstí Carolina ve východní části Los Angeles, na němž měla být postavena nová modlitebna.

Pokusili jsme se pro náš plán získat starší. Ale ve vrásčitých, dohněda opálených obličejích se znovu zračila nedůvěra a nepochopení, se kterými jsme se setkávali už minulého roku. Kdo jsou všichni tito cizinci, že nám na nich tak záleží? Proč by se v té věci měli angažovat zrovna arménští letničníci?

Vysvětlovali jsme jim, že tento záměr by podporoval nejen náš sbor. Představovali jsme si to tak, že spoluúčast na pořádání těchto shromáždění budou mít všechny sbory letničních v celém okolí. Náš sbor by mohl pečovat o místo stavby stanu, jiný sbor o hudbu a další by si vzal na starost pořadatelskou službu. Mohli bychom tak pracovat společně.

Při slově společně však jejich ostražitost ještě vzrostla. Společně? S lidmi z Foursquare Church, z Assemblies of God nebo dokonce z Pentecostal Holiness s jejich pochybným učením?

Je to neuvěřitelné, ale v některých těchto tak zvaných křesťanských skupinách skutečně sedí muži a ženy vedle sebe! Naši starší nechtěli souhlasit. Přestože se nám zdály všechny jejich argumenty druhořadé, jen jsme s Rose tiše seděli. Náš projekt na léto byl zamítnut.

Bohužel bylo skutečností, že z toho, co Duch svatý vyvolal vanutím letničního větru z Ruska do Arménie před sto lety, se nakonec stala vážnoucí konfese, stejně zkosnatělá a nepružná, jako mnoho jiných. Jako v celých dějinách, pokaždé, když byl Duch svatý znovu vylit, v lidských rukou vše ustrnulo v novou konfesi. Například velké probuzení, které začalo v tomto městě v ulici Azusa svobodou a radostí a strhlo

mnohé bariéry, končilo v roce 1940 několika do sebe uzavřenými sbory, které neměly ani vzájemné společenství, ani nechtěly světu nic sdělovat.

Tragedií, kterou jsme s Rose tehdy tak zřetelně rozeznali, byla skutečnost, že tyto sbory měly vlastně mnoho k rozdávání. Každá malá skupina čerpala každý týden nově Boží sílu k zabezpečení, uzdravování i vedení. Ale svět, který tuto moc tak nutně potřeboval - tedy lidé, se kterými jsem se stýkal šest dní v týdnu - o existenci této moci nevěděl zhora nic.

„Konec konců, nemusíte dělat vůbec nic,“ pokusil jsem se ještě naposledy přesvědčit starší, „postarám se o stan, vyklízecí práce i o všechno ostatní. Jen nám dovolte používat pozemek.“

Nebyla to však má slova, která je nakonec přece jen přesvědčila. Byl to spíše úspěch zprostředkování mého otce. Jméno Izák Shakarian ve sboru něco znamenalo. Když byl Izák pro, pak i když to znělo riskantně, muselo to být v pořádku.

A tak jsme dostali povolení. Jenže brzy nato jsem toho málem litoval. Velmi rychle jsme totiž zjistili, že je rozdíl postavit řečnický pult a postavit stan. Vypůjčení stanu bylo ještě tím nejmenším problémem. Celé místo však muselo být přizpůsobeno „pro užívání veřejností,“ a při tom bylo nutné dbát takového množství různých předpisů, jako při stavbě domu.

Vyjednával jsem tedy na pozemkovém úřadě, požární ochraně, policii, městském odvozu smetí, plynárně - a po každé jsem vysvětloval znovu, co mám v úmyslu a proč. Když všechny tyto úřady konečně daly svůj souhlas, mohla začít stavba stanu. Musely být přezkoušeny elektrické kabely, spojovací chodby a východy musely odpovídat určitým předpisům, také musely být zajištěny odpadkové koše, přenosné toalety a také kropicí vůz, aby místo nebylo příliš prašné. Potom jsme plánovali propagační kampaň. V tisku a rozhlase jsme zveřejnili oznámení, na výkladní skříně se lepily plakáty - snažil jsem se vzpomenout si na vše, co jsem se naučil, když jsme otevírali samoobsluhu.

Všechny tyto přípravy vyžadovaly mnoho peněz a času. Nakonec už byl netrpělivý i otec. Vytykal mi, že jsem už týdnů nebyl v kanceláři. Co mu dělalo největší starosti mi ani nemusel připomínat - produkce umělých hnojiv. To byl můj první projekt, který pohltil mnoho peněz, aniž by přinesl nějaký zisk. Pět roků jsem se namáhal, abych postavil tento provoz. Jestliže má vůbec dále existovat, musel bych mu právě teď věnovat veškerý čas a energii. Ale já jsem cítil, že stejně důležité je zařídit stan pro naše shromáždění.

V červenci jsme konečně začali pořádat shromáždění, která se konala nepřetržitě šest týdnů každý večer. Loňské léto jsem dospěl k názoru, že nejsem zvláště dobrým řečníkem. I když mé srdce bylo naplněno Božími věcmi a láskou k Němu, nedokázal jsem nikdy nalézt ta pravá slova, abych to vše vystihl. Můj druhý mladší bratranec, Harry Mushegan, byl zcela jiný. Měl stejně jako jeho otec Aram a jeho dědeček Magardich velitelský vzhled a zvučný hlas, který lidi upoutal a přiměl naslouchat. Bylo mu sice teprve dvacet let, ale byl lepším řečníkem, než jakým bych se mohl vůbec kdy stát já. Proto jsme ho požádali, aby kázal.

Mnozí lidé přišli jednou a přicházeli znovu a jak běžely týdny, návštěvnost rostla. Tato shromáždění financovalo pět letničních sborů. Zpočátku se jejich zástupci chovali velice rezervovaně, ale těmito večery se začali navzájem sblížovat. Jejich kazatelé seděli na jevišti vedle sebe, Rose hrála na klavír a jejich pěvecké sbory vedly zpěv.

Na večerech, kdy nebyl k dispozici žádný pěvecký sbor, zpívala svým krásným, vysokým, profesionálně školeným sopránem Florence. V červnu ukončila reálku a těšila se na to, že v nejbližších týdnech začne studovat na Whittier College. No a já jsem pomáhal, kde jsem mohl. Řídil jsem shromáždění, vyřizoval telefony, zajišťoval přepravu, vedl účetní knihy. Byli jsme víceméně udiveni, že v těchto knihách, ať už ve sloupci příjmy nebo vydání, vůbec něco stálo. Když pozdě večer kazatelé počítali peníze ze sbírek, bylo jich vždy více, než předcházejícího dne. Udivovalo nás to tím více, že jsme o darech nikdy nemluvili. Mělo to ovšem také svou ironickou stránku: Když jsem se zeptal účetního v podniku na umělá hnojiva na stav konta, každý den protahoval obličej o něco víc.

Z darovaných peněz jsme zaplatili propagaci v novinách a pronájem za stan. Přesto ještě peníze přebývaly. O svých vlastních výdajích jsem si nevedl žádné doklady, poněvadž jsem nepočítal s tím, že bych je vůbec kdy chtěl získat zpět. Ale teď jsem dostal nápad. Co takhle dát zbývající peníze na zvláštní

konto, které by všech pět zúčastněných sborů spravovalo společně?

Uprostřed srpna jsme stan rozebrali a dobrovolníci uklidili místo. Mnoho lidí zde vůbec poprvé slyšelo, že Bůh je skutečností a že je miluje. Někteří z nich se také rozhodli stát se křesťany. A podnik na umělá hnojiva v Downey právě tehdy zavřel své brány.

To malé konto však mělo dalekosáhlé důsledky. Když se mělo rozhodnout, jak tyto peníze použít, telefonoval kazatel z Foursquare Church kazateli z Pentecostal Church of God. Kazatel Assemblies of God byl spatřen, jak obědvá s tajemníkem arménského letničního sboru. Spolu pak šli do sboru Pentecostal Holiness, aby se tam společně s jeho kazatelem a staršími zúčastnili shromáždění.

Jednoho úterního rána v posledních zářijových dnech jsem seděl u svého psacího stolu a snažil se najít nějakou objednávku ve sloupci svých obchodních údajů. Ani jsem hned neslyšel zvonění telefonu u mého lokte. Vzal jsem sluchátko a trvalo mi několik vteřin, než jsem si uvědomil, že se na druhém konci drátu ozývá pláč. Byla to Rose.

„Jed', jak nejrychleji můžeš, do nemocnice v Downey!“ vyrazila ze sebe.

„Proč? Co se stalo?“ ptal jsem se celý rozrušený.

„Florence,“ vzlykala. „Ráno jela autem do Whittier. A víš přece, jaká byla mlha. Ach, Demosi, musela prostě ten nákladní vůz asi přehlédnout.“

I když jsem ještě všechno zcela nechápal, běžel jsem ke svému vozu a zběsilým tempem jsem sjel těch několik ulic k nemocnici. Většina příbuzných se už mezitím dostavila k jednoposchodové dřevěné budově. Otec říkal, že Florence sice je na operačním sále, ale lékaři stejně nemohou mnoho udělat. Otec mluvil s velkými obtížemi, a proto mi podrobnosti vylíčil manžel mé sestry Ruth.

K nehodě došlo v půl osmé v husté ranní mlze, která často přichází od Pacifiku s podzimním ránem. Florence pravděpodobně přehlédla výstražnou dopravní značku a se svým vozem nešťastně narazila do nákladního auta silniční stavební firmy, které v té chvíli vylévalo na silnici několik tun roztaveného asfaltu. Řidič nákladního auta přitom zraněn nebyl. Florence však náraz vymrštil z auta přímo do vroucího asfaltu. Jakýsi chodec ji ihned pohotově vytáhl a zabalil do svého pláště. Přesto však utrpěla popáleniny vysokého stupně.

Kvůli těmto rozsáhlým popáleninám nemohli nyní chirurgové dát zlomené kosti do dlah. Uložili ji na oddělení intenzivní péče, a my jsme směli pouze jeden po druhém od dveří nahlížet dovnitř. Doktor Haygood, který nás ke dveřím přivedl, plakal naprosto bez zábran, jako my všichni. Dobře Florence znal. Vždyť jí před sedmnácti lety pomáhal na světlo světa a později ji utěšoval při spalničkách a černém kašli. Ted' hladil matce ruku a říkal: „Zarouhi, je mladá a silná a má obrovskou vůli žít.“

Když jsem pak přišel na řadu a směl jsem krátce nahlédnout dveřní šterbinou, nemohl jsem uvěřit, že to je Florence, kdo leží na tom nemocničním lůžku. Florence, která měla obličej víly a hlas anděla a která byla nejmladším a nejnadanějším dítětem rodiny, byla upoutána k láhvim a závažím a nebyla vůbec k poznání. Oči měla zavřené. Neustále sténala.

„Pane Bože,“ modlil jsem se, „nenechej ji trpět. Zbav ji bolesti!“ Zdálo se mi to jen, nebo přestala na okamžik sténat? „Zbav ji bolesti, Pane,“ modlil jsem se znovu.

Rose a já jsme jeli domů, abychom dali najíst Gerry a Richardovi. Když jsem se odpoledne vrátil do nemocnice, Florence křičela bolestí, ačkoliv nebyla při vědomí. Opět jsem stál u dveří a modlil se a opět výkřiky přestaly. Tak tomu bylo i ve zbytku dne a také večer. Vždy, když byly bolesti nejhorší, se zdálo, že mé modlitby pomáhají. Zpozorovali to dokonce i lékaři a zdravotní sestry.

„Demosi,“ řekl mi doktor Haygood, „můžeš jít do jejího pokoje kdykoliv budeš chtít. Když jsi zde, daří se nám lépe dokonce i intravenózní výživa.“

Oblékl jsem si tedy bílý plášť, na obličej roušku a na hlavu čepičku jak to nosí chirurgové a sedl jsem si vedle ní na postel. Příštích pět dnů jsem trávil každý volný okamžik v tomto pokoji. Když byla Florence při vědomí, byla její bolest ještě nesnesitelnější. Zdálo se, že ji nemůže zmírnit žádný lék, žádná injekce. Ošetřovatelky mě ujišťovaly, že Florence usne, jen když budu sedět vedle ní.

Proč tomu tak bylo jsem nevěděl. Často, když jsem seděl u její postele, jsem vzpomínal na dobu před

jedenácti lety, když si zlomila loket a já jsem jednoho rána na shromáždění poznal, že bude uzdravena. Připadalo mi, jakoby mezi mnou a Florence existovalo nějaké zvláštní spojení, avšak tentokrát mé modlitby nevedly k jejímu uzdravení. Čas od času byla sice zbavena bolestí, ale nebezpečí, v němž se zmítala, ještě zdaleka neskončilo.

Teprve nyní se dalo rozpoznat opravdové nebezpečí. Rentgenové snímky, pořízené hned po nehodě, ukázaly, že nárazem o dláždění byla roztříštěna její levá kyčelní a pánevní kost. Další snímky upozornily na to, že malé kousky roztříštěných kostí putují k životně důležitým orgánům v dolní části těla. Každý den se pořizoval nový snímek a každý den jsme sledovali, jak se úlomky, ostré jako jehly, posouvají níže.

Šest dnů po nehodě, když popáleniny stále ještě znemožňovaly operaci, vyhlásil náš sbor celodenní půst. V neděli o půlnoci tento postní den začal a žádný člen sboru nepřijímal ani potravu ani vodu. Následující pondělí v sedm večer se pak shromáždili „všichni pohromadě na jednom místě,“ jak je napsáno ve Skutcích apoštolských (Skutky 2:1), v nové, právě dostavěné modlitebně na bulváru Goodrich, aby zakončili čtyřiaadvacetihodinové modlitby za uzdravení Florence.

Jen já jsem při tom nebyl. Měl jsem ten večer vyřídit zcela zvláštní poslání v městě Maywood, vzdáleném třináct kilometrů od Downey. Už měsíce jsme slyšali o muži jménem Charles Price. Před několika lety byl doktor Price pastorem velkého sboru v Lodi v Kalifornii - supermoderní kazatel se supermoderní modlitebnou, k níž patřila dokonce i kuželna. Potom však do kraje zavítala hlasatelka evangelia Aimee Semple McPhersonová a doktor Price šel, vyzbrojen tužkou a notesem, na její stanové shromáždění, aby si poznamenal všechna pošetilá letniční tvrzení, která bude slečna McPhersonová předkládat, aby pak před ní mohl svůj sbor náležitě varovat. Avšak kázání slečny McPhersonové ještě ani nebylo u konce, když notes a tužka putovaly znovu do kapsy a doktor Price klečel na kolenou. Po tvářích mu stékaly slzy, zvedl ruce a velebil Boha v neznámém jazyku.

Od onoho večera byla na službě doktora Price patrná radikální změna. To, co nyní hlásal, nazýval plným evangeliem a měl tím na mysli, že od této chvíle nebude z jeho kázání vynechána žádná část poselství Nového zákona. Stal se známý zvláště svým tvrzením, že uzdravení, jak jsou zaznamenána v Bibli, patřila k běžným zkušenostem církve v každé době.

Nyní tedy doktor Price pořádal svá vlastní stanová shromáždění v blízkém městě Maywood. Když už jsem se blížil k tomu místu, začala mě opouštět odvaha. Vozy návštěvníků parkovaly už víc než kilometr od místa konání a když jsem konečně přišel k obrovskému stanu, byla už všechna místa obsazena a mnoho dalších lidí stálo venku na trávníku.

Doktor Price hovořil z pódia, které bylo vyzdobeno rudými a bílými vlajkami. Světlovlasý čtyřicátník, jehož brýle bez obrub zářily ve světle reflektorů. Ukončil své kázání výzvou k pokání pro všechny, kteří potřebovali uzdravení. Podíval jsem se na hodinky, bylo 21 hodin. Stovky lidí se tísnily v chodbách - je nemožné, abych se ještě dnes dostal dopředu. Ale když jsem pomyslel na svůj sbor, který teď klečí před Bohem na kolenou, rozhodl jsem se zůstat.

Jen zvolna se dlouhé řady těch, kteří hledali uzdravení, pohybovaly vpřed. Bylo deset hodin v noci. Půl jedenácté. V jedenáct hodin se uvaděči pokusili shromáždění ukončit: „Doktor Price zde bude opět zítra večer, sestro...“ „Doktor Price se zítra za tebe rád pomodlí, bratře...“

Doktor Price si vzal Bibli a lahvičku oleje, jímž pomazával nemocné. „Doktore Price!“ zvolal jsem rychle.

Otočil se a přimhouřil oči, protože mě proti prudkému světlu reflektoru stěží rozeznával.

Protlačil jsem se kolem jednoho uvaděče. „Doktore Price,“ řekl jsem a nabral jsem dech. „Jmenuji se Demos Shakarian. Moje sestra měla autohavárii a lékaři v Downey říkají, že nebude déle žít, a tak bychom rádi věděli, zda byste nemohl přijít...“ vyhrkl jsem jedním dechem.

Doktor Price zavřel oči a já mu na obličejí viděl únavu. Okamžik tak zůstal stát. Potom náhle oči otevřel.

„Půjdu,“ řekl.

Prodíral jsem se před ním zástupem lidí, kteří se jen zvolna rozcházeli a pokaždé, kdykoliv jej někdo oslovil, jsem měl strach. Doktor Price zpozoroval mou netrpělivost.

„Neboj se, můj synu,“ pravil, „tvá sestra bude dnes večer uzdravena.“

Pohlédl jsem na něj. Jak mohl tuto větu říct s takovou jistotou? Ale ovšem, připomněl jsem si, neviděl přece rentgenové snímky. Nemohl vědět, jak velmi kritická je situace.

Moje skepse se zřejmě zračila i na mém obličejí, neboť mi řekl, když jsem startoval vůz: „Já vám mohu vysvětlit, mladý muži, proč jsem si tak jistý, že vaše sestra bude uzdravena.“ Vyprávěl pak, jak před léty, krátce po svém zážitku, kdy slečna McPhersonová hlásala ve stanu evangelium, cestoval po Kanadě a přijel do malého městečka Paris v Ontariu. Když projížděl městem, cítil najednou vnitřní nutkání odbočit doprava. To také udělal a posléze cítil impuls odbočit v příští ulici doleva. Tímto způsobem byl doktor Price veden městem, až přijel k metodistickému kostelu. Zde, jak cítil, měl zastavit.

Aniž by věděl, proč to dělá, zazvonil doktor Price na domovní dveře kazatele, který bydlel vedle kostela a představil se. Prohlásil, že je evangelista a najednou slyšel sám sebe, jak žádá, zda by mohl v tomto sboru konat několik shromáždění. K jeho velkému překvapení kazatel řekl ano.

Mezi návštěvníky bohoslužeb byla jedna zvlášť dojímavě zmrzačená mladá žena. Její muž ji přinášel každý večer a kladl na polštář do prvních řad. Když se na ně doktor Price zeptal, zjistil, že se jmenují Eva a Louis Johnstonovi, že pocházejí z městečka Laurel v Ontariu a že paní je upoutána už víc než deset let na lůžko a má stále bolesti. Příčinou choroby je silná revmatická horečka. Teď to bylo dokonce tak zlé, že měla obě nohy ochrnuté a pokrivené. Doktor Price pohlédl dolů na tyto skrčené a zkroucené končetiny. Pravá noha směšně visela před tou druhou. Manželský pár se v Torontu radil s dvaceti lékaři. Ti zkoušeli elektrické šoky, operaci, krátkovlnné ozařování, horké masáže - ale nohy se znetvořovaly rok co rok více. A teď, když kázal, doktor Price náhle věděl, že Eva Johnstonová bude toho večera uzdravena. Pokaždé, když k ní šhlédl, ucítil vlnu tepla, která ho zahalila jako těžká pokrývka a dosedla na jeho ramena.

Když jsem si vzpomněl na stejný zážitek při uzdravení lokte Florence, přeběhl mi po zádech mráz. Najednou jsem se jen s obtížemi soustředil na cestu.

Doktor Price považoval pocit tíhy a tepla za projev Boží přítomnosti. Oznamil sboru, že brzy zažije zvláštní zázrak. Potom sestoupil s pódia, položil na nemocnou ženu ruce a začal se modlit. Celý sbor mohl pozorovat, jak se záda ženy napřimují, pokroucené nohy se narovnávají a viditelně prodlužují. Ačkoliv už víc než deset let neudělala sama ani krok, vstala a šla, ba téměř tančila uličkou. Doktor Price měl s Johnstonovými stále ještě kontakt a uzdravení bylo trvalé. „A dnes večer,“ pokračoval Charles Price, „zažijeme další zázrak, poněvadž v tom okamžiku, kdy jsi mě oslovil, dopadla na má ramena opět tato pokrývka. Cítím ji i teď. Bůh je přítomen.“

Těžce jsem polkl a chvíli jsem se neodvážil promluvit. Od svého vlastního zážitku před jedenácti lety jsem nikdy o podobném zázraku neslyšel.

Když jsme přijeli do Downey, do půlnoci zbývala půlhodina. Domovní dveře malé nemocnice s třiatřiceti lůžky byly zavřeny; museli jsme zazvonit. Za chvíli se objevila zdravotní sestra. Řekla mi: „Jsem ráda, že jste zde. Florence je dnes večer velmi špatně.“

Zeptal jsem se, zda smí jít doktor Price do pokoje se mnou. Oba jsme dostali sterilní bílý plášť a ochrannou roušku na obličej. Potom jsme vstoupili do pokoje Florence.

Ležela na posteli a za tou spleť trubiček a hadiček byla sotva k poznání. Představil jsem jí Charlese a ona slabě přikývla.

Doktor Price vytáhl z kapsy láhev s olejem a nalil si ho trochu do dlaně. Pak si vyhlédl místo, kde se mohl navzdory aparatuře postavit až k posteli a zlehka položil konečky prstů na čelo Florence. „Pane Ježíši,“ modlil se, „děkuji Ti, že jsi zde. Děkuji Ti, že uzdravuješ naši sestru.“

Silným a příjemným hlasem pokračoval v modlitbě, avšak já jsem už slova nevnímal. Do místnosti vstoupila zvláštní atmosféra. Zdála se víc... víc něčím nabitá. Dokonce i vzduch se zdál být těžší, skoro bych si myslel, že stojíme ve vodě.

Florence se náhle na posteli otočila. Doktor Price musel uskočit, neboť mu kolem hlavy proletělo těžké kovové závaží. Florence se překulila na druhou stranu, jak jen jí to hadičky dovolovaly a pak zase na druhou. Všechna závaží se kývala a otáčela podle toho, jak se kolébala dopředu nebo dozadu. Věděl jsem, že bych ji měl zkusit zadržet, protože lékaři neustále opakovali, že roztříštěné kyčle se nesmějí hýbat. Ale

zůstal jsem tam, kde jsem byl, obklopen pulzujícím vzduchem.

Florence zhluboka sténala, ale nevěděl jsem, zda bolestí nebo jakousi extází beze slov. Nemohl jsem promluvit. Dvacet neuvěřitelných minut se Florence zmítala a obracela ve svém vězení z hadiček a doktor Price i já jsme museli dávat pozor, abychom nebyli zasaženi nějakým závažím. Čekal jsem, že se sem každou vteřinu z haly vrátí sestra a zeptá se, co to tu tropíme. Věděl jsem, že každých deset minut chodí po pokojích. Ale nikdo nepřišel. Bylo to, jako bychom my tři byli vytrženi z reálného prostoru a času do světa obývaného jen tou teplou všeobjímající Přítomností.

A najednou zde bylo zase jen obyčejné nemocniční oddělení. Florence opět ležela na posteli a závaží se zvolna přestávala kývat. Po delší chvíli ke mně promluvila:

„Demosi,“ zašeptala, „Ježíš mě uzdravil.“ Sklonil jsem se k ní. „Já vím,“ řekl jsem.

Když o pět minut později přišla do pokoje sestra, měla radost, že Florence tiše spí.

Doktora Price jsem zavezl domů. Když jsem pak ráno ještě spal, telefonoval mi doktor Haygood.

„Chci, abys přišel a prohlédl si rentgenové snímky.“ To bylo všechno, co řekl.

Když jsem přišel do nemocnice, byla místnost s rentgenem plná lékařů, sester a laborantů a všichni se tlačili, aby viděli. Pak promítli na plátno osm rentgenových desek. Na prvních sedmi bylo možno vidět roztržštěné a vadně uložené kyčelní a pánevní kosti. Z každého z dalších snímků bylo zřejmé, jak se kostní úlomky v těle pohybovaly. Na osmém snímku, který byl pořízen toho rána, bylo možné pozorovat v každém ohledu normální pánevní kost. Obě strany snímku byly zcela stejné. Levá kyčelní kost byla stejně dobře tvarovaná jako pravá. Jen několik jako vlásek tenkých čar dávalo tušit, že tato pevná kost musela být kdysi - před mnoha a mnoha lety - poraněna.

Florence zůstala v nemocnici ještě měsíc a popáleniny se jí stále ještě hojily. V noci před svým propuštěním měla sen. Zvláštní sen. Viděla stát před sebou na stole dvacet pět sklenic s vodou, které měla vypít. „Jsem přesvědčena, že jsou to roky, které mám ještě prožít na zemi,“ řekla mně a Rose příštího dne, když jsme ji odváželi domů. „Věřím, že mi Bůh daruje ještě dvacet pět let, kdy mu budu sloužit.“

Nevěděl jsem, zda má tento sen nějaký význam. Věděl jsem jen to, že jsem svýma vlastníma očima viděl Boží moc.

Co jsem měl poznat dále, byla má vlastní slabost.

5. *NAPROSTÉ SEBEVYDÁNÍ BOHU*

Prosinec 1941. Spojené státy americké vedly válku. Po útoku na Pearl Harbour se stalo Los Angeles prakticky přes noc centrem veškerého obranného úsilí. Ve dne byly ulice přečpané olivově zelenými vojenskými nákladňáky a v noci město spěchalo za svou nejnnutnější práci pod ochranou totálního zatemnění. Když jsme šli časně ráno dojit, okna našich chlévů musela být pečlivě zastíněna. Původně malá Severoamerická letecká továrna v naší blízkosti v Downey se prudce rozrostla na obrovský ostnatým drátem obehnaný podnik.auta a nákladňáky proudily jeho branami čtyřicet hodin denně. Rose z toho byla zoufalá, ale náš sedmiletý Richard se velice radoval, že protiletadlová děla projížděla téměř metr od našeho domu.

Vzhledem k tomu, že výroba mléka byla považována za životně důležité průmyslové odvětví, nebyli farmáři z těchto hospodářství povoláni do vojenské služby. O něco později však byli mnozí naši zaměstnanci a dodavatelé buď v armádě nebo v civilní službě. Tak jsem trávil veškerý svůj čas mezi stádem telat nebo v kravínech, podle toho, kde bylo nejméně pracovníků. Také jsem obcházel různé přidělovací úřady a distribuční centra, kde jsem vyžebraval obilí, benzín, pneumatiky a jiné náhradní díly, které jsme nezbytně potřebovali, abychom udrželi podnik v chodu.

Největším problémem však byla starost o zdraví zvířat. Sehnat rychle léky nebo veterináře nebylo tak snadné. Dříve, když bylo naše stádo ohroženo nějakou infekcí, jsme se s otcem především pomodlili. Nyní byla modlitba téměř jediným prostředkem, který nám ještě zbýval.

Během válečných let jsme s Rose dále podporovali letní stanová shromáždění a postupovali přitom přesně

tak, jak jsme to dělávali ve východní části Los Angeles.

Nejdříve jsme našli nějakého nadaného řečníka a pak, což nám působilo největší potěšení, jsme přemluvili sbory z okolí ke spolupráci. Měly společně pronajmout zařízení a vypracovat podrobnosti. Později po vyrovnání větších vydání byly všechny zbývající peníze pocházející z darů převedeny na jedno bankovní konto. Toto konto pak bylo spravováno sbory, které se podílely na společné práci a to byla velmi dobrá cesta k tomu, jak nepřerušit spolupráci i po skončení letních shromáždění.

V našem sboru se nám někteří starší stále divili, co vlastně máme z toho „všeho shonu“. Když však na jednom shromáždění v červenci 1942 stála Florence na pódiu a svým nádherným hlasem zpívala úvodní píseň, bylo nám s Rose jasné, že veškerá snaha, kterou kdy na sebe pro šíření evangelia vezmeme, nemůže nikdy dostatečně vyjádřit naši vděčnost Bohu.

V těchto letech zde byl ovšem ještě jiný pramen radosti: stále srdečnější vztah a přátelství mezi námi a doktorem Pricem. Rád jsem ho slyšel kázat jeho elegantním stylem, který od našeho prvního setkání ještě zdokonalil. Ale nejmilejší mně byly jeho osobní návštěvy. V letech 1941 - 1946 přijížděl do Downey téměř každý týden. Chodívali jsme spolu do naší oblíbené italské restaurace, sedávali v koutě a já jsem trávil celá odpoledne tím, že jsem naslouchal tomu nejmoudřejšímu člověku, jakého jsem kdy poznal.

„Doktore Prici,“ řekl jsem mu jednou, „vaše povolání je to nejkrásnější na světě: pozorovat, jak vaše slova uchvacují tisíce lidí, jak jsou zachraňováni a uzdravováni a pocítovat, jak vámi proudí Boží moc!“

Doktor Price, zaměstnaný momentálně tím, jak namotat několik špaget na vidličku, sražil čelo do vrásek a hluboce se mi zahleděl do očí. „Ne,“ řekl konečně, „tak to není. Je to,... ano, je to jako tato válka.“ A ukázal při tom na hosty restaurace. Byli jsme tam téměř jediní civilisté. „Kde padnou vojáci nejdříve?“ pokračoval. „Na frontě, tam kde jsou nepříteli nejbliže!“

„Demosi, právě tak je to i se šířením evangelia. Je to válka, která je stejně tak smrtící jako to, co se právě děje všude na světě. Kazatel, který pronikne do nepřátelského území, je ostřelován. Může být zraněn, Demosi, a někteří z nás jsou dokonce i zničeni.“

Potom se zasmál svým osobitým způsobem a ještě dodal: „Někdy mi lidé lichotí, jaký jsem dobrý řečník. Pro mne to však neznamená vůbec nic. Ale včera mi vyprávěla jedna dáma, že se její rodina za mě každý den modlí. Demosi, to je to nejkrásnější, co může kazatel slyšet.“

Přikývl jsem a jeho vážnost na mě zapůsobila. Co však tato slova doopravdy znamenají, jsem ještě tenkrát na počátku čtyřicátých let nepochopil.

Vzdor válečné době a nedostatku se v těchto letech naplňoval náš velký sen. Otcovo stádo, které kdysi tvořily tři krávy, se rozrostlo na tři tisíce kusů dojnic. Nyní jsme tedy vlastnili největší soukromé výdojné hospodářství na celém světě.

A právě proto, říkal jsem si často, nás také nejvíce na celém světě bolí hlava. Celé hodiny jsem musel telefonovat na různá místa a zjišťovat, kde mají nejlacinější láhve na mléko a kdo by nám mohl dodat kvalitní cement na podlahu mlékárny. Také bylo stále obtížnější obstarat pro tak velký počet zvířat dostatek krmiva. Teď jsem se vydával na nákup sena i do vzdáleného Imperial Valley.

Převážná část této cesty vedla pustinou a i když v roce 1943 následoval po dusném červenci nesnesitelný srpen, byl v okolí jinak opuštěné silnice neobvykle čilý ruch. Jestliže jsem při poslední jízdě narazil nejvýš na dvě prkenné boudy, které stály na okraji silnice, teď jsem tu našel čínorodé stanové městečko. Celou cestu jsem musel jet krokem za dlouhým konvojem vojenských nákladních vozů. Farmy pěstitelů datlí a malé prašné vesnice byly přeplněny vojáky. Nikdo nic neříkal, nikdo nic přesně nevěděl, bylo jen zřejmé, že se někde na tváři sužované země chystá důležité vojenské tažení.

Po návratu domů jsem o tom mluvil s Rose. „Tolik mladých mužů a vypadají tak uštvaní a otrávení.“ Zvláště často jsem musel myslet na město Indio, které leží zhruba 40 kilometrů východně od Palm Springs. Jeho ulice byly tak přeplněny vojáky, kteří měli právě volno, že to trvalo celou hodinu, než se projelo hlavní ulicí tohoto malého města. Když jsem tak stál ve frontě čekajících aut, pozoroval jsem vojáky stojící v nekonečných řadách před třemi nebo čtyřmi restauracemi a jediným biografem, aby našli ochranu před padesáti stupni Celsia letního žáru. Neměli prostě co dělat a také nevěděli, kam by měli jít.

Náhle mě napadlo: Co takhle, kdybychom uspořádali několik stanových shromáždění tam?

„Chceš si toho na sebe naložit ještě víc?“ zeptal se otec. Právě jsme totiž s Rose ukončili šestitýdenní hlásání evangelia v Orange County. Nyní projevila své pochyby i Rose: „Demosi, pracuješ už šestnáct hodin denně v mlékárně. V době evangelizací ses téměř vůbec nedostal do postele. Co z toho budeš mít, když se sprovodíš ze světa?“

„Ale Rose,... a co když tato myšlenka pochází od Boha a nikoliv ze mne?“

Vzhlédla od letního obleku, který právě žehlila. „Pak to uděláme!“

Vyskočil jsem z pohovky. „Zavolám ihned doktora Priceho,“ zaradoval jsem se. „Jeho diář je sice pro nejbližší období dost zaplněný, ale snad bude mít týden nebo dva ještě volno.“

Rose vytáhla z hromady nakropeného prádla další šatičky malé Gerry. Nemluvila nikdy příliš mnoho, ale když mlčela zcela, věděl jsem, že toho má na srdci hodně.

„Rose?“

Žádná odpověď.

„Není snad něco v pořádku?“

„Demosi, ačkoliv je doktor Price člověk, kterého mám velmi ráda a vážím si ho, přesto nejsem přesvědčena, že je to ten pravý člověk, který by měl mluvit k vojákům. Potřebujeme rozhodně někoho mladšího, takového... nevím, snad takového, který umí hrát na kytaru.“

Byl jsem si jistý, že Rose tentokrát nemá pravdu. „Pomysli přece na ty zástupy, které doktor Price přitahuje,“ odvětil jsem rozhodně, „vzpomeň si na uzdravení, která se stala, vzpomeň si na Florence!“

Rose opět zmlkla. Zatelefonoval jsem doktoru Pricemu a zcela jsem zapomněl na to, co jsem poznal tehdy, když jsme začínali bohoslužby pod širým nebem v Lincoln Parku. V těch dnech mi totiž došlo, že pro nás bylo znamením Boží vůle, když jsme měli s Rose na určitou věc stejný názor.

Charles Price projevil soucit se situací vojáků na poušti a prohlásil, že se pokusí posunout své termínované povinnosti, což pak také udělal. Nám se však v té době zvýšila produkce mléka a já byl nějaký čas velmi zaneprázdněn. Pak se najednou seběhlo příliš mnoho věcí: doktor Price onemocněl chřipkou, já jsem měl potíže najít příslušné vojenské úřady, které by mi vydaly povolení na podobná shromáždění. Nakonec lékař doktora Priceho vydal definitivní rozhodnutí, že se musím porozhlédnout po jiném řečníkovi. Pak jsem už naléhavost tohoto problému, který na mě dříve tak doléhal, nepocíťoval. Chabě a vlažně jsem pátral po jiném řečníkovi a nakonec z toho stejně nebylo nic.

V novinách bylo v té době mnoho válečných zpráv. Počet padlých Američanů byl vysoký a pokaždé, když byla oznámena nová čísla, mě mučily výčitky a pronikavé otázky: Kolik padlo těch mladých mužů, které jsem viděl zde v kalifornské poušti? Kolik by jich bývalo přišlo na bohoslužby do India? Kolik by jich poznalo pravdu, která mohla změnit jejich život?

Tehdy na nás dolehl ještě jiný problém. Všichni výrobci mléka v celé jižní Kalifornii byli postiženi těžkou tuberkulózou skotu. Jelikož byli mnozí zvěrolékaři povoláni do vojenské služby, byl počet zvířat napadených bacilem tuberkulózy denně vyšší. Státní úředníci zdravotnických orgánů přicházeli jednou měsíčně prohlédnout naše stáda.

Zvířatům se vstříklo do měkké neochlupené kůže v blízkosti ohonu jakési sérum. Jestliže kůže zůstala ještě po třech dnech měkká, nebylo zvíře chorobou napadeno, ukázala-li se však boule velikosti mazací gumy, bylo tu zjevné nebezpečí nákazy. I menší boule byly podezřelé. Jakmile se něco takového ve stádu vyskytlo nebo tu bylo podezření z nákazy, musela být podle zákona utracena všechna zvířata - nemocné i zdravé krávy.

V okolí už byla poražena první stáda, když choroba napadla i naše krávy. Modlili jsme se tedy za zvířata s otcem i devítiletým Richardem, který po vyučování pomáhal ve stájích. Choroba se šířila právě na čísla tři, na našem nejlepší výdojném hospodářství. Z dosud prohlédnutých krav byla téměř stovka bacilonosičů a nejméně dvě stě krav bylo podezřelých. Kdyby tyto počty do další kontrolní prohlídky ještě maličko stouply, museli bychom utratit všech tisíc krav.

Toho dne, kdy nám to bylo oznámeno, jsme zůstali s otcem po večerním dojení na čísle tři, a seděli jsme smutně proti sobě u našich psacích stolů. Neznali jsme případ, že by existovala výdojná farma, které by bylo povoleno ponechat si stádo s tak vysokým počtem nemocných zvířat.

Abychom se vzmužili, zapnul otec rádio a naladil na vysílač evangelia. Poznali jsme, že mluví doktor Kelso Glover. Toho večera přednášel o Boží moci, která může uzdravit absolutně každou chorobu. Otec a já jsme na sebe pohlédli.

Příštího dne, hned brzy zrána jsem telefonoval doktoru Gloverovi: „Když jste včera večer hovořil o uzdravení každé choroby, mínili jste tím také nemoci, které mohou mít krávy?“ tázal jsem se. Teolog, který vystudoval v Berkeley, dlouho přemýšlel a teprve po chvíli odpověděl. „Ano,“ řekl, „to platí pro každou nemoc, člověka i zvířete.“

„Mohl byste se, prosím, modlit, pokud možno ještě dnes, za tisíc holštýnských krav?“ zeptal jsem se a vysvětlil jsem mu náš problém.

Kolem půl dvanácté přišel k mlékárně a šli jsme společně k ohradám. V každé ohradě bylo šedesát krav. Většina z nich stála u žlabu se senem a žrala. Když jsme však s doktorem Gloverem prošli první branou, zarazily se, zvolna přišly k nám a utvořily, jak to krávy dělají, kolem nás kruh.

Ačkoliv slunce přílišně pálo a stálo přímo nad námi, odložil doktor Glover před modlitbou svůj klobouk. Také já jsem si pospíšil odložit svůj. „Pane Ježíši,“ zvolal pak, „dobytek na tisíce pahorcích patří Tobě. Tvým jménem, Pane, vykazujeme každý tuberkulózní bacil, který napadá Tvá stvoření!“

Uši krav byly vztyčeny. Jejich lesknoucí se černé oči na něj vážně hleděly. Trvalo to dvě hodiny, než jsme navštívili všechny ohrady. Dělal jsem si starosti o zdraví doktora Glovera, který už nebyl tak mladý. Ačkoliv byl vystaven nevýslovně žhavému slunci, vždy před modlitbou odkládal svůj klobouk. Všiml jsem si, že mezi žlaby a napáječkami zavládlo neobvyklé ticho.

Zdalo se, že si toho všimli i zbylí pracovníci. Většinou byli příliš staří na odvod do vojenské služby a tak pracovali v našich podnicích už velmi dlouho. Krátce řečeno byli na zvláštní zvyky letničních navyklí. Ale přesto jsem pozoroval, že na ně projev doktora Glovera udělal dojem. Tedy když on nemoc zažehnával, pak jste mohli vidět ty bacily doslova prchat.

Teď jsem se příští kontrolní prohlídce nemohl ani dočkat. Ta však v podstatě proběhla jako vždy. Zdravotní zřízení zamračeně a soustředěně procházeli dlouhými řadami krav a po každé injekci se zastavili a dezinfikovali stříkačku. Tito muži věděli nejlépe, jak závisí zdraví národa a zvláště dětí na mléčném hospodářství a jakou pohromu vyvolala epidemie. Za tři dny přišli dva lékaři státu Kalifornie a představený našeho okresu prohlédnout, jak reagovala zvířata na injekci. Příliš nemluvili, když si natahovali gumové holínky. Nyní totiž nastávala nejobtížnější část jejich práce. Pravděpodobně budou muset opět jednomu farmáři říct, že jeho stádu už není pomoci.

Na čísle tři jsme dojili najednou sto dvacet krav a tato práce musela být provedena ve třiceti řadách. Na konci prvních dvou řad se lékaři setkali a já jsem šel blíže, abych slyšel přes hluk dojících souprav, co si povídají.

„To je divné,“ řekl jeden. „Já jsem v celé řadě nenašel ani jednu krávu, která by byla nakažena a také ani jednu podezřelou.“ Druhý muž trochu zamrkal. „V řadě, kterou jsem teď kontroloval, je to stejné.“

V celém chlévě neměla ani jediná ze sto dvaceti krav jakýkoliv příznak nemoci. Když bylo podojeno dalších sto dvacet krav a nyní už bylo známo dvě stě čtyřicet negativních výsledků prohlídky, přišli do chléva také dělníci. Třetí prohlídka a tentýž výsledek.

Kolem poledne bylo podojeno a vyšetřeno přes tisíc krav a ani jediná nebyla napadena tuberkulózou. Ani nehrozilo nebezpečí, že by některá kráva onemocněla a dokonce i zvířata předtím jednoznačně nemocná, byla teď úplně zdravá. Zdravotní zřízení prohlásili, že pro tento jev neexistuje žádné lékařské vysvětlení. Já jsem však vysvětlení znal a řekl jsem je všem, kteří byli ve chlévě přítomni: „Doktor Glover se modlil a Bůh jeho modlitbu vyslyšel.“

Bůh vyslyšel naši modlitbu nejen v těžkých válečných časech. Po více než dvacet let, kdy stál náš mlékařský podnik na tomto místě - později jsme jej totiž přesunuli dále na sever od Downey, poněvadž se k němu už příliš přiblížila městská zástavba - jsme nemuseli hlásit ani jediný případ tuberkulózy.

Když jsme s Rose zjistili, že v listopadu 1944 budeme mít další dítě, myslím, že nejvíce z nás všech byla vzrušená moje matka. Gerry chodila do školky a oba naše domy s přilehlými pozemky teď byly pro matku příliš tiché. Měla samozřejmě ještě jiná vnoučata, ale mé sestry žily se svými rodinami nejméně míli odtud. Na arménské poměry to znamená mimo dosah. Matka však přijala naši zprávu tak radostně ještě z jednoho důvodu.

Ve svých čtyřiceti sedmi letech nevyčísitelně onemocněla na rakovinu. Modlitba, která tolik účinkovala v hospodářství, zůstala u ní bez výsledku. „Ale tvou druhou dceru ještě uvidím, Demosi,“ zářila matka štěstím. Všichni v rodině předpokládali, že novorozeně bude děvčátko. Pokud totiž mohl být zpětně sledován rodokmen Shakarianů, nenarodil se v žádné rodině více než jeden syn. Matka proto začala šít malé růžové šatičky a zřasené čepičky.

Při stanových bohoslužbách v létě 1944 jsem přišel na něco, co jsem si dříve neuvědomoval. Evangelista právě kázal a já jsem seděl na řečnické tribuně a prohlížel si shromáždění s bohatou účastí. Šaty v pastelových barvách, květované látky, jen málo uniforem - většina návštěvníků byly ženy.

Přistihl jsem se, že nepřemýšlím o kázání, a znovu jsem začal naslouchat. Když se však zpívala další píseň, opět jsem pozoroval přítomné. Je to pouhé zdání, anebo skutečně připadá deset žen na jednoho muže? Příští večer jsme s Rose počítali společně. V každé řadě bylo čtrnáct sedadel, pak byla ulička stanovená protipožárními předpisy. V první řadě právě půlky sedělo osm žen, dvě děti a dva muži. Ve druhé řadě dvanáct žen a dva muži, ve třetí řadě čtrnáct žen.

Tři po sobě jdoucí večery jsme si Rose a já rozdělili řady a počítali posluchače. Nebylo žádných pochyb: na jednoho muže připadalo víc než deset žen.

Nedovedl jsem to pochopit. V arménském sboru přišel každý se svou rodinou a tím se počet mužů a žen vyrovnával. Zde ve stanu seděli všichni pomíchaně, neexistovalo dělení podle stáří nebo pohlaví a teprve teď mě tato nerovnováha zaujala. Kde jsou manželé, tázal jsem se, kde bratři a otcové?

„Nikdy jsem si nevšiml,“ řekl jsem v onom týdnu doktoru Pricemu, „jak málo je v tomto kraji mužů. Pravděpodobně jsou všichni nasazeni v zámoří, že ano?“

Doktor Price na mě udiveně hleděl přes své kulaté brýle.

„Demosi, věř mi, ještě nikdy nebylo v Los Angeles tolik mužů, jako právě teď. Jsou zde vojáci z každého státu USA a další tisíce mužů pracují v civilní obraně.“

„Proč však je na našich bohoslužbách více žen?“ tázal jsem se. Doktor Price zaklonil hlavu a smál se, až se někteří námořníci od vedlejšího stolu otáčeli a udiveně na nás zírali. „Blažené tvé nevinné arménské srdce!“ řekl konečně. „Tento druh bohoslužeb bude vždy navštěvován spíše ženami než muži. Většina amerických mužů si myslí, že náboženství je... já nevím... no, něco jen pro ženy a pro děti. Slyšel jsi už někdy o mužské misijní společnosti anebo o biblickém kroužku pro muže? Církvi v Americe jsou ženy, Demosi, samozřejmě kromě duchovních, jako jsem já. Ale všechna ostatní práce, která se dělá, to zanícení, život - to pochází od žen!“

Jeho slova mi nedala celé noci spát. Převaloval jsem se na posteli sem a tam, až mě Rose, která v tu dobu potřebovala spánek velmi nutně, poprosila, abych si raději lehl na pohovku do obývacího pokoje. Přirozeně, pro mě nebylo spornou otázkou, zda ženy Boha milují a zda mu smějí sloužit. Arménský sbor míval vždy své prorokyně, ale tou hybnou silou byli vždy muži - byli staršími, učedníky Písma svatého, učiteli, kteří duchovně vedli děti. Jak mohli američtí muži, kteří byli jinak velice úspěšní a plní energie, vzdát to nejvyšší ze všech povolání? Čím více jsem o tom přemýšlel, tím méně jsem to chápal.

1. listopadu 1944 se narodila naše druhá dcera, malý tmavovlasý andílek s výraznými, černými řasami, které byly tak dlouhé, že se dotýkaly jejích tváříček. Samozřejmě, že každé dítě je zvláštní, ale tohle muselo mít skutečně něco do sebe, že to přimělo dokonce i ty zdravotní sestry, které jen tak něco nedojalo, zastavit se před okny kojeneckého oddělení nemocnice v Downey.

Dali jsme jí jméno Carolyn. Když jsme šli s Rose, Gerry a Richardem k oltáři v modlitebně na bulváru Goodrich pro požehnání nejmladšího člena rodiny, mohl jsem samým štěstím a pýchou prasknout.

Pochopitelně, že od samého začátku byla Carolyn matčiným miláčkem. Pro matku byla chůze stále obtížnější a dokonce i těch několik kroků k našemu domu jí působilo námahu. Proto jsme k ní malou

Carolyn několikrát denně nosili a byla to právě matka, která postupně odhalovala její udivující schopnosti: jak se brzy začala smát, kdy se otočila na záda a kdy už dovedla zpřímá sedět. Matka dokonce tvrdila, že ten malý sluneční paprsek dokázal ve svých čtyřech měsících zřetelně říct „Zarouhi,“ ale tento div už nikdo jiný neslyšel.

Tu zimu, při našich týdenních schůzkách, jsem s Charlesem Pricem často hovořil o příčině toho, že se američtí muži brání náboženství. Tehdy jsem ho také informoval o dalších výsledcích pozorování, která jsem prováděl na našich shromážděních.

„Jakmile začne být muž úspěšný v podnikání, ztratí najednou o záležitosti sboru zájem.“ Vyprávěl jsem doktoru Pricemu, jak se mnohdy celý sbor modlil, když měla být zaplacená podnikatelská hypotéka a nebo chtěl-li si nějaký bratr ze sboru vzít bankovní úvěr. Když však potom obchod jen kvetl a dostavil se úspěch, pak už často sbor toho muže, kterému pomohl v nejtěžších chvílích, více neviděl. „Proč to tak je?“ ptal jsem se.

Doktor Price se opřel o dřevěné opěradlo. „Vím, co na to odpoví církev,“ řekl. „Světský úspěch je v rozporu s životem z Ducha. Bůh a mamon nejsou slučitelní a tak podobně znějí všechny ty argumenty. Ale tyto odpovědi mě neuspokojují.“ Prohrábl si uvážlivě rukou své světlé vlasy.

„Jakou odpověď dává církev mužům a také ženám, kteří plní rozsáhlé a závažné úkoly v moderním podnikání? Tito lidé nesou obrovskou odpovědnost, protože na jejich rozhodnutích závisí osudy stovek zaměstnanců. Docela čestně, Demosi, takoví muži ke mně přicházeli a já jsem jejich otázkám mnohdy ani nerozuměl. Vždyť co já mohu vědět o pracovních smlouvách a o zmrazených cenách? Nemám naprosto žádné zkušenosti s obchodováním. Ovšemže můžeme poskytnout rady a útěchu člověku, který je na dně, ale jak sloužit podnikatelům? Oni potřebují Boha stejně neodkladně. My kazatelé však řečí podnikatelů mluvit neumíme.“

Jindy byla naše rozmluva veselejší. „Demosi,“ řekl doktor Price jednoho dne, „ty jsi svědkem jedné z největších událostí, o níž nás poučuje Bible: *A pak se stane, že svého Ducha vyleji na veškeré tělo...* To se stane ještě za tvého života, Demosi, a ty v tom budeš hrát určitou roli.“

Byl jsem vždy zaskočen způsobem, jímž doktor Price vyslovoval proroctví. V našem sboru tomu bylo tak, že prorocké slovo bylo vždy následkem zvláštního Božího působení. Ten, kdo proroctví vyslovoval, se postavil, zvýšil hlas a posluchačů se zmocnil slavnostní klid. Avšak doktor Price pronášel udivující Boží výroky stejným tónem, jakým žádal o sůl.

„Jedinou roli, kterou v tom budu hrát, je financování evangelisty jako jste vy, doktore Prici,“ namítl jsem.

Potrásl hlavou. „Ne, tak to nebude,“ řekl energicky, „nepůjde to přes profesionální kazatele. *Všechno tělo*, říká Izaiáš. Stane se to docela spontánně, na celém světě a se zcela obyčejnými muži a ženami, s lidmi v obchodech, kancelářích a v továrnách. Já nebudu žít dost dlouho, abych se toho dočkal. Ale ty, Demosi, se toho dožiješ a pak budeš vědět, že chvíle Ježíšova návratu je už blízko.“

Doktor Price v oněch dnech mluvil často o Ježíšově návratu na Zemi. Také hovořil o své nastávající smrti, i když mu bylo teprve dvašedesát let. Vždy, kdykoliv jsem proti tomu protestoval, zvedl ruku, aby mě umlčel. „Nebudeme sentimentální, milý příteli,“ řekl pak. „Jsou věci, které vím nezvratně. Zbývá mi, více či méně, ještě jeden rok. Jaká je to výsada pro křesťana smět jít ke svému Pánu!“

V březnu roku 1945 vypukla v Los Angeles chřipková vlna a také malá Carolyn této choroby nebyla ušetřena. Doktor Haywood už tehdy nežil a jeho ordinaci převzal doktor Steere. Ten nás ujišťoval, že jí bude lépe doma než v nemocnici, kde není ani dostatek ošetřovatelů, ani léků.

Zlepšení nenastalo, ačkoliv jsme o Carolyn pečovali čtyřadvacet hodin denně. Zdálo se, že se bakterie v plicích pevně usadily, protože jí dech působil stále větší potíže. Když pak byla 21. března dopravena do nemocnice, stanovili lékaři nezvratnou a otřesnou diagnózu: zápal obou plicních laloků.

Příštích dvanáct hodin se Rose nehnula od její postele a já jsem odešel, jen abych zavolal sourozence, jejichž modlitby jsme potřebovali. Celý sbor se modlil a když později přišel do nemocnice Charles Price, pokoušeli jsme se posílit svou víru vzpomínkami na zázrak, který Bůh učinil s Florence o několik pokojů dále. Avšak tentokrát doktor Price onen pocit tepla na svých ramenou neměl a když opouštěl pokoj, byl jeho obličej šedý a nevýrazný.

Potom šlo vše závratně rychle. 22. března v sedm hodin ráno zvonil telefon a ohlásila se zdravotní sestra. Žádala mě, abych co nejdříve přijel do nemocnice. Už cestou tam jsem věděl, že dítě nežije. Avšak trvalo to týdny a dokonce měsíce, než jsem to úplně pochopil: Carolyn, tento malý uzlíček překypující životní radostí, není na živu. Jak je to možné, že bylo najednou vymazáno tolik záře a jasu? Naposled jsme ji viděli ve hřbitovní kapli, kde ležela neuvěřitelně tiše ve své malé bílé rakvi, s řasami navždy položenými na tvářích.

Doma se už scházeli příbuzní, kteří s námi sdíleli dlouhé večery a podle tradice chtěli prokázat jednotu rodiny. Po jízdě na hřbitov jsme se sešli k jídlu v modlitebně a vyslechli kondolenční projevy a slova útěchy, která pozvedají srdce, pokud je dokáže rozum vnímat.

V prvních týdnech po pohřbu nám kupodivu nejvíce pomohli dvě cizí ženy. Byly to dámy ve věku kolem třiceti let, které bydlely v Pasadeně a jednoho dne odpoledne k nám přišly s doktorem Pricem. Původně chtěly počkat venku v autě, ale Rose trvala na tom, aby šly dále. Po nějaké době mně dal Charles Price znamení, abych s ním šel do předsíně.

„Znám tyto ženy velmi dobře,“ řekl. „Mají vzácný a zvláštní dar vnímat anděly, kteří někdy navštěvují zemi, jak se o tom píše v Bibli. Od okamžiku, kdy přišly do vašeho domu,“ říkal Charles Price, „obě ženy, Dorothy Doane a Allene Brumbach, viděly velký shluk andělů, daleko větší, než se s nimi kdykoliv předtím setkaly. Říkají, že je jimi vzduch doslova přeplněn.“

To byl dar, který nás povzbuzoval v mnoha těžkých a trpkých chvílích, které nás ještě v té době čekaly. Jednoho nedělního rána vyskočila najednou Rose ve sboru ze své lavice a vyběhla ze dveří. Utíkal jsem za ní, dostihl ji a vzal svou vzlykající ženu do náruče. „Dítě, malé dítě, ...“ bylo všechno, co dokázala v slzách říct. Pak jsem si uvědomil, že dívka, která seděla vedle ní, chovala na ruku dítě, které bylo přibližně ve věku Carolyn. V době narození Carolyn rodily ve sboru další čtyři mladé ženy a po dlouhé měsíce působil Rose pohled na tyto děti návrat prázdnoty.

Čas však plynul a brzy jsme cítili, že se v nás odehrává určitá změna. Bylo to, jakoby viditelný hmotný svět kolem nás byl méně skutečný než kdysi. Válka přešla a teď by byla vhodná doba začít se stavbou nového domu. Celá léta jsme plánovali, že postavíme větší dům, jakmile bude zase k dostání stavební materiál. Já jsem si přál místnost, kde bych mohl pracovat, Rose toužila po větší kuchyni a také jsme potřebovali pokoj pro hosty kvůli evangelistům, kteří u nás často týdny bydleli. Až dosud vždy, kdykoliv přišla návštěva, museli buď Gerry nebo Richard spávat na pohovce v obývacím pokoji.

Nemuseli jsme však o tom dlouho hovořit. Rose i já jsme věděli, že dům už nikdy nepostavíme. Na jedné straně byl starý dům plný vzpomínek na Carolyn: kout, ve kterém stála její kolébka a místo před koupelnou, kde dříve stávala její vanička. Oproti tomu se pak nezdála pracovna, hezký pokoj pro hosty a nové kuchyňské zařízení zase tak důležité. Část našeho bytí byla zaměřena k nebi - teď už pro nás nebyly pozemské věci tak nepostradatelné, jako dříve.

Zpozorovali jsme také jiné změny. Po odchodu Gerry a Richarda do školy jsme dříve s Rose zůstávali sedět u malého stolku v jídelním koutě a modlili jsme se. Měli jsme skloněné hlavy a sdělovali jsme své prosby Bohu.

Najednou nám tento sedací kout připadal jako místo málo vhodné pro pobožnost. Oba jsme věděli, aniž bychom si řekli slovo, že bychom měli klečat, když mluvíme s Bohem. Jednoho rána jsme šli společně do obývacího pokoje a klekli si na malý orientální koberec, který nám darovala k našemu desátému výročí svatby rodina Rose. Od tohoto rána byl tmavočervený koberec s modrými květinovými poli místem našich setkání s Bohem. Ne snad, že bychom měli nyní po smrti Carolyn z Boha strach. Byl v našich očích jen větší, ještě více se nám přiblížil a byl reálnější. Jeho živoucí přítomnost nás přinutila v úctě pokleknout.

Tam v obývacím pokoji jsem se také odhodlal ke kroku, který jsem se dlouho zdráhal učinit. „Pane,“ modlil jsem se, „nevím jak je to u Rose, ale vím, že já jsem Tobě nevyhradil ve svém životě první místo. Několik stanových shromáždění, ano, něco málo z mého času, trochu mých peněz. Ale ty víš, a já to vím také, že v mém životě patřilo vždy první místo mé rodině. Chci mít na prvním místě Tebe.“

Cítil jsem, jak Rose vložila svou ruku do mé dlaně. To bylo potvrzení, které jsem potřeboval. Rose toho opravdu nikdy mnoho nenamluvila.

6. HOLLYWOODSKÝ STADION

Na první pohled nebylo na naší myšlence nic nového. Bylo to vlastně totéž, co jsme dělali dosud, jen ve větším měřítku. Dát dohromady různé letniční sbory z jednoho okresu se dařilo. Jaké by to však bylo, kdyby se spojili všichni letniční věřící z celého území Los Angeles - asi tři sta sborů - a pronajali si Hollywoodský stadion pro obrovské shromáždění? Tento stadion je velmi známý, jistě by proto přišli i takoví lidé, kteří se nedají jen tak snadno zlákat k návštěvě stanu.

Když jsem tuto záležitost konzultoval s pastory, vyskytla se opět obvyklá potíž - peníze. Jen samotná rezervace stadionu na jeden pondělní večer by stála 2500 dolarů, které musely být zaplacený předem. Náklady na agitaci v rozhlase, na pozvánky a plakáty jsem odhadoval na 3000 dolarů - dohromady tedy 5500 dolarů. A to jen pro začátek - bez osvětlení, parkoviště a bez všech ostatních výdajů! Kde ty peníze vzít? Jistěže ne od pastorů, z nichž mnozí měli jen velmi nízký plat.

Ale co takhle podnikatelé z jednotlivých sborů? A pak jsem dostal nápad, který byl typicky arménský. „Když uspořádám kuřecí hody,“ tázal jsem se pastorů, „můžete přimět sto podnikatelů, aby se jich zúčastnili?“ Konečně každý Armén ví, že důležitá životní rozhodnutí se odehrávají právě při dobrém jídle.

Mnozí z nich pochybovali. „Neseženeme větší počet mužů ani na naše bohoslužby, Demosi,“ odpovídali, což jsem věděl velmi dobře, „a zvláště ne ty úspěšné.“

Nakonec jsme však sestavili seznam jednoho sta mužů a pozvali jsme je na kuřecí hody na farmu Knotta Berryho.

Když ten večer nastal, byl velký jídelní sál farmy plně obsazený. Zasedli jsme s Rose do čela tabule, odkud jsme mohli přehlédnout přítomné. Když jsem se tak rozhlížel, napadla mne zvláštní myšlenka. Jak by to vyznělo, kdyby tak několik těchto mužů, snad šest, přišlo sem a vyprávěli o tom, proč chodí na shromáždění, zatímco většina lidí, a zvláště úspěšní obchodníci, do sboru nechodí? Co je přitahuje k Ježíši, že mu věnují jediný den svého odpočinku? Co pro ně znamená Duch svatý v jejich životě? To by pro nás pro všechny bylo velkým povzbuzením.

Opět jsem pozoroval hosty. O tři stoly dále zazářil náhle obličej muže ve středních letech, oblečeného ve stromečkovitě pruhovaném obleku. Vypadalo to, jakoby ho ozářil reflektor. Podíval jsem se na Rose, ale zřejmě to neviděla. Jak mohla něco takového přehlédnout! Zvláštní lesk tančil a třpytil se v plné místnosti jen kolem něho a já jsem věděl, že to je ten muž, kterého bych měl vyzvat jako prvního.

Teď už jsem se nemohl dočkat, až naše jídlo skončí. Káva a ovocné koláče byly pro mě jen zdržováním, jak jsem byl napjatý, abych už slyšel, co nám tento muž řekne.

Konečně bylo to nekonečné podávání šálek za námi. Servírky uklidily talíře a židle byly přisunuty, jak se patří. Všichni se opřeli a čekali na mou výzvu o peníze. Místo toho jsem se obrátil na muže ve stromečkovitě pruhovaném obleku.

„Pane,... ano, myslím vás... vy tam s tou modrou vázankou a bohulibým úsměvem. Šel byste laskavě sem?“ Muž na mě překvapeně vzhlédl, avšak pomalu si razil cestu kolem stolů, až stanul po mém boku. „Rozdělil byste se s námi o ty podivuhodné věci, které ve vašem životě způsobil Pán?“ zeptal jsem se.

Muž v údivu pokýval hlavou. „Nevím, kdo vám to vyprávěl,“ řekl, „ale ovšem... máme se ženou tolik důvodů být vděční!“ Pak vyprávěl, jak byl nedávno otec jeho ženy uzdraven modlitbou z nemoci, kterou lékaři označili za rakovinu v konečném stadiu. V pohnutém mlčení, které následovalo, jsem se znovu rozhlédl po místnosti. Poblíž okna jsem objevil další zářící tvář. „Pane, šel byste sem, kde vás všichni můžeme vidět...?“

Tak to šlo půldruhé hodiny - jeden po druhém mi připadali ve velké místnosti jakoby zaplaveni jakýmsi druhem viditelné moci. Slyšeli jsme svědectví o zachráněných manželstvích, vysvobození z alkoholismu, usmířených obchodních partnerech. Musel jsem stále myslet na výrok doktora Priceho - plné evangelium - neboť toho večera byla každá stránka radostného poselství předložena ve formě osobní zkušenosti. Krátce, jadrně, věcně - svědectví lidí z praxe. Nikdo nekázal, nikdo nevedl nabubřelé řeči. Přesto byl celkový dojem mohutnější, než u jakéhokoliv kázání, které jsem kdy slyšel.

Když promluvil deset nebo jedenáct mužů, vzal jsem si opět mikrofon a řekl: „Přátelé, slyšeli jsme právě plné evangelium, které zvěstovala skupina podnikatelů.“ Plné evangelium,... podnikatelé. Cosi z toho výrazu se mi zavrtilo do mysli.

„Chtěli byste,“ pokračoval jsem, „aby takovéto zkušenosti mohlo prožívat ještě více lidí z území Los Angeles? Nebyli byste pro to, aby každý muž, každá žena a každé dítě v Kalifornii poznalo Boží moc stejným způsobem, jako tito muži? Znáte snad lepší místo ke zvěstování Ježíše, než je Hollywoodský stadion?!“

Na další vysvětlování mi doslova nezbyl čas. Všude v místnosti se zvedali muži, sahalí do svých kapes, přicházeli dopředu a pokládali peníze na stůl. Přinášeli bankovky - deset dolarů, dvacet dolarů - šeky, které byly vyplněny ve spěchu na stole nebo vypisovány při stání v dlouhé řadě čekajících. Když jsme na závěr večera spočítali peníze, pohyboval se výsledný obnos kolem 6200 dolarů.

Jakkoliv na mne udělala tato suma dojem, věděl jsem, že se onoho večera přihodilo něco daleko důležitějšího. Zrodila se myšlenka, byl předveden model, jehož dosah jsem tehdy ještě ani nechápal.

„Jen uvaž,“ řekl jsem Rose, když jsme jeli domů do Downey, „o kolik více je na světě obchodníků, než kazatelů. Až jednou podnikatelé začnou šířit evangelium...“

Později nám zřízení řekli, že v pondělí večer ještě nikdy předtím nebyl Hollywoodský stadion plně obsazen. Na našem shromáždění plného evangelia bylo obsazeno všech dvacet tisíc míst a dva a půl tisíce lidí ještě stálo po okrajích. Toto byl první večer, kdy jsme zavedli obřad svíček. Ideou bylo, že jediná svíčka může být ve tmě stěží spatřena. Když však každý zapálí svou svíčku, když každý z nás používá to, co mu Bůh dal, pak výsledná záře změní noc v den.

Pro mě to byl skutečně okamžik světla, protože v tuto chvíli jsem konečně dostal odpověď na otázku, kterou jsem Bohu položil už jako třináctiletý: „Pane, jakou zvláštní úlohu pro mne máš?“ Když osvětlení zhaslo a velký stadion se ponořil do tmy, byl jsem jako už mnohokrát předtím i teď napjatě zvědavý, jaká přijde odpověď. Nestal se ze mne kazatel - byl jsem před posluchači stejně tak neohrabaný a nešikovný jako dřív. Nebyl jsem také prorokem jako Charles Price, nebyl jsem ani učitelem, evangelistou, ani tím, kdo se modlí za uzdravení...

Kdesi nad námi zazněl pozoun a jeho zneklidňující, až pod kůži pronikající zvuk, se odrážel jako ozvěna od tmavých hor Hollywoodu. Když byly rozsvíceny svíčky, působilo jejich světlo dojemem špendlíkových hlaviček. Záře přibývalo, jak se oheň šířil od souseda k sousedovi. A najednou byl celý stadion naplněn jasným světlem, jak tisíce titěrných ohníčků hořelo současně.

Pomocník! Bylo to, jako kdyby to slovo bylo napsáno do jiskřícího plamene. Předávat dál to, co má jeden člověk pro druhého. Poskytnout čas, prostor nebo příležitost, aby se sešly svíce. Podporovat jiskry, které zažehnou celý svět.

To mnou otřásl tak silně, až mi vstoupily do očí slzy. Večer jsem pak doma ve své Bibli spěšně nalistoval první list Korintským 12:28. Jak často jsem už o tomto výčtu Božích povolání přemýšlel a modlil se: „...některé povolal za apoštoly, jiné za proroky, další za učitele, potom je činění divů, pak dary uzdravování, pomáhání...“ Ano, tady to bylo - pomáhání...“ Jak jsem mohl toto slovo, které stojí na čestném místě mezi ostatními, přehlédnout? Uzdravování, pomáhání, řízení církve, různé druhy jazyků.

V tom spočívala má služba, dílo, které mi světil Bůh a které mi zjevil prostřednictvím záře v horách Hollywoodu. Bůh mě povolal - mě! - abych se stal pomocníkem. Od toho okamžiku mě zázrak mého povolání už nikdy neopustil.

Bylo dobré, že jsem dostal toto povzbuzení. Krátce na to jsem prožil zkušenost, která by mi možná radost z pomáhání navždy ztrpčila. Řečníkem na jednom z našich shromáždění byl evangelista z východu. Choval se tak, jako kdyby sem přišel na nejvyšší doporučení. Avšak se svými stříbrnými, až po ramena dlouhými vlasy a se svou umělou nohou působil na evangelistu trochu komicky. Od prvního okamžiku se mi zdálo, jako by měl mimořádný zájem o peníze ze sbírek. Několikrát vyprávěl, že na jiných místech přicházela sbírka přímo do jeho rukou.

„To by zde bylo také,“ řekl jsem, „...kdybyste měl svá vlastní shromáždění. Když má evangelista vlastní

organizaci,“ poznamenal jsem, „která musí platit služné, oznámení, stejně tak cestovné a náklady spojené s pobytem, pak potřebuje dary, aby mohly být pokryty všechny výdaje. V tom případě pak sám pronajímá místo a dává mzdu dělníkům stavějícím stan.

Když jsou však shromáždění financována námi, pak se evangelista nemusí starat ani o tyto výdaje, ani o své živobytí, protože bydlí v našem domě a jí dobrou domácí stravu, kterou vaří Rose.“ Řekl jsem mu, že s Rose vydáváme při každém větším shromáždění stovky dolarů, které si neúčtujeme ani nečekáme, že by se nám kdy vrátily. Když jsou hlavní výdaje pokryty, připadnou dary sborům.

S jednou výjimkou: Jednou týdně vybíráme tak zvanou „sbírku lásky“ pro osobní potřeby evangelisty. Máme zkušenost, že

na konci šestitýdenního působení má evangelista dost peněz, aby si mohl příští řadu svých shromáždění financovat sám.

Záměrně jsem mu vysvětloval všechny podrobnosti, poněvadž jsem viděl, že má na mysli jen peníze. Ale i bezprostředně po tomto vysvětlení se na konci každého shromáždění znovu vyptával na příjmy. Mohli jste dostat víc,“ říkal. „Nejdete na to správně. Musíte uhodit na strunu srdce, když chcete pohnout lidi k dávání.“

„My však vůbec nechceme, aby dávali,“ řekla Rose u večeře a podávala mu třetí kousek masa. „Ne tak, abychom o to museli prosit my. Když jim Duch svatý řekne, aby dávali, je to něco zcela jiného. On to je, kdo určuje, kolik mají dát.“

Co nás však na tomto muži udivovalo bylo to, že vzdor svému nesmírnému zájmu o peníze, byl skvělým, Bohem inspirovaným řečníkem. Nikdy jsme neměli tolik posluchačů, jako toho léta. Ještě nikdy nepřišlo tolik lidí dopředu k oltáři a ještě nikdy jsme nezažili tak nádherná uzdravení. Jednoho večera například jedno hluché dítě poprvé ve svém životě uslyšelo a uzdravení bylo koncem týdne lékaři potvrzeno. Za několik dní na to byla jistá žena zbavena strašlivého nádoru, který ji velmi hyzdil.

Konečně přišlo poslední nedělní odpoledne. Přes deset tisíc lidí se tísnilo v obrovském stanu, když měl Bob Smith (smyšlené jméno) své burčující závěrečné kázání. Je to skutečně nadaný řečník, uvažoval jsem a radoval se za něho, že byla shromáždění požeňnána také finančně, neboť tento ubohý chlapík se zdál být touto záležitostí dosti zneklidněn. Získá bohatou „sbírku lásky,“ aby mohl financovat další hlásání evangelia doma na východě nebo na jiných místech.

Mé oči přehlížely řady přítomných. Stále převládaly ženy. Jak by se dalo učinit Boha reálným a živým i pro současný muž?

„...svá největší požeňnáání,“ řekl Smith a mé myšlenky se rázem vrátily zpět ke kázání, „vám Bůh nemůže dát, pokud vy sami nejdříve nedáte Jemu. Vyprázdňte své peněženky, přátelé, aby vás mohl naplnit celým bohatstvím nebes!“

Co to ten muž mluví o peněženkách? Na závěrečném shromáždění se přece nepořádá žádná sbírka.

„Kdo chce dát?“ trval na svém. „Dávejte štědře, až se ruka Boží otevře a dá vám také!“

Jedna žena v růžových šatech sešla uličkou až k pódiu. Smith se postavil před pult a naklonil se přes květináče, aby přijal to, co mu přinášela.

„Buď požeňnána, sestro!“ zvolal. „Bůh ti za tento skutek lásky bohatě požeňná!“

Tu a tam se našli pod velkou stanovou střechem další, kteří šli dopředu. Zvedl jsem se ze své židle vzadu na pódiu a naklonil jsem se stranou. Tam se za zábradlím utvořila malá skupinka pořadatelů a místních pastorů.

„Co si o sobě vůbec myslí?“ tázal se Edward Gabriel, bratr Rose. (Její rodina si zkrátila před nějakou dobou své jméno z Gabrielian na Gabriel). „Nemá právo to dělat!“

„Musíme mu v tom zabránit,“ souhlasil jsem.

Ale jak? City lidí, kteří byli osloveni, byly skutečné, i když kazatelovy ne. Nyní Smith plakal, zatímco shromažďoval dary. „Děkuji, bratře! Bůh ti to odplatí, sestro! Bůh ti žehnej,... i tobě,... i tobě...“

Co jsme mohli dělat? Ti lidé slyšeli tohoto muže hlásat Boží slovo po celé týdny, viděli uzdravení, která

se tu stala. Mnozí v důsledku jeho působení zasvětili svůj život Ježíši. Nepodkopeme jejich víru, když ho zkompromitujeme?

„Avšak dáme pozor, aby s penězi těchto lidí nezmizel,“ řekl pak Edward, který byl při těchto shromážděních vedoucím pořadatelů.

Tato nestydatá výzva pokračovala. Gerry už byla z dlouhého sezení neklidná, Rose vzala klíče od vozu a zavezla ji domů. Když se vrátila z cesty dlouhé padesát kilometrů, tento muž stále ještě pokračoval ve sbírce. Prohlásil nyní za projev zvláštního veřejného vyznání jít dopředu „před zraky všech“ a „být považován“ za toho, kdo miluje Boha.

Přijít dvakrát nebo třikrát bylo ještě větším svědectvím oddanosti.

Sbírka trvala nepochopitelné dvě a půl hodiny. Tu a tam jsem zahlédl posluchače, kteří byli tímto jednáním pobouřeni stejně jako já, přes čtyři sta lidí už shromáždění opustilo. Ale většina byla jeho konáním nadšena. Čas od času se zdálo, že je na nohou současně celý stan a valí se vpřed, aby vložil peníze do pokladničky k nohám evangelisty.

Konečně, když snad v ničí tobolce či peněžence už nezůstal ani jediný dolar, sklonil hlavu k poslední modlitbě. Edward se se svými lidmi vrátil na pódium, obratně jako při vojenském cvičení. Dříve, než mohl Smith vznést jedinou námitku, uchopili schránku a přenesli ji na zadní konec pódia.

„Vy muži - ach, bratři!“ koktal Smith. „Já - já jsem tyto dary požehnal!“

„Amen!“ zvolali pořadatelé a zmizeli s penězi v pokoji za závěsem, který jsme používali jako kanceláře.

Za několik minut jsme byli všichni v této provizorní kanceláři a začali počítat peníze, když tu náhle vtrhl dovnitř Smith, jemuž se na spáncích hněvem napínaly žíly.

„To patří mně,“ řekl. „Všechno patří mně!“

Přinesl staré, měkké kožené pouzdro a hodil je na stůl.

Nikdy předtím jsem ho u něj neviděl. Určitě ho u sebe neměl, když se mnou a s Rose odpoledne odjížděl z Downey. Rozevřel tašku a bankovky, které ležely na stole, začal cpát dovnitř.

Edward chytil držadlo pouzdra, zatímco jiný pořadatel uchopil Smitha za ramena.

„Nedotýkejte se ho!“

Byl to můj hlas, který to řekl. „Nevztahujte ruce na toho muže!“

Pořadatelé na mě nechápavě hleděli. Já sám jsem také nebyl schopen slova, stejně jako oni. Najednou se mi totiž zdálo, že nehledím na rozčileného a rozhněvaného kazatele, ale na Saula, izraelského krále a slyším slova Bible: „*Kdo vztáhne ruku na Hospodinova pomazaného?*“ (1. Sam 26:9)

To byla Davidova slova, vzpomněl jsem si, která vyslovil při pohledu na Saula poté, co se Saul odvrátil od Boha, byl neposlušný a vědomě stál proti Němu. Avšak v Davidových očích byl Saul stále ještě mužem, jímž proudila Boží moc a požehnání, tak jak jsem to viděl i u Boba Smitha.

Tak rychle, jak jen se jeho ruce stačily pohybovat, cpal Smith peníze do kapes.

„Demosi!“ řekl Edward. „Nevidíš, co dělá?“

„Vidím to!“

„A ty ho chceš nechat s těmi penězi odejít?“

„Proč bych neměl,“ řekl Smith. „patří přece mně, že ano?“ Držel nyní pouzdro pod deskou stolu a shrnoval do něho rukou peníze.

„Ano, Bobe, patří tobě,“ přisvědčil jsem a stále nevěřil svému hlasu. „Bůh si neopatřuje peníze takovými metodami.“

„Metodami!“ odpálil nazpět pohrdavě. „O metodách nevíš nic. Jsi blázen, Shakariane. Všichni jste hlupáci!“ Zaklapl zámek brašny a stál v malém kruhu laiků a pastorů a divoce se kolem sebe rozhlížel. „Vám tady běží fantastická věc a vy o tom vůbec nevíte!“

Couval pozpátku ke dveřím a nahmatal za sebou otvor v závěsu. V příštím okamžiku zmizel.

Musel jsem tisknout obě ruce na Edwardova ramena, aby za ním neběžel. „Nech ho na pokoji!“ opakoval jsem. „Co bychom s těmi penězi dělali? Nejsou od Boha a neumím si představit, že by je Bůh požehnal.“

Ještě jednou jsem měl pocit, že pronáším slova, která nepocházejí ze mne. Tento okamžik pominul a mě se zmocnila velká rozmrzelost - znechucení nad lidmi, shromážděními pod stanem, nad pódií i mikrofony. Vešli jsme zpět do obrovského stanu. Dav se ještě pohyboval k východu. Dobrovolní pomocníci z jednotlivých sborů sklápěli židle a skládali je do řad. Po Bobu Smithovi se slehla zem.

Vyhledal jsem Rose a požádal ji, aby jela domů. Bude to trvat ještě hodiny, než dnes budu se vším hotov. Vždyť se musely zajistit a organizovat odklízecí práce a z města se musela objednat skupina lidí na demontáž stanu. Ráno sem musím znovu, abych dal urovnat místo. A byl jsem tím vším znechucen, strašlivě znechucen...

Doma, v Richardově pokoji, nebylo po muži, který tam bydlel po šest týdnů, ani stopy. Jeho oděv byl ze skříně pryč, zmizely oba modré kufry a z koupelny i jeho kartáček na zuby. Kdy to mohl sbalit, nikdo z nás netušil. Se žádným členem rodiny se nerozloučil a za týdny pohostinství od něho Rose neslyšela žádné „Děkuji.“

Trvalo šest let, než jsem se opět se jménem Boba Smithe potkal. Jednoho rána přišel náhle do mé kanceláře na farmě číslo tři - hubený, neoholený, zchátrale oblečený se všemi známkami člověka bez haléře. Vyprávěl mi dlouhou příhodu o svém neštěstí a prosil mě o peníze na cestu do Detroitu, které jsem mu dal. Za tři roky jsme se dozvěděli, že zemřel.

Poprvé, ale ne naposled, jsme tehdy s Rose narazili na jev, kdy muž vykonávající rozsáhlou a Bohu zasvěcenou činnost mezi lidmi, sám ve svém soukromí vedl otřesný život. Mnohdy byly problémem peníze jako u Smithe. Jindy to byly ženy. V dalších případech alkohol, narkomanie či sexuální perverze.

Proč Bůh žehná službě těchto mužů? Je to mocí Jeho slova, která působí nezávisle na člověku, který je zvětšuje? Nebo je to vírou posluchačů? Nevím.

Pouze ve dvou věcech mám jistotu. Lidé, kteří na takových shromážděních dávají své srdce a peníze Bohu, neztrácejí proto svou odměnu, i v případě, když má lidský prostředník své nedostatky. A slova, která jsem vyslovil, aniž bych jim sám rozuměl, se ukázala velmi brzy jako pravdivá:

„Nedotýkejte se ho!“

Tito muži byli v rukou Božích a já jsem si uvědomil, že se mi dosud nestávalo příliš často, abych měl o těchto věcech příležitost přemýšlet. Od té doby však jsem na slova doktora Priceho, která vyslovil s velkým zármutkem, musel myslet častěji: „Muži, kteří stojí na frontě, jsou zraňováni.“ A já jsem si začal uvědomovat nebezpečí a pokušení, jimž jsou tito muži vystaveni a tázal se sám sebe, zda jsem se za Boba Smitha dost modlil...

Charles Price byl mrtev. Zemřel, jak to sám předpovídal, v roce 1946. Avšak má matka, přestože trpěla neustálými bolestmi, stále ještě žila. Po smrti Carolyn však rodina počítala s tím, že brzy skoná. Jen Carolyniny malé, baculaté ručičky, jimiž se chytala matčiných hubených rukou, se zdály být dost silné, aby ji udržely před smrtí.

Avšak byla tu ještě jedna nevyřízená záležitost. Florence byla ve svých jedenadvaceti letech neprovdaná a pro arménskou mámu bylo nemyslitelné nechat takovéto pozemské věci nevyřízené. Když se Florence zasnoubila se statným mladým Arménem, jehož vlastní matka před lety zemřela, vzala naše matka přípravu svatební hostiny do svých rukou.

Její síla během těchto měsíců byla pro lékaře hádankou. Nemohli pochopit, že je vůbec ještě možné, aby chodila. Vyřizovala nákupy, šila a pečlivě a většinou sama vařila jídla pro připravovanou hostinu, která následovala po obřadu církevního sňatku.

Když pak skvělý mladý pár nastoupil svou svatební cestu, odešla zase zpátky do své postele. Rakovina daleko překročila bod, do nějž mohly utišující prostředky ještě zmírnit bolest; ale nikdy jsem neslyšel matku říci jediné slovo nářku - jen slova díků, že jí ještě bylo umožněno splnit své rodinné povinnosti.

Specialista doktor John Leary, který ji v těch posledních měsících ošetřoval, chodil každé ráno k našemu

velkému španělskému domu, aby „začal dobře svůj den,“ jak říkával. Vyprávěl mi, že má dvacet pacientů, kteří nejsou zdaleka tak nemocní, jako má matka, jejichž starosti ho však přivádějí na okraj vyčerpání. „Když však na začátku dne strávím patnáct minut s vaší matkou, Demosi, pak mohu úspěšně čelit všemu, co mě potká.“

Když v listopadu 1947 ve věku padesáti let zemřela, teprve pak jsem zjistil, kolika lidem dodávala sílu a odvalu. Byl to největší pohřeb, jaký kdy Downey zažilo. Zúčastnil se ho každý - od vedoucích činitelů městečka až po tuláky bez domova. Při této příležitosti jsem se teprve dozvěděl, jak byla matka nekonečně pohostinná.

V určitém ohledu však byl na tomto pohřbu tou nejvýznamnější osobností ten nejmladší človíček: totiž čtyři měsíce starý Stephen, který tiše a neúčastně spal v náručí Rose.

Když jsme zjistili, že budeme mít další dítě, věděli jsme, nevím jak, že matka neumírá jen proto, že chce toto dítě ještě alespoň jednou podržet na svých rukou.

A to také udělala. I potom, když jí doktor Leary zakázal každou jinou návštěvu, jsme nosili Steava k matce do ložnice. A matka hladila jeho měkké černé kučery a říkávala - mnohdy jsme se k ní museli naklonit docela blízko, abychom ji slyšeli: „Druhý syn,... ještě nikdy se nestalo, aby nám Bůh daroval druhého syna...“

7. OBDOBÍ ZKOUŠEK

Otec byl opět v kanceláři. V posledních týdnech matčina života strávil většinu svého času u ní v pokoji. Ted' seděl zase za psacím stolem naproti mně na farmě „Důvěra číslo tři“ a četl se sraštělým čelem a zachmuřeným obličejem čtvrtletní zprávu.

„Máš příliš mnoho zásob, synu,“ řekl a ukázal na čísla udávající stav obilí, který byl mnohem vyšší, než jsme běžně spotřebovali. Otec se stále ještě necítil dobře v mlynářenském podnikání kvůli kolísajícím cenám komodit.

Tato námitka ovšem naprosto nevystihovala trvajících poválečnou konjunkturu. V zimě 1947/48 musel každý, kdo v něčem takovém podnikal, souhlasit s tím, že to byla pouze vláda, která tlačila ceny obilí dolů. Oves, ječmen, kukuřice, bavlna, sójová moučka - to vše by se mohlo při volné tvorbě cen už za několik měsíců na trhu velmi dobře prodat. Jakmile vláda uvolní cenové limity, budou ceny zase nutně stoupat. Proto se mi zdálo být dobrým nápadem nabrat během doby, co zmrazení cen trvá, bohaté zásoby.

To bylo to, co otcův ostrý arménský pohled objevil, když prohlížel sloupce čísel. Ještě více se však zamračil, když zpozoroval, že jsem nakoupil obilí v hodnotě mnoha tisíc dolarů v běžných cenách s termínem dodání na podzim. Tímto činem jsem však přiložil doutnák k bombě...

To jméno se vynořilo v mém vědomí zcela náhle, v nejnevhodnější chvíli:

Fresno.

Proč musím pořád myslet na Fresno. Bylo to město ležící asi tři sta dvacet kilometrů na sever od Los Angeles a několikrát jsem jím už projížděl. Ale nikoho jsem tam neznal a neměl jsem k němu žádný zvláštní vztah. Proč mě tak najednou napadlo Fresno?

Ještě stále jsme pocítovali osten aféry s Bobem Smithem, a proto jsme s Rose zatím příliš nehovořili o plánech na příští léto. Kdosi mínil, že bychom měli pořádat shromáždění ve východní části Los Angeles a mně se to zdálo jako docela dobrá myšlenka.

Když jsem jednoho večera přišel domů, Rose byla v ložnici a ukládala do postýlky malého Steva. „Drahoušku,“ řekl jsem, „dnes večer jsem se celou cestou domů zabýval jménem jistého města. Nemohu se té myšlenky zbavit.“

Rose se napřímila a podívala se na mne. „Neříkej mi to jméno! Já jsem zažila totéž!“ Zhasla světlo a po špičkách jsme opustili místnost. V předsíni se ke mně otočila.

„Je to Fresno, že?“ Udiveně jsem přikývl. „Je to Fresno!“

Když jsme teď věděli, kam nás Bůh posílá pracovat, následovala otázka, jak máme začít. Neměli jsme v tom městě vůbec žádné vztahy a také jsme o něm nic bližšího nevěděli.

Nakonec jsem od jednoho pastora v Los Angeles získal jméno tajemníka sboru „Assemblies of God“ ve Fresno. Zavolaal jsem mu a sdílel s ním svůj záměr uspořádat v nastávajícím létě v jeho městě shromáždění. Dlouho mlčel a zdálo se, že přemýšlí, a nakonec řekl, že zatelefonuje znovu. O několik týdnů později jsem jej spolu s dalšími třiatřiceti tamními pastory hostil v hotelu California ve Fresno. Podával se biftek. Tato osvědčená arménská metoda, totiž s duší zaopatřit také tělo, pravděpodobně způsobila, že se sešlo dost lidí. Pro náš záměr však nebyl vůbec nikdo nadšen. Ještě nikdy jsem neviděl tak nedůvěřivé obličejy jako ty, které na mě hleděly, když jsem se chystal promluvit.

Popsal jsem jim stanová shromáždění, která jsme konali v Los Angeles po sedm let a zmínil se o tisících lidí, kteří jejich zásluhou přišli k Bohu. Mlčení. Nevraživé pohledy. Konečně povstal jeden muž, patřičně si povytáhl kalhoty a vyslovil to, co si pravděpodobně mysleli i všichni ostatní: „A co to vynese vám, pane Shakariane? Co si z výtěžku zastrčíte do rukávu vy?“

Ucítil jsem na svých tvářích horký ruměnc - pak jsem se ovládl. Proč by vlastně měli tito muži důvěřovat úplně cizímu člověku? Pomyslel jsem na Boba Smitha a poprvé jsem byl vděčný za tuto zkušenost. Bůh věděl, že chápu pomalu. Snad opravdu není jiná možnost, jak mi něco ukázat, než mi to narazit na nos. Pastor musí být nedůvěřivý, musí klást otázky, když se jedná o blaho jeho sboru.

Proto jsem těm čtyřiatřiceti mužům vysvětlil svůj způsob počínání. Neberu žádný plat a své osobní výdaje si hradím sám. Tady ve Fresno budou mé výdaje podstatně vyšší než jinde, poněvadž zde s Rose budeme muset po dobu trvání shromáždění bydlet. Až se uhradí největší výdaje - reklama, postavení stanu a vše, co je s tím spojeno - všechny zbývající peníze, které se při shromážděních vyberou, budou patřit zúčastněným sborům. V případě, že naopak vznikne deficit, zaplatím to ze své vlastní kapsy.

„A co to vynese mně?“ opakoval jsem. Vytáhl jsem z kapsy Nový zákon a přečetl jsem verše 1. listu ke Korintským, z 12. kapitoly, které pro mě tolik znamenají. „Přátelé,“ řekl jsem, „já věřím, že Bůh má pro každého svého služebníka zvláštní dar, zvláštní schopnost, kterou má uplatnit v Jeho království. A také věřím, že pokud tento dar poznáme a využijeme, budeme těmi nejšťastnějšími lidmi na zemi. Pokud ho však zanedbáme, bez ohledu na jiné vynikající věci, které děláme, budeme těmi nejbídnějšími lidmi. Já jsem šťastný,“ řekl jsem. „že jsem svou úlohu našel. Já jsem ten pomocník, o kterém se zde píše. Mým darem je pomáhat jiným lidem, aby dělali to, co nejlépe dovedou. Já vám pomůžu se navzájem spojit, zajistit místo pro shromáždění, najít řečníky. Co mně to vynese, je radost, že smím uplatnit dar, který mi Bůh dal.“

Ohnul jsem levou paži a nakoukl do rukávu kabátu. „Ne,“ řekl jsem. „Nic tu není...“

Ve výbuchu srdečného smíchu, který následoval, napětí povolilo. Ze všech stran místnosti přicházely návrhy na shromáždění ve Fresno. Jeden pastor měl konexe s místní rozhlasovou stanicí, druhý zase znal majitele tiskárny. Podzim, říkali jednomyslně, bude zde ve Fresno vyhovovat víc, než léto - nejlépe říjen, kdy už je po vinobraní. V centru města je velká hala, Memorial Auditorium, která je pohodlnější než stan.

„To vypadá na pár perných měsíců, Demosi,“ řekl Floyd Hawkins, jeden z pastorů, který mě zastavil, když jsem šel k vozu.

„Budeš muset na dlouho pryč ze svého podniku. Doufám, že se tvému obchodu daří.“

Povzbudivě jsem se na něho usmál. „Nemůže to být lepší, Floyde,“ řekl jsem. „Nemůže to být lepší.“ Našel jsem v ulici G-Street nezařízený panelový dům. Byl od Memorial Auditorium jen o pět bloků dále. Vybavení nábytkem bude tím nejmenším problémem. Až přijde čas, naložím všechno, co potřebujeme, na naše velké nákladní auto - židle, stoly, postele. „A pračku,“ připomněla mi Rose, „bez pračky bych ty plínky nezvládla.“

Dům byl natolik prostorný, že u nás mohli bydlet i různí evangelisté, jak tomu bylo v Downey vždy. Tentokrát mluvil každý týden jiný řečník.

Shromáždění budou probíhat pět týdnů a já tam chci být s Rose už o týden dřív a pak vždy alespoň deset dní na úklidové práce. Shodli jsme se na tom, že devítileté Gerry nijak neuškodí, když bude navštěvovat v těchto týdnech školu ve Fresno, avšak pro Richarda, který byl v osmé třídě, bude lepší, když regulérní

vyučování nezamešká. To bylo uspokojivé řešení, které vyjasnilo další problém. Nemohli jsme všichni odejít a nechat otce samotného.

Od matčiny smrti byla otcova osamělost tak veliká, že ji bylo možno téměř nahmatat. A tak bylo rozhodnuto, že Richard zůstane u dědečka a že nás oba vždy koncem týdne navštíví.

Zdálo se nám, že definitivním požehnáním našemu počínání byl slib zdravotní sestry slečny Newmanové, která naše děti ošetřovala vždy, když se vrátily z nemocnice, že nás bude doprovázet. Takže Rose bude moci hrát na shromážděních na klavír.

S pocitem, že Bůh v tomto plánování působí, jsem zajel jednoho pondělního říjnového rána do podniku, abych vyřídil ještě poslední záležitosti, než příští den odjedeme do Fresno. K mému překvapení stál u vchodu náš účetní, Maurice Brunache. Jeho obličej vypadal stejně, jako jemný moučný prach, který se ve mlýně usazoval na všem.

„Stalo se to, Demosi.“ Držel v rukou jakési papíry.

„Co se stalo?“

„Cenové uvolnění. Chicagská burza dnes zahájila poprvé bez cenových limitů.“

„To je velkolepé, Maurice. To je to, na co jsme...“ Něco v jeho obličejí mě přerušilo. Mlčky jsem ho následoval do kanceláře a vzal jsem si židli - a bylo dobře, že jsem si sedl.

„Obávám se, že to není velkolepé, Demosi.“ „Myslíš tím, že se ceny nezměnily?“

„Ale ano, změnily se. Klesly!“ Podíval se na papír, který držel v ruce. „Při naší současné zásobě jsme přišli o 10 500 dolarů. Ale dodávky denně pokračují. Nemáme už místo na uskladnění takového množství obilí. Musíme ho prodat a jak to tak vypadá, budeme mít na každém prodeji velkou ztrátu.“

Vzal jsem papíry z rukou účetního. Pravidla burzovního trhu dovolují určitý cenový pokles na každém zasedání. Po dnešním otevření dosáhlo obilí této vysoké ztráty během několika minut. A my jsme museli i nadále platit vysokou pevnou cenu, k níž jsem se před měsíci smluvně zavázal.

„Tento překotný pokles cen ještě neskončil, Demosi. Jestli kurs ještě dále klesne, můžeš... zkrachovat.“

Opustil jsem podnik jako omámený. Byl jsem zmaten. Nedávalo to smysl, a přece se to stalo. Když jsem vstupoval do svého vozu, přijel právě další vagón s krmivem a rachotil na vedlejší kolej. Sklesle jsem propočítával, kolik peněz mě bude tento náklad stát.

Příštího rána, tedy v úterý, jsem naložil pračku a několik kusů nábytku na otevřené nákladní auto a poslal jsem je na cestu. Když jsem se vrátil domů, zvonil telefon. U aparátu byl Maurice Brunache. „Jde to dále dolů, Demosi,“ řekl. Když se v Chicagu otevřel trh, kleslo obilí, vzdor všemu očekávání, ihned na minimum povolené burzou. Ztratili jsme ani ne za hodinu více než deset tisíc dolarů. Je to velmi zlé, zrovna teď, před cestou do Fresno,“ pokračoval Maurice. „Vím, co pro tebe tato shromáždění znamenala.“

„Co myslíš tím znamenala?“

„No, za těchto okolností přece odtud nemůžeš odejít! Demosi,... jsi tam ještě?“

Byl jsem tam, ale mé myšlenky se vrátily k jednomu slibu, který jsem dal před třemi a půl rokem. Boží dílo mělo stát na prvním místě - před rodinou, mlékárnou, i před čímkoliv jiným na světě.

„Musím tam jet, Maurice,“ řekl jsem, „podívej se, tento pokles cen je něco abnormálního. To se určitě srovná. Zůstaneme v telefonickém spojení.“

Celou cestu do Fresno mě provázel kromě svištění pneumatik tichý hlas. „Zkrachuješ. Zkrachuješ. Ztratíš mlýn. Zkrachuješ...“

Pozdě odpoledne jsem skládal Stevovu postýlku v domě v G-Street, když tu z kuchyně, kde Rose a slečna Newmanová uklízely nádobí, zazněl křik.

„Moje hodinky!“ naříkala Rose z nejvyšší příčky štaflí. „Nemám je na ruce!“

Pospíšil jsem do místnosti a zíral jsem na ni. Ještě jsem si dobře vzpomínal na ten večer, kdy jsem přešel

obývacím pokojem u Gabrielianů a snažil se jí hodinky připnout na ruku. „Máš jistotu, že's je měla na ruce?“

„Samozřejmě, jsem si naprosto jistá! Víím, že jsem se na ně ještě dívala, když jsme vystupovali z vozu.“

Zkrátka převrátili jsme kuchyni vzhůru nohama. Šel jsem k vozu a prohledal cestu odtud až k domu. Rose si vzpomněla, že vybalovala některé věci také v ložnici Gerry. Než jsme však začali hledat i tam, volala nás slečna Newmanová zpět do našeho pokoje, kde pomáhala Stevovi do noční košilky. „Sáhněte mu na čelo,“ řekla. „Už během cesty byl takový divný, celý neklidný. Změřím mu teplotu.“

Všichni tři jsme stáli mlčky v malém cizím pokoji, když držela teploměr pod modravě svítící lampou. Její oči se rozšířily úlekem.

„Maličký má horečku 40,3...“

Od jednoho kazatele ve Fresno jsem dostal jméno lékaře. Když však přišel, jen potvrdil teplotu, kterou zjistila slečna Newmanová a doporučil nám pokračovat v lihových obkladech, které už mu začala dávat.

Obklady, ledové zábaly, aspirin - nic horečku nesnížilo. K ránu byly Stevovy oči skelné a jeho kůže na dotyk mokrá. Opět přišel lékař a předepsal hromadu receptů. Prosil jsem Rose, aby si na chvíli lehla, ale zdálo se, že mě neslyší.

Když se Stevův stav ani večer nezlepšil, zavola jsem domů a poprosil otce a sbor, aby se za něj modlili - a při tom jsem se dozvěděl, že obilí mělo na burze další neblahý den. Rose nakonec samým vyčerpáním podlehla spánku a slečna Newmanová a já jsme se střídali na strážu u dětské postýlky.

Ve čtvrtek ráno začaly rozhovory s pořadateli a s duchovními poradci, ale já jsem se jen velmi obtížně dokázal soustředit jen na ty nejpodstatnější věci. Občas jsem si odskočil ven a zatelefonoval do domu na G-Street, ale stále jsem jen slyšel: „Nic nového.“ - „Žádné zlepšení.“ - „Sotva může polykat.“

Tento stav trval ještě tři dny. Bylo smutné vidět toho malého, neposedného chlapce tak tiše ležet. Jen jeho hrud' se chvěla, jak namáhavě dýchal. Hodinu za hodinou se Rose a slečna Newmanová skláněly nad jeho postýlkou a svažovaly studenou vodou jeho vyschlé rty.

Už jsem skoro zapomněl na mlynářenský podnik, když v pátek odpoledne zavola Maurice Brunache a řekl, že jsme za tento týden přišli o víc než padesát tisíc dolarů. Pak přišla sobota. Příštího dne měla začít shromáždění a Stevovi se stále nevedlo lépe. Jeden místní obchod měl dodat pro přední část auditoria světle modrý koberec nezvyklého rozměru - asi pět metrů široký a třicet metrů dlouhý. V sobotu odpoledne jsem byl dohlédnout na jeho pokládání, když jsem najednou cítil, že pokud odtud ihned neodejdu, začnu plakat.

„Jistě mě k tomu nepotřebujete,“ zamručel jsem na mladého muže z obchodu s koberci. Vyšel jsem rychle ven k vozu a jel pryč z města do údolí San Joaquin. Ve vinohradech v říjnovém větru smutně chrastily žlutohnědé listy o kůly.

„Pane Ježíši, ty jsi vinný keř. My jsme jen větve a hrozny. Bez tebe nemůžeme dělat nic. Ty můžeš všechno. Tento týden jsem vlastně neudělal vůbec nic. Je to pro to, že ty při tomto hlásání evangelia nejsi s námi? Nezačal jsem celou tuto věc bez tebe?“

Ještě když jsem mluvil, odpověděl mi hlas - vnitřní hlas, který však byl tak nepochybný, jako kdybych ho slyšel vlastníma ušima:

„Demosi, musíš vzdát toto hlásání evangelia ve Fresno. Musíš se vrátit do Los Angeles, kde se tvému dítěti dostane patřičné péče a kde můžeš dohlédnout na svůj obchod. Touto nemocí a obchodní ztrátou přinášíš mému jménu jen pohanu.“

Zajel jsem s vozem na okraj silnice a třesoucíma rukama vypnul zapalování. I přesto, že jsem byl obklíčen strachem a úzkostí, takovou odpověď jsem nečekal. Podle této odpovědi to vše - všechna ta zdánlivá povzbuzení a vyslyšené modlitby - byly jen mé vlastní představy. Jenže,... co mám teď dělat? Není už pozdě zastavit náš plán, když už je vše tak daleko?

„To je jen tvá pýcha, Demosi. Je to jen tvůj strach, abys nebyl považován za blázna.“

Konečně jsem nastartoval motor a jel zpátky do domu na G-Street. Stevova horečka byla stále ještě stejně

vysoká. Mezitím tu byl Billy Adams, náš sbormistr z Los Angeles. Přijel, aby si prohlédl auditorium a zase odjel. Rose usnula v pokoji Gerry. Poprvé jsem si uvědomil, jak jsem vyčerpaný. Ulehl jsem, ale spánek nepřicházel.

„Musíš vzdát hlásání evangelia. Musíš se vrátit do Los Angeles.“

Celou noc jsem se neklidně převaloval na posteli a naslouchal Stevovu trýznivému, suchému kašli. Slyšel jsem přijít Billy Adamse. Slyšel jsem také, jak Rose v kuchyni připravovala ledový zábal.

„Tvá pýcha,... tvá pýcha,...“

Venku svítalo. Steve začal plakat slabým, zemdleným vrněním. Bůh jistě nebude trápit malé dítě proto, aby mě naučil pokoře. Ale obviňující hlas pokračoval.

„Vzdej hlásání evangelia. Vrať se do Los Angeles. Zkrachuješ.“

Odhodlaně jsem se posadil na posteli. Poznal jsem ten hlas! Byl to tentýž hlas, který ke mně hovořil po celou jízdu v úterý. A včera znovu ve vinohradech. Strach. Zoufalství. Zmatek. Nenávist k sobě samému. To nebyla znamení Boží přítomnosti. To byly nástroje velkého podvodníka.

A když on byl tolik proti těmto shromážděním, pak tedy Bůh musí být pro ně!

„Rose! Billy!“

Vběhl jsem do obývacího pokoje, kde Rose chodila sem a tam se Stevem v náručí. Billy Adams přicházel z kuchyně a měl v ruce šálek čerstvě uvařené kávy.

„Byl to satan!“ řekl jsem jim. „Byl to satan, který chtěl, abychom všeho nechali! Ale Bůh chce, abychom tato shromáždění konali!“

Billy postavil kávu na skleněnou desku stolu. „Ty jsi o tom někdy pochyboval, Demosi?“

Ten útok byl tak náhlý a zdrcující, že jsem přiznal, že jsem o tom pochyboval. „Ale teď už nepochybuji,“ řekl jsem. „Dnes odpoledne tam půjdeme, budeme velebit Boha a smát se ďáblu do obličje.“

A to jsme také udělali a tím jsme se stali spoluúčastníky na Božím vítězství, i když se podle vnějších známek celkem nic nezměnilo. Cestou k auditoriu Rose plakala, že musela Steva opustit, i když jsme se vzájemně ujišťovali, že o něj bude slečna Newmanová pečovat co nejlépe.

Když se pak odhrnula velká opona a Rose zahrála první akordy radostné vstupní písně, nikdo ze zástupu, který téměř zaplňoval velkou městskou halu, netušil, jaká obrovská starost Rose tížila. Potom Billy přistoupil k mikrofonu a prosil celé shromáždění, aby povstali a modlili se za Stevovo uzdravení. Modlili jsme se, zpívali a velebili Boha. Duch svatý ve shromáždění působil tak mocně, že jsme my tři očekávali, když jsme mezi oběma shromážděními šli domů k večeři, že Steve přicupitá ke dveřím a bude nás vítat. Ale jeho stav se stále neměnil. Slečna Newmanová mu právě vyměňovala propocené ložní prádlo, zatímco Gerry potahovala postel čistým prostěradlem. O půlnoci, když jsme se vrátili z večerního shromáždění, se Stevovi dařilo stejně špatně. Horečka byla vysoká jako dosud, jeho oči byly mdlé a neúčastné.

A přece - přece bylo v malém panelovém domku jinak. Od té doby, co jsme sem přišli, jsem poprvé usnul, sotva se má hlava dotkla polštáře.

Probudil jsem se ráno klepáním slečny Newmanové na dveře: „Horečka je pryč. Má normální teplotu! Pojdte se rychle podívat!“ Spolu s ní se u postýlky tísnily Rose a Gerry. Steve ležel na zádech, byl unavený a bledý, ale v jeho velkých hnědých očích se kmitla jiskra jejich dřívějšího lesku.

„Chci keks,“ řekl.

Než jsme šli na odpolední shromáždění, už seděl a spolykal celou krabici sucharů. Příští ráno už na něm vůbec nebylo poznat, že byl někdy nemocen.

Po dobu jeho nemoci jsme neměli čas myslet ani na obchodní krizi, a už vůbec ne na takovou malichernost, jako jsou ztracené náramkové hodinky. „Ale teď,“ řekla Rose ve středu ráno, „budu ty hodinky hledat ještě jednou. Demosi, měli jsme poznat hned od začátku, kdo za všemi těmi potížemi stojí - že nás chce Satan těmito jednoduchými a nízkými triky zdržovat.“ Hledání jsme se zúčastnili všichni a

prohrabali při něm každou zásuvku, skříň i kapsu.

Hodinky nikde!

Také zprávy o mlynářenském podniku nebyly povzbuzující. Pokles cen obilí nebyl jedinou zálností trhu. Byl to celonárodní pokles cen obchodního zboží. Každý den přicházel podnik o tisíce dolarů.

Když koncem týdne přijel otec s Richardem, byl viditelně zneklidněn. „Déle to nevydržíme, Demosi. Jestli budeme mít ještě více takových týdnů jako byl ten poslední, pak jsme s obchodem brzo v koncích.“

Byla neděle ráno a já vezl otce a Richarda na dobytčí trh ve Fresno. Co může člověka z výdojného hospodářství potěšit víc, než pohled na krásné krávy! A tak jsem doufal, že otec i já na několik hodin zapomeneme na naši finanční tíseň. Ale příliš rychle nastal čas jet domů a připravit se na odpolední shromáždění. U východu z tržiště Richard zůstal stát a okouzleně hleděl na muže, který prodával zelené a hnědé ještěrky, kus za dolar.

„Tati, nemohl bych,..."

„Nebud' pošetilý, synu! Chceš tím matce způsobit záchvat, když přineseš domů takového slizkého tvora?"

„Prosím, tati, prosím, ... Není slizký.“ Vzal jedno ze zvířátek a pohladil je opatrně konečky prstů. „Prosím, tati!"

Hleděl jsem na Richarda pln údivu. Nebylo v jeho povaze, aby tak trval na svém. Ale ještě víc jsem byl překvapen, když otec sáhl do kapsy a dal mu dolar. „Nech ho, ať si tu ještěrku koupí," přemlouval mě.

S povzdechem jsem nastoupil do vozu. Když já jsem byl dítě, otec se tak rychle obměkčit nedal. Když jsme přijeli na G-Street, řekl jsem Richardovi: „Ale teď, Richarde, musíš toho tvora nechat venku v trávě. Nechci mít dům plný vřískajících ženských.“

„Dobře, tati, ale mohu ho nejdříve ukázat Gerry? Řekl bys jí, aby přišla sem?"

K mému zděšení však vyšla ven první právě slečna Newmanová. Nahlédla Richardovi do dlaní a pobaveně se zasmála. „Chameleon," zvolala. „Ach, jaký je to hezoučký a milý tvoreček! Musíme pro něj najít krabici.“ Pospíšila k hromadě, která ležela stranou na kamenné podezdívce připravená k odvozu smetí.

Tak chameleon je to! Slečna Newmanová prohrabovala odhozené krabice. „Ta je moc velká! Ne, musí mít vyšší strany. Tady, to je přesně ona!"

Odstranila víko z krabice od bot - z krabice, která měla být za několik hodin naložena do vozu na smetí. V ní ležely náramkové hodinky posázené diamanty. Tak kromě oblíbené ještěrky získala naše rodina tento den ještě zkušenost s Boží péčí o každý detail našeho života.

Shromáždění, na která přicházelo každý večer více lidí a na nichž se odehrávaly podivuhodné věci, vstupovala do svého třetího týdne trvání. A já jsem zatoužil po zázraku, zda by Bůh nemohl pomoci i našemu mlynářenskému podniku. Pro Něj jistě není jeden zbankrotovaný podnik žádným problémem. Ale bez Jeho pomoci bychom jej určitě ztratili. Museli jsme za obilí dále platit vysoké ceny z uplynulé zimy a pak je s velkou ztrátou prodávat.

Dny mýjely a situace se zhoršovala. Bylo to zvláštní. Na našich seminářích byli každé odpoledne posilováni ve víře noví křesťané a každý večer přicházelo dopředu sto i více lidí, aby předali svůj život Kristu, byli uzdraveni, anebo aby přijali křest v Duchu svatém. A já jsem každé ráno trávil čas telefonickým vysvětlováním obchodníkům s obilím, kolik tisíc dolarů mě dnes zase bude obchod s nimi stát.

Připomněl jsem si naše úplně první stanové shromáždění na bulváru Goodrich, kdy bylo hlásání evangelia požehnáno, ale můj obchod s hnojivou padl. „Pane, pokud mi řekneš, že tito lidé ve Fresno jsou důležitější, než míchárna krmiv, pak víš, že nebudu nic namítat. Jen - rád bych věděl, proč jsi mě nevaroval dříve, než jsem všechno to obilí objednal.“

Seděl jsem v kuchyni domu na G-Street. Bylo krásné jitro ke konci října. Všichni ostatní byli venku a zařizovali si své věci. V tom tichu, naplněném jen bzučením ledničky, se mi zdálo, že slyším slabý a málo radostný hlas:

„Říkal jsem ti to, Demosi.“

Rozpačitě jsem poposedl na tvrdé dřevěné lavici.

Souhlasilo to? Nevaroval mě snad Bůh před touto situací od samého začátku prostřednictvím otce? Přírozeně, mlýn jako takový,... dozvěděl jsem se snad přímo od Boha, že to bude část jeho plánů pro rodinu Shakarianů? Nebo to byl jen můj moudrý nápad? Částečně mé rozumování a částečně lakota – nešlo mi snad o to zbudovat si pro sebe malou říši - pro muže, kterého Bůh už i tak bohatě obdaroval? Když jsem se teď, poprvé vědomě a uváženě ptal Boha na mlynářenský podnik, dostal jsem hlasitou a zřetelnou odpověď:

„To není pro tebe, Demosi. Spekulativní podnikání je práce vyžadující veškerý čas a já ti nikdy nedovolím, abys věnoval všechnen čas jakémukoliv podnikání.“

Přímo tam, kde jsem byl, jsem klekl na kolena a opřel paže o sedadlo dřevěné lavice. „Pane Ježíši, odpusť mi, že jsem zabředl do obchodu, do kterého jsi mě nepovolal. Někde existuje muž, kterého jsi pro tuto práci vyvolil, muž, jenž tento obchod může převzít a bude pro něj požehnáním. Pošli ho k nám, Pane. A Pane,...“ rozhlédl jsem se kolem sebe, vědom si své viny, ale byl jsem sám a bylo bezpředmětné před Bohem ukrývat to, co bylo v srdci - neboť on vidí každé zákoutí našeho srdce.

„Pane, dej, aby za to nabídl dobrou cenu.“

Očekával jsem, že se otec z mého rozhodnutí prodat mlýn bude radovat. Když jsem mu to koncem příštího týdne řekl, jen zakroutil hlavou. „Jak si můžeš myslet, že v takové době najdeš kupce? Nikdo nebude chtít obchodovat s obilím. Cena podniku klesá den ze dne. Všechno, co teď můžeme udělat, je čekat na bankrot a ze zbytku pak zaplatit daně.“

„Prodáme to, otče,“ řekl jsem a kvůli němu jsem chtěl, ať to zní sebevědomě. „A dostaneme slušnou cenu.“

Třetí týden shromáždění ve Fresno byl zakončen bohoslužbami jen ve stoje. Tento týden evangelizoval William Branham a Bůh uzdravil hluchoněmá dvojčata. Ti pětiletí chlapečci nikdy neslyšeli skutečnou řeč a teď, když začali slyšet, počali vyluzovat všelijaké nesmyslné zvuky. Shromáždění bylo zachváčeno radostí, jakou jsme nikdy předtím nezažili.

Čtvrtý týden ve středu ráno telefonoval otec z Los Angeles. „Demosi,“ řekl, „nebudeš tomu věřit, ale právě jsem měl hovor s Adolfem Weinbergem. Chtěl by koupit náš mlynářenský podnik.“

Weinberg byl stejně jako my jihokaliifornským farmářem. Byl to žid, velmi zbožný člověk, který proto nebyl příliš překvapen, když ho tři hodiny po půlnoci probudil hlas, ve kterém poznal hlas Boží.

„Adolfě,“ tak ho hlas oslovil, sděloval pan Weinberg. „Chci, abys zatelefonoval Izákovi a nabídl mu, že koupíš jeho mlynářenský podnik.“

Poslechl, a zavolal otcí. Chtěl se ihned sejít a jednat o podmínkách.

„Pořád si to nemohu srovnat v hlavě,“ opakoval otec stále znovu. „Jak mohl vědět, že podnik chceme prodat? Nemluvil jsi o tom ještě s někým jiným, než se mnou?“

„Ne, otče.“

„Jak to vypadá,“ pokračoval otec, „je připraven přijet.“

Kdy tu můžeš být?“

„Otče, víš přece, že teď odtud odjet nemůžu.“

„Proboha, proč bys nemohl?!“

„Protože shromáždění budou pokračovat ještě skoro dva týdny. A pak ještě jeden úklidový.“

„Několik dní se shromáždění určitě můžou konat i bez tebe. Snad to není tak důležité, abys tam byl!“

„Ne kvůli shromáždění, ale kvůli sobě! Bůh mi něco ukázal, otče. Od chvíle, co tato shromáždění běží, se děje něco podivuhodného. Určitým způsobem jsou pro mě dobrou zkouškou, vím to jistěji, než cokoli jiného. „Kdo je na prvním místě?“ ptá se mě Bůh. Otče, rád bych mu dal správnou odpověď.“

„A když Weinberg změní názor?“

„Jestli je to kupec určený Bohem, svůj názor nezmění.“

Během příštích deseti dnů Adolf Weinberg neustále telefonoval. Nedovedl pochopit, že otec nechává čekat kupce s penězi v ruce, zatímco zásoby v našich silech ztrácejí denně na hodnotě. Také já jsem tomu tenkrát nerozuměl. Věděl jsem jen, že v daném okamžiku je pro mne Fresno místem Božím.

Nastal závěrečný den pětítýdenního hlásání evangelia. Začátek nedělního odpoledního shromáždění byl stanoven na půl třetí. Kolem půl jedné bylo všech 3500 míst v sále obsazeno a tak jsme tedy začali. Kolem dvou hodin stálo dalších 1500 lidí po stranách a stovky jich čekaly venku. Bylo pět hodin - čas k ukončení odpoledního shromáždění. Avšak Duch chval v této obrovské hale byl tak mocný, že jsem shromáždění nemohl rozpustit, i kdybych chtěl.

Šest hodin. Sedm hodin. Stále nikdo neodchází. Většina přítomných tu byla už od dopoledne, ale přesto nikdo nechtěl jít domů na večeři, protože se báli, že by se už zpět dovnitř nedostali. Programu, který jsme plánovali na večer, jsme se vzdali, protože vedení shromáždění převzal Duch Boží. Řečníkem v tomto posledním týdnu byl Kelso Glover, ale tento večer, jak sám řekl, mu bylo vedení z rukou zcela odebráno.

„Je to jako voda,“ řekl mi. „Moc teče jako voda po koberci. Když si stoupnu, mám pocit, jako bych stál po kolena ve vodě.“

Lidé, kteří chtěli jít dopředu, byli uzdravováni už v uličkách. Jakýsi mladý muž přišel na shromáždění s poraněním oka, které mu působilo trýznivou bolest. Den předtím na své farmě obdělával půdu pod broskvoněmi, když tu se výfuková roura jeho traktoru zapletla do drátěné šňůry na prádlo. Aniž by zpozoroval, co se stalo, jel dále. Drát se napínal víc a víc, až se vymrštil zpět a zasáhl jeho levé oko. Lékař ošetřil ránu velkým vzduchotěsným obvazem, ale nemohl mu říci, zda ještě někdy na toto oko uvidí.

Oca Tatham přišel dopředu, jak nám později vyprávěl, pro velkou bolest téměř v mdlobách. V okamžiku, kdy se ho Kelso Glover dotkl, bolest zmizela a poraněné oko zaplavil neuvěřitelný pocit naprostého uzdravení. Před zraky 5000 lidí si začal Tatham sundávat obvaz. Odtácel vrstvu za vrstvou, až u jeho nohou ležela hromádka bílé gázy. Poslední obvaz byl přichycen náplastí. Odtrhl ji.

Dvě úplně zdravé oči nevěřicně hleděly nejdříve na Kelso Glover a pak na mě. Nebyla na nich žádná rána, žádná jizva; Tathamovo levé oko ani nebylo podlito krví.

Byla půlnoc, když tyto podivuhodné bohoslužby skončily - trvaly jedenáct a půl hodiny. Když jsme pak přece jen jeli k domu na G-Street, cítil jsem se čerstvější, než ráno a Rose a doktor Glover říkali totéž. Byl jsem svěží a veselý - jako muž, který se nachází uprostřed boje a náhle vidí, jak nepřítel začíná prchat. Zase jsem si vzpomněl na slova doktora Priceho:

„Je to boj, v němž se nalézáme, Demosi.“

Snad je velikost vítězství úměrná krutosti boje. Nepřítel možná bojuje nejúporněji tehdy, když se obává toho nejhoršího...

Teď už zbývalo jen uspořádat finance, dohodnout program pro další spolupráci a opustit dům. Weinberg zase telefonoval.

„Příští pondělí budu doma, pane Weinberg,“ slíbil jsem. „Můžete být rád, že to není dříve. Každým dnem, kterým to oddalujeme, se cena pro vás snižuje.“

„Já vám nabízím půl milionu dolarů za podnik, který stále ztrácí na hodnotě a vy zůstáváte tak tvrdohlavý. Nedovedu pochopit způsob vašeho myšlení, Shakariane.“

„V pondělí odpoledne,“ slíbil jsem. A v pondělí odpoledne ve čtrnáct hodin jsme se s otcem a Adolfem Weinbergem sešli a zahájili obtížné jednání o předání mlýna, sil a zásob. Na konci první schůzky jsme se rozcházeli o 25 000 dolarů.

„To je má definitivní nabídka,“ prohlásil Adolf Weinberg, „výše už jít nemohu.“

Přes stůl jsem se podíval na otce. Kroutil hlavou že ne.

„My také ne, pane Weinbergu.“

Tím tedy naše jednání ztroskotala, alespoň jsme si to mysleli. Avšak příštího rána v šest hodin zvonil telefon.

„Shakarian? Zde Weinberg. Můžete přijet na snídani?“

Otec a já jsme jeli k domu pana Weinberga. U míchaných vajec nám vyprávěl, že ho uprostřed noci Bůh opět vzbudil a dal mu pokyn: Zítرا ráno zavolaš Shakarianům a přistoupíš na jejich cenu.

„Nuže, zde tedy jsem,“ řekl Adolf Weinberg, „váš kupec. Za vaši cenu. Plácněme si, Izáku a Demosi. Příští noci bych se zase rád vyspal.“

Tak se stalo, že nás Pán vedl nejtěžším obdobím našeho života. Když satan útočí, pak Bůh dává pozor, aby nezpůsobil žádnou vážnou škodu. Steve se z nemoci uzdravil bez jakýchkoliv následků a my jsme se dostali z podnikání, do něhož jsme nikdy nepatřili. Pod Weinbergovým vedením prospíval mlynářenský podnik dobře.

Měl jsem silný pocit, že Bůh toto všechno dopustil jen jako přípravu na zcela nový druh práce, kterou pro mě přichystal. Jaká to měla být práce, jsem si ještě nedovedl představit. Avšak zřejmě to bude pěkně drsné, když doba učení, kterou jsem právě ukončil, byla tak tvrdá.

8. *CLIFTONŮV AUTOMAT*

„Obyčejní muži a ženy, lidé z obchodů, úřadů a továren,...“ Zřetelně slyším tato slova, která řekl Charles Price, jako kdyby opět seděl u stolu naproti mně. „Budete svědky jedné z největších událostí, které předpovídá Bible. Dříve, než se Ježíš vrátí na zemi, sestoupí Duch Boží na každé tělo.“

A laici, tak to zdůraznil Charles Price, budou jeho nejvýznamnějším nástrojem - ne duchovenstvo, teologové či kazatelé s velkým nadáním, nýbrž muži a ženy se zcela obyčejným povoláním.

Když to Charles Price řekl poprvé, před takovými pěti, šesti, sedmi lety, za války, sotva jsem ho poslouchal. Zdálo se mi nemožné, aby mohli mít lidé bez vzdělání stejný vliv, jako některý známý evangelista, třeba sám Charles Price.

Ale když končila čtyřicátá léta, přicházela mi jeho slova na mysl stále častěji. Myslel jsem i na další věci: na jídelnu na farmě Berry Knotta, kde muži popisovali své zkušenosti a kdy se jejich tváře jedna po druhé rozzářily slávou Boží.

Jaká nepřemožitelná síla by to mohla být, kdyby tak stovky, ba tisíce takových mužů byly navzájem spojeny a šířily „dobrou zprávu“ po celém světě!

Pak jsem se znovu soustředil na výpočty a na tabulky mléčné produkce, které ležely přede mnou na psacím stole. Ale ta myšlenka mě nenechávala v klidu. Probouzela mě v noci. Chodila se mnou do kanceláře. Hořela ve mně, když jsem zpíval v modlitebně na bulváru Goodrich staré arménské písně. Samozřejmě, po celou tu dobu, každé léto, jsme s Rose nepřestávali financovat evangelisty. A každé léto se zdála být tato shromáždění úspěšnější. Proč jen jsem měl při tom ten neobvyklý neklid či pocit, že to už teď není Boží úkol pro mě? V roce 1951 jsme pomáhali Oralu Robertsovi při jeho evangelizačním tažení v Los Angeles. Bylo to největší hlásání evangelia, jaké kdo kdy ve městě viděl, s více než 200 tisíci návštěvníky za šestnáct dní. A přece...

„A přece,“ řekl jsem jednoho večera Robertsovi, když jsme jako vždy po bohoslužbách seděli u kávy a koláčů, „nemůžu se zbavit dojmu, že mi Pán chce ukázat něco jiného.“

„Co by to mělo být, Demosi?“

„Jedná se o skupinu docela obyčejných lidí. Žádní zvláštní muži. Jsou to podnikatelé všech profesí, kteří znají a milují Pána, ale nevědí, jak to ukázat.“

„A jak tato skupina působí?“

„Vypravují jiným lidem, jaké zkušenosti udělali s Bohem. Nepředávají dál žádnou teorii, nýbrž praktické věci. A obracejí se na své obchodní partnery, přátele, známé, kteří možná nevěří kazatelům. Avšak klempíři, zubnímu lékaři nebo prodavači budou důvěřovat, poněvadž oni sami jsou také klempíři, zubní lékaři a prodavači.“

Oral odstrčil svůj šálek tak prudce, až z něho vystříklo trochu kávy. „Demosi, to je ohromně zajímavé! Povídej dál, bratře, jak se chcete jmenovat?“

Dokonce i to jsem věděl: „Mezinárodní společenství podnikatelů plného evangelia.“

Oral na mě zíral. „Poněkud dlouhý název, nezdá se ti?“

„Ano, ale všimni si, že každé jednotlivé slovo je nezbytné:

Plné evangelium. To znamená, že na našich shromážděních nebude vynechána žádná biblická pravda. Uzdravování, mluvení jazyky, osvobozování - jakoukoliv zkušenost člověk získá, může o ní u nás říct svědectví.

Podnikatelé (= business men) - to jsou laici, nekazatelé, obyčejní lidé práce.

Společenství - to si představuji jako něco velkolepého. Množství lidí, kteří se radují, že jsou spolu. Žádné stanovy, výbory, schůze, pravidla - nic takového.

Mezinárodní - já vím, že tato část zní možná komicky,“ dodal jsem. „Ale, Orale, to je právě ono, co mi Bůh neustále znovu říká: Mezinárodní. Celý svět. Veškeré tvorstvo.“ Usmál jsem se a najednou si uvědomil, že tato slova vyslovil Charles Price.

Ale Oral se nesmál. „Demosi,“ řekl, „to je ono. Za tím stojí Bůh. Existuje něco, čím bych ti to mohl pomoci rozjet?“

Jak by ne! Když by byl hlavním řečníkem Oral Roberts, jistě by na počáteční shromáždění přišly stovky křesťanských podnikatelů. „Orale,“ zeptal jsem se, „když pozvu obchodníky z celého Los Angeles na setkání v sobotu ráno, přijdeš a pomůžeš to zahájit?“

Věc jsme zpečetili. Jako místo schůzky jsme zvolili druhé poschodí Cliftonova automatu na rohu Broadway - prostornou samoobslužnou restauraci, která byla během týdne plně využitá, ale v sobotu ráno tu bylo většinou prázdko. Pak jsem telefonoval osobně všem podnikatelům naplněným Duchem, které jsem znal a zval jsem je na první shromáždění nového společenství, kde bude hlavním řečníkem Oral Roberts. Prosil jsem je, aby tu zprávu rozšířili a vzali s sebou i své přátele, a tak nám umožnili dobrý start.

V koutě „horního sálu“ stál také klavír a tak byla Rose připravena, že na tomto shromáždění zahraje několik písní.

Velký den byl tady. Onoho sobotního dopoledne byl v centru Los Angeles silný dopravní ruch. Spolu s Orale a s Rose jsme potřebovali hodně času, než se nám podařilo najít volné místo na parkovišti. Poněkud jsme se tím opozdili a byli jsme proto dost rozčileni, když jsme se konečně dostali do Cliftonova automatu a vystupovali jsme po širokém středním schodišti nahoru. Kolik lidí na nás tam nahoře asi čeká? Tři sta? Čtyři sta?

Když jsme přišli nahoru, spočítal jsem je velmi rychle. Devatenáct, dvacet,... jedenadvacet - i s námi třemi. Kromě nás tedy osmnáct lidí projevilo zájem o nové Společenství, dokonce se světoznámým evangelistou jako s lákadlem.

Rose zahrála na malý klavír několik písní, ale ve zpěvu se zrcadlil nedostatek nadšení. Rozhlížel jsem se po lidech, kteří přišli. Většina z nich byli staří přátelé. Bohu vydaní lidé, až příliš zaměstnaní křesťané - mnozí z nich už plně vytížení v mnoha výborech, spolcích a občanských organizacích. Ten druh lidí, kteří se dobrovolně hlásí, když je potřeba udělat nějakou práci a kteří neztratí ani minutu na věc, která nevy-padá dost prakticky.

Rose přestala hrát a já jsem povstal. Popisoval jsem, jak ve mně rostlo přesvědčení, že Duch Boží bude v příštím desetiletí hledat nové průtoky pro svůj příliv. Tu a tam jsem zahlédl lidi, kteří se dívali na hodinky. Žádné varhany. Žádné rituály. Nic z toho, co lidé označují jako „náboženské“. Jen vyprávění o Ježíši - jeden druhému.

Nikdy jsem neoplýval uměním vkládat myšlenky do slov, a proto jsem si sedl s vědomím, že jsem nepochodil.

Povstal Oral Roberts. Začal tím, že poděkoval Bohu za toto malé shromáždění: „Pane, tato organizace

bude od samého začátku Tvou. Vyroste z počtu podobného hořčičnému zrnku. Nebudou v ní žádné ovace lidským schopnostem.“ Mluvil snad dvacet minut a zakončil pak modlitbou: „Povstaneme?“ řekl.

Hrstka lidí se těžkopádně zvedla.

„Pane Ježíši,“ modlil se Oral, „dej, ať toto Společenství roste pouze Tvou silou. Pošli je ve své moci ke všem národům, do celého světa. Děkujeme Ti právě teď, Pane Ježíši, kdy vidíme zde v kavárně jen malou skupinku lidí, zatímco Ty už vidíš tisíc takových skupin.“

Náhle se stalo něco úžasného. Tato malá skupina, která ještě před minutou seděla kolem stolu jako rolníci na zídce, najednou ožila. Byla to Oralova vize o tisíci skupinách, která tak prudce změnila náladu. Uvědomili jsme si, jaké by to mohlo být dobrodružství vidět Ducha svatého, jak z této hrstky lidí v téměř prázdné místnosti tvoří celosvětovou armádu tisíce různých vojenských sborů. Někdo začal zpívat:

„Kupředu, Kristovi vojáci, pochodujme jako do války,...“

A my všichni jsme se přidali: „...se znamením kříže spějme k vítězství.“ Uchopil jsem ruku muže, který stál vedle mne a už jsme všichni ruku v ruce zpívali v kruhu a pochodovali na místě. Prostota toho všeho připomínající dětskou nedělní besídku v sobě měla zvláštní druh moci. Dál a dál jsme pochodovali a zpívali.

Mezinárodní společenství podnikatelů plného evangelia („Full Gospel Business Men's Fellowship International“ = FGBMFI) začalo právně existovat za několik týdnů na to, zápisem do registru organizací a jmenováním pětičlenného výboru. Vlastní začátek však byl duchovní – to když Oral Roberts sdílel svůj sen o tisíci skupinách a když jsme se jako děti drželi za ruce, pochodovali na místě a zpívali bojovou píseň.

„Rose,“ řekl jsem, když jsme onoho poledne jeli domů, „do roka uvidíme úžasné věci.“

A pak následovalo dvanáct měsíců neuvěřitelné sklíčenosti a největšího zklamání, jaké jsem kdy zažil. Ten krásný moment, který jsme prožili tehdy v Cliftonově automatu ustoupil před netečností a odporem.

Začaly pravidelné sobotní snídaně u Cliftona. Dole v bufetu jsme si naložili podnosy jídlem a nosili jsme si je nahoru do velkého sálu na dvě hodiny modliteb a sdílení. Někdy jsme měli řečníka zvučného jména, ale většinou jsme spoléhali na samotné podnikatele. K mé velké radosti se opakoval jev, který jsem zažil na farmě Knotta Berryho: pokaždé, když jsem se rozhlédl po místnosti, jsem „věděl,“ kdo nám může sdělit nějakou zkušenost.

Ano, do schůzek jsem vložil veškeré své naděje. Ale ani mé naděje, ani schůzky samotné nepůsobily nakažlivě, a tak jsme nezaznamenali vůbec žádný růst. V jednom týdnu přišlo třicet, čtyřicet lidí a v příštím jen patnáct.

A pak nastaly nesnáze. Jak si to ten Shakarian představuje, ptali se pastoři na kazatelkách, chce snad založit novou denominaci? Od toho společenství se držte zdaleka. Chce ze sborů odlákat lidi i peníze!

Nejvíce mě zraňovala neslušnost tohoto útoku. Financovali jsme s Rose všechna setkání a od samého začátku jsme zdůrazňovali dvě zásady: „Za prvé: Zůstaň ve svém vlastním sboru. Jestliže tvůj sbor už moc Ducha zná, pak se vracej zpátky s úmyslem sloužit Pánu ještě intenzivněji a odhodlaněji, než předtím. A jestli ji nezná, pak se tam vracej jako misionář. Za druhé: Nenechej padnout jediný haléř do košíku se sbírkou, který patří jinam. Nedávej tam desátek z žádného příjmu, poněvadž desátek náleží tvému domovskému sboru. Vše, co dáš při těchto schůzkách, musí být jen k tomu všemu navíc.“

Teď už z dlouholetých zkušeností víme, že si lidé tyto dva body berou k srdci. Ti, kteří naše schůzky navštěvovali, byli z největších dřičů a také z největších dárců ve svých domovských sborech. Ale přesto po nás sbory pokukovaly s nedůvěrou.

Obvinění kvůli penězům bylo zvláště ironické, poněvadž jsme během celého prvního roku nedostali ani jediný dar. V té době jsem však každý týden rozesílal dopisy s pozvánkami, telefonoval po celém kraji, zval lidi, aby s námi navazovali spojení, kdyby měli služebně co dělat v Los Angeles. Ve skutečnosti to většinou končovalo tím, že jsem zaplatil snídaně.

Avšak samotná snídaně zdarma ještě nebyla dostatečným lákadlem. Nic z toho, co jsem dosud udělal, nebylo dost, a tak jsem udělal něco víc. Koupil jsem v rozhlase třicet minut vysílacího času každou

sobotu ráno a nechal vysílat úseky naší schůzky, abych na nás obrátil větší pozornost. Cestoval jsem naším státem, potom do západních států a konečně až k východnímu pobřeží. Když lidé nechtěli přijít k nám, musel jsem tedy jít k nim, popsat jim, o co se pokoušíme a naléhat na ně, aby také oni začali ve svém městě se skupinou „Podnikatelů plného evangelia.“

V červnu jsem byl už úplně vyčerpaný. Po těžké celodenní práci v mlékárně jsem strávil každý večer prací pro Společenství a padl jsem do postele ve tři nebo ve čtyři hodiny ráno tak unavený, jako kdybych plaval celé hodiny proti proudu.

Až jednou, když už jsem to chtěl vzdát, se nám zdálo, že jsme narazili na žílu. Jedním z řečníků, kterého jsme pozvali do automatu, byl David Du Plessis, vedoucí světové konference letničních. Když jsme po schůzce jeli spolu zpátky do Downey, nedokázal David potlačit vzrušení.

„Demosi,“ řekl, „ty máš před sebou skutečně velkou věc. To je vize! Světové společenství docela obyčejných podnikatelů, všichni naplněni Duchem svatým! Každý z nich je misionářem pro lidi, s nimiž každý den spolupracuje!“

„Děkuji, Davide,“ odpověděl jsem zkroušeně, „obávám se, že většina lidí nesdílí tvé, ...“

„Domnívám se,“ pokračoval David, aniž by se dal ovlivnit mou mrzutostí, „že bys měl jet příští týden do Londýna a vyprávět o tom našim lidem. Vsadím se, že konference tento program přijme a přivlastní si ho.“

Hned jsem byl v pozoru. Tady bylo to záchranné lano, které se vznášelo nad potápějícím se záměrem. Konference letničních reprezentovala ve světě tisíc sborů. Kdybychom s nimi mohli navázat spojení, nemuseli bychom být neproduktivní skupinou, plácající se jen na svém vlastním písečku. Měli bychom patronát a zastřešení. David zopakoval svůj návrh v přítomnosti Rose a oba jsme radostně s pozváním souhlasili.

V rodině jsme se najednou dostali do opozice. Nikoliv kvůli návštěvě konference, nýbrž kvůli cestě letadlem.

„Jak se vlastně chceš do Londýna dostat?“ ptal se mě otec, když na to přišla řeč. V neděli večer po bohoslužbách jsme všichni seděli v obývacím pokoji u Gabrielianů. Rozhlížel jsem se po kruhu svých arménsky opatrných příbuzných. I když se už psal rok 1952, byl jsem v této místnosti jediný, kdo už letěl letadlem - a ještě k tomu jen v malých letadlech a na malé vzdálenosti.

„Ale tati! Cesta vlakem a pak lodí by trvala celou věčnost. Rose je už dost špatná z toho, že tu musí nechat děti.“ Richardovi bylo sedmnáct, Gerry třináct a malý Steve měl skoro pět, ale děti nebyly zvyklé, že by Rose odjížděla někam pryč. Naštěstí tu opět byla slečna Newmanová, která se o ně mohla postarat.

„Rozhodl ses tedy cestovat letadlem,“ shrnul otec po chvílce přemýšlení.

Vrásky na obličejích mých příbuzných se ještě více prohloubily. „Nedovedu pochopit, co tyhle věci drží ve vzduchu,“ řekla teta Siroon. „Létají příšerně rychle,“ měl starost Sirakan Gabriel, „...a nad vodou,“ dodala k tomu Tiroon.

Nakonec přece jen souhlasili, když jsme slíbili, že poletíme každý zvlášť a budeme sedět na tom nejposlednějším sedadle v letadle. Jen neradi nám dávali k letu své požehnání a rozhodli, abych já letěl jako první. Když jsem dorazil na mezinárodní letiště v Los Angeles, vypadalo to, že je tu zastoupeno celé shromáždění z bulváru Goodrich, aby se se mnou rozloučilo. To bylo loučení a objímání, takže jsem si nakonec připadal, jako bych neměl vstoupit do letadla, nýbrž na popraviště. Slíbili, že se budou modlit a v poslední minutě přišla na řadu ještě různá ponaučení:

„Nic nejez!“

„Nech si na sobě záchranný pás!“

„Vyber si sedadlo co možná nejméně vzadu!“

Když se už konečně roztočily vrtule, viděl jsem, jak si strýc Janoian dal ruce k ústům a stále ještě křičel své výstrahy. Příští den jsem čekal na letišti La Guardia v New Yorku, abych se zde setkal s Rose. S úsměvem sestupovala po schůdkách z letadla. Měla takovou radost ze svého prvního letu, že měla ještě

dostatek odvahy absolvovat jízdu podzemní dráhou. V blízkosti našeho hotelu jsme našli vchod k podzemní dráze a pak jsme jezdili tak dlouho pod městem sem a tam, až všichni cestující, s výjimkou starého tuláka s láhví vína v ruce, vystoupili.

Další den jsme letěli - nejdříve já a potom Rose - dále do Anglie. Náš slib, daný rodině, jsme samozřejmě dodrželi. Avšak radost z opětovného shledání v Londýně byla trochu zkalena, když za námi přišel David Du Plessis.

„Velmi mě to mrzí,“ řekl očividně v rozpacích, „ale já s tím nic nenadělám. Dělají si starosti z toho, že jsi z mlékařské profese a ne kazatel.“

„Myslíš, že nás nebudou chtít podporovat?“

„Budou to zkoušet dál,“ to bylo všechno, co mohl David říci. Navštívili jsme s Rose veřejná shromáždění na konferenci, vyslechli působivé projevy a připojili se k nadšenému zpěvu. Koncem týdne přiznal David svou porážku. Nebyl schopen přemluvit jednoho jediného z vedoucích konference, aby vyslechl mé myšlenky.

S těžkým srdcem jsme opět odloučení letěli s Rose dále do Hamburku. „Já tomu nerozumím, Pane,“ modlil jsem se v letadle. „Tato dlouhá cesta, s takovým vynaložením času a peněz - bylo to všechno zbytečné? Nebo mi chceš v Německu něco ukázat?“

Do Hamburku jsme přijeli na naléhání našeho přítele Hala Hermana. Hal byl kameraman, který pro vládu USA pořídil první oficiální snímky škod po výbuchu bomby v Hirošimě. Co viděl v Japonsku ho přivedlo k rozhodnutí ukázat světu, jaké má na jeho problémy odpovědi Bůh. Pomohli jsme mu dopravit do Hamburku ohromný stan a teď nás prosil, abychom se zúčastnili jeho shromáždění.

Na letišti v Hamburku jsem byl uvítán pastorem Robbym, německým kazatelem, který měl být naším hostitelem. „Buďte vítán v našem městě!“ řekl pastor Robby skvělou angličtinou. „Rád bych vám ukázal, že náš Bůh je stále ještě Bohem zázraků.“ Mé srdce zajásalo. Musel jsem jet skutečně tak daleko, protože mi chtěl Bůh ukázat něco mimořádného?

Užasl jsem, jak byl ještě v roce 1952 Hamburk zničený. Když jsme opustili letiště, jeli jsme podél mnoha bloků domů, které stále ještě ležely v troskách. Zdálo se nemožné, aby takovou zkázu nějaký člověk přežil. Pastor Robby zastavil vůz před hromadou trosk, která se od jiných nijak nelišila.

„Toto byl náš kostel,“ řekl.

Zatímco jsme se opatrně proplétali mezi cihlami a střepinami skla, připojil k tomu: „Tady se stal zázrak“.

Zůstal stát před hromadou sutin ze zbytků kovových dveří, zdeformovaných ohněm. „Tady kdysi býval protiletický kryt,“ vysvětloval pastor Robby. „Bylo to v neděli a měli jsme právě bohoslužby,“ naznačil rukou, kde kdysi stál kostel, „když v tom zazněly sirény.“

Zvyklý na letecký poplach, vyváděl pastor Robby své lidi z kostela přes dvůr k protiletickému krytu. Kovové dveře byly otevřené a tři sta lidí se hrnulo do tmavého podzemí. Pak se dveře zavřely.

Krátce na to se rozpoutalo peklo. Nálet byl silnější než kdykoliv předtím. Celé bloky domů byly zbořeny, kostel se rozpadl na prach a popel a co zůstalo, zničily zápalné bomby.

Dole v protiletickém krytu slyšel sbor praskání plamenů. V dusivém ovzduší podzemních prostor se zdálo, že už uběhly celé hodiny, než se konečně ozval signál o ukončení poplachu, vyprávěl pastor Robby. Spěchal po schodech nahoru vyrazit dveře. Okamžitě však uskočil zpět. Kovové dveře byly příliš rozpálené, než aby bylo možné se jich dotknout. Nalezl kus dřeva a zkoušel to s ním, ale dveře se ani nepohnuly. Pak je zkoušeli otevřít i ostatní muži. Tloukli a mlátili do nich pevnou ocelovou tyčí.

Bezúspěšně. Žár ohně přivařil těžké kovové dveře k ráům. Mlátit do nich znamenalo jen spotřebovávat drahocenný kyslík. Místo toho pastor Robby přiměl lidi pokleknout a modlit se, aby vzduch vydržel co nejdéle.

„Pane,“ začal hlasitě, „víme, že jsi silnější než moc smrti. My Tě prosíme, Otče, o zázrak. Otevři tyto dveře a vysvobod' nás.“

Muži, ženy a děti tak čekali na kolenou.

Po chvíli sem z venku dolehl strašný hukot jediného letadla. Kroužilo nad rozbořeným městem. Náhle bylo slyšet hvizd bomby a všichni ve sklepě se instinktivně schoulili. Bomba dopadla velmi blízko - ale ne zase tak blízko, aby ublížila lidem, kteří byli uvězněni pod zemí. Silou exploze však byly kovové dveře odmrštěny a když se rozptýlil kouř, mohl se pastor Robby se svým sborem vyškrábat na svobodu. Tak stálo tři sta lidí v záři hořícího města a děkovali Bohu.

Tuto podivuhodnou příhodu jsem pak večer vyprávěl Rose v Robbyho pokoji pro hosty. Byl jsem přesvědčen, že v tom leží odpověď na problémy, kterým čelíme ve Společenství. Jen jsem nevěděl, jaká je to odpověď.

Také jsem neviděl souvislost mezi naší situací a Haroldovými stanovými shromážděními. Byl to naprosto nezvyklý zážitek sedět na shromáždění, kde jsme nerozuměli jediné slovo a pozorovat obličej. Výraz tváří se nám zdál být zdvořilý a konvenční, posluchačstvo zamlklé, tak jak jsme to s Rose ještě nikdy předtím nezažili. Nabyl jsem dojmu, že německá rezervovanost nemůže být narušena opravdu ničím, když tu, jako obvykle, uzdravení všechno změnilo. Jeden muž, hluchý jako pařez, proslulý tím v celém městě, najednou uslyšel a atmosféra se rázem změnila. Lidé plakali, objímali se, zvedali ruce k nebi, přesně tak, jako arménští letničtí. Stále ještě jsem se ptal: „Pane, proč jsi mě sem přivedl?“ Nemohl jsem ke shromáždění ničím přispět a nebylo jisté, zda se něco naučím. Mezitím Rose netrpělivě naléhala, abychom se vrátili k dětem. Avšak nejdřív si chtěla vyplnit ještě jeden životní sen: svou touhu vidět Benátky. „Je pravděpodobné,“ řekli jsme si, „že se už do Evropy nedostaneme.“

Tak jsme cestovali dále, do Itálie, tentokrát vlakem. Jaký však jiný svět zde ubíhal za okny ve srovnání s rozlehlými farmami Kalifornie. Nepatrné plochy orné půdy obklopovaly kamenná selská stavení a prasata, husy a slepice pobíhaly po dvorcích. „Jako v Kara Kala!“ říkal jsem Rose, „jako farmy, o kterých vypráví otec.“

V Německu jsem koupil kameru. Vzdor čtyřjazyčným nápisům, které varovaly cestující, aby se nevykláněli z oken, jsem to jen tak nemohl nechat... Stáhl jsem okno našeho kupé a vystrčil hlavu a ramena, abych pořídil pěkný záběr. Náhle mým pravým okem pronikla ostrá bolest. Ustoupil jsem zpět a málem jsem upustil kameru. „Rose!“

Rose mi pomohla sednout, pak mi odtáhla ruce od obličej. Oko se mi chvělo tak, že jsem je nemohl otevřít. Vytáhla opatrně víčko.

„Vidím to! Vypadá to jako kousek strusky. Přímo vedle zornice!“

Rose vzala svůj kapesník a pokusila se strusku odstranit, jenže ta vězela příliš hluboko. Bolest to byla mučivá. Tiskl jsem si kapesník na obličej, abych vysušil proud slz. Do Benátek jsme měli ještě hodinu a byla to ta nejtrýznivější hodina v mém životě.

Na cestu od nádraží k našemu hotelu jsme najali místo plánované gondoly rychlý člun. Muž za recepčním stolem pochopil situaci jediným pohledem. Za několik minut jsem ležel natažený na posteli našeho pokoje a nade mnou se skláněl hotelový lékař. Odtáhl víčko, kapesní svítilnou posvítil do oka a pak vrátil víčko znovu do původní polohy.

„Lituji, signore, ale je to s vámi špatné. Střepina je velká a drsná.“

„Nemůžete ji odstranit?“

„Tady? Ne, signore. K tomu musíme jet do nemocnice. Okamžitě tam zavolám.“

Zatímco vytáčel číslo a mluvil rychlou itaštinou, seděla Rose vedle mne a držela mě za ruku.

„Demosi,“ řekla, „pomodleme se za to.“

Pro bolest a rozmrzelost jsem na to dosud nepomyslel. Rose se modlila a děkovala Bohu za zázrak uzdravení, jehož jsme byli svědky v Hamburku. „Otče, děkujeme Ti, že jsi zde v tomto pokoji v Itálii zrovna tak, jako ve stanu v Německu. Ve jménu Ježíše Tě prosíme, abys odstranil střepinu.“

Když se modlila, zdálo se mi, že mé oko zaplavuje teplý proud. „Rose, něco cítím! Něco se děje!“

Zamrkal jsem. Necítil jsem žádnou bolest, ani překážku.

„Rose, podívej se mi do oka!“

Rose se nade mnou sklonila. „Demosi, už to tu není! Ta střepina tu už není!“ Rozplakala se.

Lékař zavěsil sluchátko. „Nemocnice vás přijme. Půjdeme ihned na úrazovou ambulanci.“ Vzal z kapsy svítilnu a posvítil do oka znovu. Pustil víčko a zkoušel druhé oko. Pak zase pravé.

„To není možné,“ řekl.

„Moje žena prosila Boha, aby střepinu odstranil,“ řekl jsem mu.

„To je nemožné,“ řekl znovu. „Takový úlomek nemůže vyjít sám od sebe.“

„Sám od sebe ne, pane doktore. Bůh ho vytáhl.“

„Tomu vy nerozumíte. Potom by tu musela být ještě rána, trhlina v pletivu. Ale není tu. Žádná jizva. Žádné poškození.“ Ustoupil ke dveřím. „Nepošlu žádný účet, pane. Něco takového se snad ani nemůže stát,..."“

Rose a já jsme strávili v Itálii nádherné a šťastné chvíle. Avšak, co má tohle všechno společného se Společenstvím? Když jsme se ke konci července vrátili do Los Angeles, byl pro nás smysl této cesty stejně tak nevyjasněný jako předtím.

Srpen a září přišly do kraje. Pokračovali jsme dále v našich sobotních schůzkách v Cliftonově automatu. S toutéž malou skupinou lidí, kteří chodili, jak jsem tušil, spíše z věrnosti ke mně, než z nějakého jiného důvodu. A pak už tu byl říjen, první výročí založení Mezinárodního společenství podnikatelů plného evangelia. V uplynulých dvanácti měsících jsem o Společenství mluvil v mnohých částech země. Lidé z jiných měst sice navštívili naše schůzky u snídaně. Ale během celého roku, v němž jsme měli vidět ty „úžasné věci,“ nepodlehli ani jediný člověk tak silnému dojmu, aby začal ve svém městě s další skupinou.

Rose byla tak laskavá, že mou optimistickou předpověď z minulého podzimu nepřipomínala, ale pozoroval jsem, že je naplněna pochybami, zda je moudré sobotu za sobotou pokračovat. „Hostíme lidi jen snídaněmi, Demosi,“ řekla. Se stanovými shromážděními jsme na tom byli mnohem lépe. Působili jsme každé léto na tisíce lidí, ale tímto způsobem jen na pár desítek.“

Věděl jsem, že má pravdu, ale přece... „Uvidíme, co nám přinese příští měsíc,“ řekl jsem. Ale přišel listopad a schůzky nebyly živější a návštěvnost dokonce poklesla.

„Prosinec bude lepší,“ ujistil jsem ji, „lidé jsou ve vánoční době otevřenější.“

Ale mají-li vánoce nějaký vliv, pak ten, že lidé jsou až příliš zaměstnaní, než aby přišli.

„Příští sobotu musím jít se svou ženou nakupovat, Demosi.“

„Pořádáme sborový bazar.“

„Jdu s dětmi na mikulášskou nadílku.“

V sobotu ráno, 20. prosince, se nás sešlo v horní místnosti u Cliftona patnáct - o šest méně, než tehdy před čtrnácti měsíci při prvním shromáždění. Ke konci zádušné schůzky pronesl můj přítel Arganbright Miner několik upřímných slov. Miner byl stavebním podnikatelem s velkými zakázkami v zemědělství i v průmyslu a jeden z pěti ředitelů Společenství.

„Demosi, nerad mluvím před vánoce negativně,“ řekl Miner, „ale já myslím, že celá myšlenka Společenství je trefa vedle. Upřímně řečeno, nevsadil bych na to už ani pětník.“

Hleděl jsem na něho a byl příliš ohromený, než abych mu mohl odpovědět.

Miner vztáhl ruku. „Ty jsi často říkal, že je to experiment, že ano?“

„Ano.“

„Nuže, obrovské množství experimentů se nevydaří. To přece není žádná ostuda.“

Skutečně jsem nevěděl, co bych mu na to měl odpovědět.

„Co tím chci říct, Demosi, je tohle: Jestli se mezi dneškem a příští sobotou nestane zázrak, pak se mnou už raději nepočítej.“

„V pořádku, Minere. Rozumím.“

Rose a já jsme šli dolů po schodech mlčky . Ve velkém sále svítily svíčky na vánočním stromku.

„Miner má pravdu,“ řekla Rose jemně. „Jestliže Bůh spolupůsobí při čemkoliv, pak to požehná, že? A ty zrovna nemůžeš říct, že by toto společenství bylo požehnané.“

Šel jsem strnule po chodníku vedle ní. Veškerá ta námaha, telefonování, prosby a naléhání na lidi, aby alespoň jednou přišli, všechno marně. Jestliže bylo něco, co jsem se od roku 1940 naučil, pak to bylo toto: jestliže jsme byli s Rose v nějaké věci nejednotní, pak skrze nás Pán nepůsobil. Jestliže si Rose teď byla tak jistá, že Společenství není dobrá věc, nuže - pak je s tím konec. Čím rychleji na to zapomenou, tím lépe.

Jenže... nemohl jsem zapomenout. Celý týden jsem měl v očích slzy. Když jsem jel autem do práce, začal jsem najednou plakat. Divil jsem se, že mi povolily nervy.

S ohledem na děti jsem se na vánoce pokusil nasadit veselejší obličej. Trochu jsem se přece jen těšil, neboť jsme příští pátek očekávali milého hosta. Byl to náš přítel Tommy Hicks, požehnaný evangelista a muž, jakého člověk potřeboval, když byl sklíčen.

„Dovedeš si představit, Tommy,“ řekl jsem mu u večeře, „že zítra ráno je poslední schůzka Společenství podnikatelů plného evangelia?“ A s úšklebkem jsem dodal: „Mezinárodního Společenství?! Všichni to vidí stejně - tak, jak to čestně dokázal vyslovit Miner. Jediné, co zbývá, je jakoukoliv formou ohlásit oficiální ukončení. Můžeš snad naznačit, že bychom mohli všichni příští léto spolupracovat a financovat stanové shromáždění.“

Pokusil jsem se vložit do svého hlasu lhotejný tón, ale Tommy musel zpozorovat neklid v mém srdci, protože řekl: „Demosi, myslím, že bychom si o tom ještě měli pohovořit.“

To jsme také udělali, zůstali jsme ještě u stolu a vyprávěli jsme mu o našich nadějích a zklamáních. Po chvíli šla Gerry do postele, Steve už dávno spal a Richard vedl koncem tohoto týdne rekreační kroužek pro mládež. Ale Tommy, Rose a já jsme ještě zůstali vzhůru. Mluvili jsme o různých lidech, kteří přicházeli do Cliftonova automatu a vzpomínali na to, s čím se ve skupině sdíleli. „Nebylo soboty, abychom se něco nenaučili,“ řekl jsem Tommymu. „Něco, co mi pomáhalo víc milovat Boha i lidi.“

Byla skoro půlnoc, když se Rose podívala na hodinky. „Podívej, jak je pozdě, Demosi! A já jsem ještě nesklidila ze stolu! Musíme jít spát, nebo sami ráno ke Cliftonovi nepřijdeme.“

„Běž spát, miláčku,“ řekl jsem. „Tato věc mě příliš znepokojuje, než abych usnul.“ Před rokem jsem měl takovou jistotu! „Kleknou si v obývacím pokoji a nevstanou, dokud nebudu mít v této věci jasno od Pána.“

„Dobře,“ řekl Tommy, „pomohu Rose umýt nádobí a pak půjdu do svého pokoje a poskytnu ti ochranu v týlu. Ale, Demosi, v podstatě je to věc mezi tebou a Bohem.“

Tommy a Rose nosili nádobí do kuchyně. Vstoupil jsem do obývacího pokoje - a v tu chvíli se to stalo! Stejně jako tenkrát, když mi bylo třináct. Vzduch kolem mne byl najednou těžký, tísnivý a tlačil mě k zemi. Padl jsem na kolena, potom na obličej. Ležel jsem natažený na vzorkované předložce.

Nemohl jsem vstát, stejně jako před sedmadvaceti lety ve své ložnici, ve vedlejším velkém španělském domě. Tak jsem to už ani nezkoušel. Dopřával jsem si prostě odpočinku v Jeho neodolatelné lásce a cítil jsem, jak Jeho Duch pulzoval pokojem v nekonečných proudech moci. Čas ustrnul v tichu. Zdálo se, že pokoj zmizel. A zatímco jsem tam ležel a velebil Boha - tu anglicky, tu v jazycích - slyšel jsem Jeho hlas, který říkal právě ta slova, která jsem slyšel už dávno předtím:

„Demosi, budeš někdy pochybovat o mé moci?“

A náhle jsem se viděl, jak mě musel v uplynulých měsících vidět On: mořícího se a namáhajícího se, jako příčinlivého mravence pachtícího se sem a tam, ženoucího se do Evropy ve snaze obdržet podporu a uznání jakési „oficiální“ skupiny, všude závislého na své vlastní energii, místo na Jeho.

S bolavým pocitem jsem si vzpomněl na modlitbu Orala Robertse při první schůzce Společenství, na modlitbu, která zvedla na nohy jednadvacet lidí a pohnula nás k vítězné písni. „Dej, ať tato organizace roste jen Tvou mocí...“

Ale já jsem jednal, jakoby to měla být má síla, se kterou se počítá - jako bych měl těch tisíc skupin, které

viděl Oral, založit já osobně. A přirozeně, nebyl jsem schopen uvést do chodu jednu jedinou.

„Pane Ježíši, odpusť mi!“

Jako další mi připomněl, co jsem viděl v Evropě - viděl, ale nepochopil: kovová vrata protiletického krytu v Hamburku, střepina v mém oku v Grand hotelu v Benátkách.

„Já jsem ten, Demosi, který jediný otevírá dveře. Já jsem ten, který vytahuje trám z nevidomých očí.“

„Rozumím, Pane Ježíši. A děkuji Ti.“

„A teď ti dovolím skutečně prohlédnout.“

Teď mi Pán dovolil znovu pokleknout. Zvedlo mě to, jako by mě síla, která mě přitiskla k zemi, nyní vyzdvihla do výše. V tomto okamžiku přišla do obývacího pokoje Rose. Kráčela kolem mně a šla k harmoniu stojícímu v koutě. Neřekla ani slovo, sedla si a začala hrát.

Když v malé místnosti zazněla hudba, atmosféra se zjasnila. Zdálo se mi, že strop pokoje zmizel. Krémová omítka, stropní světlo - byly prostě pryč. Namísto toho jsem v údivu hleděl na nebe, na denní oblohu, ačkoliv venku musela být tma jako v pytli. Jak dlouho Rose hrála, zatímco já jsem zíral na tuto nekonečnost, nevím. Náhle přestala, její prsty ještě ležely na klávesnici a začala se hlasitě modlit v jazycích, líbezných jazycích, rytmickým, plynulým poselstvím.

Na okamžik se odmlčela a potom hovořila v tomtéž lyrickém rytmu anglicky:

„Můj synu, znal jsem tě dříve než jsi se narodil. Vedl jsem každý krok na tvé cestě. Nyní ti chci ukázat cíl tvého života.“

Byly to dary Ducha mluvení v jazycích a výkladu, které byly dány společně. A zatímco mluvila, stalo se něco podivuhodného. Ačkoliv jsem zůstal na kolenou, cítil jsem se tak, jako bych se zvedal a opouštěl své tělo. Pohyboval jsem se vzhůru, ven z obývacího pokoje. Viděl jsem hluboko pod sebou štítý střeš v Downey. Tu byly hory San Bernardino a tam pobřeží Pacifiku. Teď jsem byl vysoko nad zemí a viděl celou zemi od západu k východu. Ale ačkoliv jsem hleděl z takové výšky, viděl jsem na zemi i lidi, - mnoho milionů jich stálo rameno na rameni. Pak, jako když kamera klouže při kopané, aby ukázala nejdříve stadión, pak hráče, potom přímo stehy míče, pohybovalo se i mé vidění po těchto milionech. Viděl jsem nicotné podrobnosti mnoha tisíců tváří. A to, co jsem viděl, mě vyděsilo. Tváře byly strnulé, nešťastné, bez života. Ačkoliv lidé stáli rameno na rameni, neměli mezi sebou žádný kontakt. Dívali se rovně před sebe, bez jediného mrknutí, jako by neviděli. V hrůzoplém úleku jsem poznal, že jsou mrtví...

Potom se vidění změnilo. Zda se svět otočil, nebo jsem se pohyboval já kolem něj, jsem nevěděl. Nyní však byl pode mnou jihoamerický kontinent. Dále pak Afrika, Evropa, Asie. Znovu jsem viděl ty otřesné záběry a všude bylo totéž. Hnědé, černé i bílé tváře - každá strnulá a nešťastná, každá uzavřena do své vlastní, soukromé smrti.

„Pane!“ zvolal jsem. „Co je s nimi! Pane, pomoz jim!“ Později mi Rose řekla, že jsem nic nevolal. Ale ve vidění se mi zdálo, že jsem plakal a hlasitě jsem se jich zastával.

Tu začala Rose mluvit. Zcela přirozeně ovšem, normálním způsobem, vždyť neměla možnost poznat, že něco vidím. A přitom řekla:

„Můj synu, to co uvidíš teď, to se stane velmi brzy.“

Země se otočila - nebo já se otočil kolem ní - podruhé. Pode mnou bylo opět vidět miliony lidí. Ale jaký rozdíl! Lidé zvedli hlavy. Oči jim zářily radostí. Ruce zvedali k nebi! Tito lidé, kteří byli dříve tak izolovaní, každý ve vězení sebe samého, byli nyní spojeni společenstvím lásky a velebení. Asie, Afrika, Amerika - všude se smrt proměnila v život.

A pak vidění zmizelo. Pozoroval jsem, jak jsem se vracel na Zemi. Pode mnou bylo Downey v Kalifornii. Tam byl náš dům. Viděl jsem sám sebe klečícího a Rose sedět u harmonia. Pak jsem poznával důvěrně známé předměty pokoje a postřehl jsem, že mě bolí kolena a že mám ztuhlá záda. Postavil jsem se zvolna na nohy a podíval se na hodinky. Bylo už půl čtvrté ráno.

„Co se stalo, Demosi?“ ptala se Rose. „Slyšel jsi něco od Pána?“

„Miláčku, nejen slyšel, ale i viděl!“ A popsal jsem jí vidění. Rose naslouchala a přitom se jí zatřpytily v

očíh slzy.

„Ach, Demosi, nevidíš, On sám nám ukazuje, že Společenství má v činnosti pokračovat?!“

Vstala od harmonia a vložila svou ruku do mé. „Vzpomínáš si, Demosi! Bylo to v tomto pokoji zhruba před osmi lety, kdy jsme tady klečeli a postavili Jež na první místo...“

Když jsme šli do naší ložnice, viděli jsme světlo pod Richardovými dveřmi, kde byl ubytován Tommy. Zaklepal jsem a Tommy zvolal: „Dále!“ Ležel natažený na zemi ještě ve svém šedém obleku. Slíbil modlitební podporu a tu také poskytl.

„Demosi,“ řekl, „vypravuj mi, co jsi slyšel! Nikdy v životě jsem Boží moc necítil tak silně, jako dnes v noci, kdy vlna za vlnou proudila tímto domem...“

Tuto noc jsme už vůbec nešli spát. Než jsem popsal Tommymu vidění, byl pomalu čas jet do města do Cliftonova automatu.

Když jsme přišli do horní místnosti, byli tu už dva muži, kteří na nás čekali. Jeden z nich byl Miner Arganbright - byl jsem překvapen, že ho vidím! Druhý byl bratr, kterého jsem znal jen povrchně.

„Něco pro tebe mám, Demosi,“ řekl Miner. Sáhł do kapsy a vytáhl odtud obálku. Zřejmě dopis oznamující odstoupení z funkce. Škoda, řekl jsem si, právě teď, když cítím tak... Ale nebyl to dopis. Byl to šek. Moje oči přelétly slova: „Převeďte na účet Mezinárodního společenství podnikatelů plného evangelia...“

„Tisíc dolarů!“ řekl jsem. „Ale Minere, minulý týden jsi byl přesvědčen, že organizace nemá cenu ani pěti centů.“

„Minulý týden bylo minulý týden,“ řekl Miner. „Demosi, dnes brzy ráno jsem se probudil a slyšel jsem hlas. Byl to Bůh - vím, že to byl Bůh. Řekl: Toto dílo obejde svět a ty pro něj daruješ první peníze.“

Ještě jsem na něho hleděl, když přistoupil druhý bratr. „Pane Shakariane,“ řekl. „Jmenuji se Thomas Nickel. Minulou noc se mi něco přihodilo. Myslím, že vás to bude zajímat.“

Položil jsem svůj podnos vedle jeho a solil si vajíčka. Nickel vypravoval, že uprostřed noci dostal slovo od Pána. Pracoval až pozdě do noci ve své tiskárně ve Watsonville nedaleko San Franciska. Ten rok připadly vánoce na střed týdne, a tak se dostal do velké časové tísně. Pojednou zcela zřetelně uslyšel, jak k němu mluví Duch svatý: „Sedni do auta a jed' na sobotní schůzku skupiny, kterou jsi už jednou navštívil.“

Podíval se na hodinky. Byla půlnoc - právě ta hodina, připomněl jsem si, kdy jsem se šel modlit do obývacího pokoje.

Nickel se pokoušel svému vnitřnímu hlasu tuto „fixní ideu“ vymluvit. Watsonville leží šest set padesát kilometrů severně od Los Angeles. Bude muset jet celou noc, aby přijel včas. Ale slova se ozývala stále znovu: Jed' na tu schůzku. Zanechal zprávu v křesťanské škole Monte Vista, kde byl učitelem a vyrazil k jihu. „A tady jsem,“ zakončil Nickel, „abych vám nabídl svou tiskárnu a své služby.“

Rose, Miner a Tommy napjatě poslouchali. „Vaši tiskárnu?“ tázal se Tommy.

„Abychom mohli vydávat časopis,“ řekl Nickel. „Podívejte se, Duch mi říkal znovu a znovu: Toto Společenství musí obsáhnout svět! Ale to se nikdy pořádně nerozjede bez hlasu...“

„Hlasu...“ opakovala Rose. „Hlas podnikatelů...“

Schůzka toho rána nebyla z největších, ale byla nejpřátelštější, jakou jsme kdy zažili. Než skončila, byl Thomas R. Nickel jmenován vydavatelem a nakladatelem časopisu. Měl se jmenovat Hlas podnikatelů plného evangelia.

„Jen pomysli,“ řekl jsem Rose, když jsme šli večer spát, „minulou noc v tuto dobu bylo Společenství v koncích. Teď máme pokladnu s tisícem dolarů a časopis. Nedovedu si představit, co Pán udělá dále.“

9. NOHA NA STOLE

Odpověď na sebe nedala dlouho čekat. Krátce po Novém roce jsme měli telefonický rozhovor se Sioux Falls v Jižní Dakotě. Byl to Tommy Hicks, který volal ze shromáždění, kde předtím mluvil.

„Demosi,“ řekl, „myslím, že jsi získal skupinu číslo dvě.“ Na tom večeru líčil historii Společnosti podnikatelů plného evangelia a mé vidění. Když skončil, povstal v sále jeden muž a ptal se, proč by se taková skupina nemohla založit také v Sioux Falls.

„Řekl jsem mu: ‚Samozřejmě, že mohla!‘ Dal jsem výzvu, aby každý, kdo by o to měl zájem, přišel dopředu. Demosi, to vypadalo, jako kdyby přišel celý sál. Získali jste tedy v Jižní Dakotě skupinu číslo dvě.“

To byl jen začátek. Kamkoliv Tommy ten rok přišel, vyprávěl lidem o Společenství. Zanechával za sebou množství nadšených lidí a do léta 1953 jsme měli devět skupin a plánovali národní konferenci na říjen - přesně dva roky po prvním setkání v Cliftonově automatu. V hotelu Clark v Los Angeles se o tom podzimním víkendu sešlo šest set lidí. Jestliže dnes přijíždí na naše konference takových dvacet tisíc lidí, zdá se toto první národní setkání jistě být malou akcí. Avšak pro nás to bylo ohromující - a stejně ohromující byla i horlivost spolupracovníků.

Vyvstala například otázka rozpočtu. Měli jsme stálého zaměstnance, Floyda Highfielda, který odpovídal na dotazy lidí z celé země, pomáhal jim navazovat mezi sebou spojení a poskytoval pomoc při organizování nových skupin. Brzy bude Floyd potřebovat sekretářku.

Potom tu byl časopis. Tom Nickel dal k dispozici svůj čas a tiskárnu, ale někdo musel zaplatit tiskařskou barvu a papír. Už teď bylo jasné, že budeme muset tisknout měsíčně více než pět tisíc výtisků v prvním vydání. Podle našich odhadů bychom tedy na rok 1954 potřebovali asi dvanáct a půl tisíce dolarů.

Na posledním večeru konference povstal jeden z řečníků, Jack Coe, a pronesl nejjednodušší výzvu ke sbírce, jakou jsem vůbec kdy slyšel. Jack byl obr, který uměl jít rovnou k jádru věci.

„Potřebujeme dvanáct a půl tisíce dolarů,“ řekl. „Bylo by nejlepší, kdyby teď přišlo dopředu sto lidí a každý se zavázal, že dá sto dvacet pět dolarů.“ Pak se posadil. Kolem řečnického stolu se ihned utvořil hrozen lidí. Jack každého požádal, aby na list papíru napsal jméno a svou adresu. Na konci konference jsme jména spočítali: Bylo odevzdáno přesně sto příslibů. Rozpočet byl do centu naplněn.

Při sobotních schůzkách u Cliftona však teď vyvstal jiný problém. V prvním roce jsme lidi nemohli přimět k tomu, aby přišli, teď jsme je často museli i odbýt.

Horní sál měl čtyři sta míst, my jsme tam přesto dostali každý týden pět až šest set lidí a mnohdy jich přišlo skoro sedm set. Šest týdnů po sobě vysílala protipožární ochrana své zástupce, kteří vyhrožovali, že celou restauraci uzavrou.

Proto zasedalo vedení, aby situaci projednalo. Pořád jsme nevěděli, jak se máme rozhodnout. Mohli jsme pronajmout větší místnost, třeba Clarkův sál, nebo jsme mohli přesvědčit ty, kteří přijížděli do Cliftonova automatu z větší vzdálenosti, aby založili ve svých oblastech nové skupiny. Long Beach, Glendale, Pasadena - proč by nemělo mít každé z nich svého „Cliftona,“ centrum síly, z něhož by proudil život Ducha do společenství?

„Nepřeji si žádnou velkou, centralizovanou organizaci.“ Tak se nám jevilo poselství Ducha svatého.

„Ovšem, scházejte se, abyste se navzájem inspirovali a povzbudili, abyste zapálili oheň, který by byl tak jasný, aby zářil všem.“

Ale pro vaši každodenní práci chci, aby byly skupiny místní a malé, citlivé na mé vedení. Nechci žádné šablony. Nepřijdu nikdy ke dvěma lidem nebo na dvě místa přesně stejným způsobem. Dejte mi prostor pro mou rozmanitost bez hranic.“

A tak se ze sobotních schůzek u Cliftona utvořily nejprve čtyři, potom pět a pak deset skupin. Některé se scházely každý týden, některé co čtrnáct dní, jiné jednou za měsíc. Některé se dále scházely v sobotu ráno, jiné zvolily nějaký večer v týdnu. Když byly skupiny už zase dost velké - více než tři nebo čtyři sta lidí na jednom setkání - utvořila se skupina nová. Tímto způsobem vzniklo jen na území Los Angeles

čtyřicet dva skupin a každá z nich má svou osobitost. Některé jsou okázalé, jiné zdrženlivé, jedny zdůrazňují učení, jiné uzdravování, hlásání evangelia, nebo práci s mládeží.

Avšak žádná z nich by neexistovala bez toho prvního roku zdánlivě beznadějného zápolení. Tak tomu bylo všude, kde Společenství zapustilo kořeny - první rok byl v každém místě tím nejtvrdějším.

Tak třeba v Minneapolis: V roce 1955 pozval jeden majitel restaurace třináct našich lidí ze Společenství, abychom přijeli na zahajovací banket první skupiny v Minnesotě. Sjížděli jsme se tam z celé země vzdor sněhové bouři. Já jsem letěl s C.C. Fordem, stavebním podnikatelem z Denveru, v jeho čtyřsedadlové Cessně a byl jsem vděčný za to, že nás nikdo z našeho sboru neviděl, jak se malé jednomotorové letadlo kymácelo ve vzduchu jako ztřeštěné.

Na letišti v Minneapolis na nás čekal Clayton Sonmore. Přinesl trochu světla do toho nečasu. „Jsme na to zvyklí, že zde v Minneapolis sněží. Dnes večer nás navštíví dvě stě padesát významných obchodníků.“

V jeho restauraci jsme odhalili příčinu jeho přesvědčení, že se sejde tak mnoho hostů. Pečená kuřátka, obložené chlebičky, čerstvé jablečné želé - číšníci právě nosili všechny tyto lákavé lahůdky na dlouhé bufetové stoly. Všech třináct členů Společenství dorazilo navzdory špatnému počasí v pořádku, což mě velmi uklidnilo. Postávali jsme kolem a listovali ve svých diářích, zatímco Sonmore zdravil místní lidi, kteří se zvolna scházeli.

Blížila se devatenáctá hodina, čas zahájení banketu. Clayton Sonmore napočítal, že se v jídelně shromáždilo osmadvacet lidí - třináct od nás a patnáct z Minneapolis.

Bylo půl osmé. Osmadvacet hladových lidí pokukovalo po naložených bufetových stolech. „Pocasí lidi zdržuje doma,“ mínil kdosi. Ale z dobře odklizených silnic sem okny pronikal čilý dopravní ruch.

Ve dvacet hodin jsme se posadili k jídlu. V místnosti bylo méně lidí než stolů. Sonmorův obličej vyjadřoval údiv. Věděl jsem přesně, že mu není dobře. Ale věděl jsem ještě něco. Toto zde byl model, Boží model. Vyprávěl jsem malomyslnému majiteli restaurantu o naší zkušenosti z Los Angeles, kdy jsme se nemohli zbavit ani jedné snídaně, stejně tak, jako se nyní vedlo s jídlem jemu. „Ale Bůh nepotřebuje obrovská čísla, aby se Jeho dílo dostalo do chodu. Potřebuje jen několik lidí na každém místě. Nedívej se na těch dvě stě třicet šest prázdných míst,“ řekl jsem mu, „pohleď na těch čtrnáct lidí, kteří přišli. S nimi může Bůh postavit vaše město na hlavu.“

Bylo to podivuhodné shromáždění. Hlavním řečníkem byl Henry Krause, továrník z Hutchinsonu, z Kansasu a prezident řídicího výboru Společenství. Henry vstal a rozhlédl se po téměř prázdné místnosti tak, jako kdyby byla přeplněna. Neměl kázání. Jako všichni muži ze Společenství vyprávěl jednoduše své vlastní zážitky: jednoho dne, když oral své pšeničné pole a přitom se modlil, jak to často na svém traktoru dělával, ukázal mu Bůh nový typ pluhu.

Henry Krause nebyl technicky nijak zvlášť nadaný, ale pluh, který viděl před svým zrakem, byl dokonalý v každé podrobnosti. Když přišel domů, nakreslil si jej. A čím déle se na něj díval, tím více poznával, že s takovým pluhem, pokud bude fungovat, bude moci zorat se stejným traktorem a za stejný čas třikrát více půdy.

Henry pořídil přesnější nákresy a chodil s nimi za továrníky v okolí. Všude byla reakce technických expertů tatáž: to nemůže fungovat.

Henry nebyl žádným expertem, ani technikem. Ale věřil, že jeho model pochází od Boha a věděl, že Bůh je jak dobrým expertem, tak i zručným řemeslníkem.

Tak začal Henry ve své kůlně sestrojovat pluh sám, kus po kuse, ze šrotu a použitých dílů. Pracoval na něm mnoho měsíců ve vlastní kovárně, až byl pluh takový, jak ho tehdy viděl. Zavěsil ho za svůj traktor a jel s ním na pole.

A pluh fungoval.

„Krausův pluh“ je dnes rozšířen po celém světě a Henry Krause se stal největším výrobcem zemědělského nářadí v zemi - podnikatelem, který věnuje polovinu svého času a celé své srdce službě Bohu.

Místnost se zdála nabitá elektrickou energií. Když Henry mluvil, bylo doslova možné cítit, jak Duch Boží

sestupoval na přítomné. Tři z mužů z Minneapolis přijali křest v Duchu svatém, zatímco seděli u svých stolů, aniž by na ně kdokoliv položil ruce nebo se za ně modlil. Byli jsme zrovna všichni shromážděni kolem nich a radovali se, když se z kuchyně přihnal číšník.

„Pane Sonmore! Můžete jít na okamžik se mnou?“

Jeden z topičů dole ve sklepě dostal nějaký záchvat. Číšník nevěděl, zda je to infarkt, nebo epileptický záchvat.

Někteří z nás spěchali dolů po schodech. Skupina mužů chlapíka posadila na židli mimo prostor kotelny. Najednou jsem se rozesmál. Tento muž nebyl nemocný. Stalo se mu to, čemu ti nejstarší v arménském sboru říkali: „Je pod Boží mocí.“

„Bratře,“ řekl jsem, „chval Boha! Děkuj mu, že tě hledal a dnes večer tě našel!“

Muž otevřel oči. Byl k smrti vyděšený a nebylo divu. To musí být něco, cítit Boží moc, která na něj z ničeho nic padla skrze betonovou chodbu. Ten muž vůbec nevěděl, že se nahoře v restauraci koná modlitební shromáždění.

Ted' šel s námi. Nikdy jsme neviděli člověka, který se tak naráz a úplně změnil. Nejdříve se vyznal z některých věcí, které v jeho životě nebyly správné a pak neměl dost slov, jak vyjádřit svou lásku k Bohu.

Tato událost ukázala Boží postoj ke schůzce, která mohla být podle lidského mínění posuzována jako nezdar. Bylo to, jakoby nám Bůh říkal:

„Nestarejte se o počet. Najdu lidi, které potřebuji, ať jsou kdekoliv a přivedu vám je. Dělejte tuto práci s vírou a zbytek přenechejte mně.“

A tak tomu bylo i v Minneapolis. Ta původně malá skupina lidí - včetně topiče z kotelny - se pravidelně scházela k bohoslužbám. Dlouhých šest měsíců se nic nezměnilo, nebyl patrný žádný výsledek snažení. A pak zcela náhle přišli lidé. Dvě stě, pět set, tisíc - bylo to zrovna tak, jak jsme to zažili v Los Angeles.

Oblast kolem Minneapolis byla skutečně tak činorodá, že jsme za rok a půl po tom zasněženém večeru uspořádali naši výroční národní konferenci právě zde. Na tomto srazu na podzim roku 1956 jsme také poprvé poznali, že přehrady mezi letniční a běžnou tradiční církví skutečně padly.

I předtím se samozřejmě stávalo, že jednotlivci z různých denominací prožili křest v Duchu svatém. Pak však měli jen dvě možnosti: buď zůstat ve svém sboru a o své nové zkušenosti mlčet, nebo vystoupit a připojit se k nějaké letniční skupině. Ale jak dosáhnout, aby byl letniční zážitek přijímán a vyučován i v tradičních církvích?

První den konference jsme viděli sedět v poslední řadě plesového sálu hotelu Lemington pět luteránských pastorů, kteří vypadali, jakoby byli připraveni každým okamžikem vyběhnout. Zřejmě však to, co zde slyšeli, nebylo nějak znepokojující, poněvadž příští večer přišli znovu a seděli trochu více vpředu. Třetí den, ve středu, byli při snídani opět, celí dychtiví, aby přijali, jak nám řekli, „cokoliv, co pro nás Kristus připravil.“

Skupina z našeho Společenství přišla k jejich stolu a modlila se, aby je Ježíš naplnil Duchem svatým. Potom nám zdvořile poděkovali a šli. Všechno proběhlo velmi klidně, střízlivě a luteránsky a až do určité doby jsme nevěděli, zda byla naše modlitba vyslyšena.

Odpověď na sebe nedala dlouho čekat. Jeden farář přijal křest v Duchu svatém, když jel domů autem, jiný příští ráno při holení. Třetí myslel na to, že jeden z řečníků konference řekl, že neobdržíme dary Boží tehdy, když se snažíme a namáháme, nýbrž když jsme co nejvíce uvolnění. „Kde se nejlépe uvolníme?“ ptal se sám sebe pastor. Za několik okamžiků stál pod teplou sprchou a velebil Boha v nebeské řeči.

To byl začátek změn, kterými prošla luteránská církev od pobřeží k pobřeží. Nebylo to však odvrácení se od tradice, nýbrž přesně naopak. Luteránští duchovní i laici, kteří učinili z vyznávání své víry každodenní skutečnost, byli naplněni novou mocí.

Od té doby jsme pozorovali stále častěji, jak tatáž moc zasáhla mnohé denominace - presbyteriány, baptisty, metodisty, římské katolíky. Nejprve vždy přišla na shromáždění hrstka nepřátelsky smýšlejících zvědavců. Pak zavál vítr Ducha svatého celými církvemi a společenstvími.

Jednoho pondělního večera v březnu 1967 se například sedm studentů z Notre Dame sešlo u Ray Bullarda, prezidenta naší skupiny v South Bend a zničeho nic začali mluvit v nových jazycích. Avšak radost a moc, kterou v této sklepní místnosti prožili, byla tak mocná, že Ray je mnohými dodnes považován za duchovního otce katolického charismatického hnutí rozšířeného po celém světě, ale vyšlo z Notre Dame. Klíčem k tomu byla opět malá místní skupina, která se pravidelně scházela, často zastrašována, modlila se za South Bend a očekávala vhodný Boží čas.

Přirozeně nikdy nebudeme znát celý Boží plán - vidíme jen jeho střípky. V říjnu 1974 mně byl jeden fragment doplněn, když jsem byl pozván do Vatikánu, abych přijal oficiální poděkování za úsilí našeho Společenství, které, jak mi bylo řečeno, zasáhlo miliony římsko-katolických laiků.

Miliony? Uvažoval jsem celý omámený, když jsem procházel kolem pestře zbarvené švýcarské gardy. Miliony,...?

Nestarej se o počet. To bylo Boží slovo zdůrazňované nám od počátku. Když bude mít kontrolu Duch, budou čísla vyšší, než by mohl kterýkoliv člověk napočítat.

A když Duch kontrolu nemá,...?

Bylo to v roce 1957, když mě C.C. Ford vezl svým letadlem na dvoutýdenní návštěvu skupin v jižních státech. Zapůsobila na nás zvláště skupina v Houstonu, v Texasu. Přes tři sta lidí se v sobotu ráno shromáždilo ke snídani. „Já nevím,“ řekl sklíčeně jeden muž, když jsme přisedli k hovoru, „měli jsme získat tisíce a ne jen stovky.“

„Ale vždyť jste aktivní teprve několik měsíců,“ řekl jsem. „Je třeba času, aby...“

„V Texasu ne! V Texasu děláme věci ve velkém a rychle.“ Vyskočil. Vyzábělý, štíhlý obchodník s realitami, který podle vlastních slov udělal perfektní kariéru.

„Najmeme sál! Najmeme vůz s ampliónem. Půjdem na všechny stanice rozhlasu. Postavíme toto město na nohy!“

Andy Sorelle, předseda skupiny, plný pochyb potřásal hlavou, ale ten muž si toho nevšímal. „Najmeme městskou dvoranu. Je tam šest tisíc šest set míst. Když lidé uslyší, že je tu Demos Shakarian, máme nabit!“

Hleděl jsem na něho vyděšeně. „Já? Kdo bude chtít slyšet mě? Já nejsem řečník. Kromě toho musíme zpět, nakoupit seno a...“

Ale chlapík nechtěl slyšet žádné argumenty. C.C. a já jsme měli před sebou týdenní návštěvu skupiny v Louisianě a Mississippi. „Na zpáteční cestě se zastavte v Houstonu. V Texasu stačí na reklamu týden.“

Jelikož láska toho muže k Bohu měla též texaskou velikost, nechal jsem se přesvědčit. Nebo aspoň skoro. Příštích deset dní ve mně zanechalo poznání, že velké shromáždění v Houstonu nebylo správné. Jestliže byla nějaká věc, kterou jsem se za šest let trvání Společenství naučil, pak to bylo to, že v tajuplné realitě, kterou nazýváme tělo Kristovo, má každý jednotlivec svou speciální úlohu. Někteří muži byli rozenými organizátory, jiní vynikajícími řečníky, další si zase dovedli poradit s duchovní správou. Ale když někdo převzal nějaký úkol, který mu nenáležel, nejen že udělal práci nekvalitně, ale blokoval zplnomocnění toho, který k tomu povolán byl.

Co se mého úkolu týče, byl jsem si jím jistý od té doby, co zazněly pozouny v kopcích Hollywoodu. Byl jsem pomocníkem. Mým darem bylo starat se o místo, čas a cestu, aby ostatní lidé mohli zazářit. To nebyl o nic menší dar, než kterýkoliv jiný, ale také o nic větší. Byl prostě můj. Avšak mé jméno zářící nad auditoriem? Já středem setkání? To bylo pošetilé a čím více jsem se namáhal s přípravou svého projevu, tím více jsem poznával, jak je to všechno špatně.

„Co máš za problém?“ ptal se C.C., když viděl, jak do odpadkového koše putuje jedna zmačkaná stránka s poznámkami za druhou. „Měl jsi už přece stovky proslovů.“

To nesouhlasilo. Nikdy jsem neměl samostatnou ucelenou řeč. Vstal jsem a - ani nevím jak - mluvil jsem. Tak dlouho, dokud jsem dělal to, k čemu jsem byl povolán. Totiž když jsem jen uváděl ostatní a dával jim prostor - pak slova přicházela sama. Ale při pomýšlení, že jsou na mě zaměřeny tisíce tváří a očekávají ode mě něco mimořádného, bylo v mém mozku prázdno.

Když jsme se do Houstonu vrátili, byl jsem ve stavu, který téměř hraničil s panikou. Andy a Maxine SoRellovi nás pozvali do svého domu, abychom se nejdříve najedli, ale já jsem byl příliš nervózní, než abych mohl cokoli jíst. Dokonce i přes riziko, že urazím jejich kuchařku Lottie Jeffersonovou, jsem se v jídle jen tak šťoural.

Kolem tři čtvrtě na sedm jsme se vydali dvěma auty na cestu k městské dvoraně: Lottie Jeffersonová, Andy, C.C. a já spolu se třemi dalšími hosty. Ze vzdálenosti jedné míle jsme viděli světelnou reklamu, která zářila jako oheň soudu. Uniformovaní hlídači na parkovišti přiskočili, aby otevřeli dveře našich aut.

Na obrovském parkovišti stálo přesně pět jiných aut. Podívali jsme se na hodiny: čtvrt na osm. Velké shromáždění mělo začít v půl osmé. Bočními dveřmi jsme vešli do velkého sálu, který byl nezvykle jasně ozářený a úplně tichý - nebylo obsazeno ani jediné místo a v pozadí stál jeden uvaděč. „Umístil jsem reflektory, jak jste si přál!“ volal, když poznal makléře s realitami. Zvolna jsme procházeli prostřední uličkou a naše kroky se ve vysoké místnosti strašidelně rozléhaly. Těch pět aut zřejmě náleželo pořadatelům a hlídačům parkoviště.

Nahoře na jevišti ve světle ramp byla připravena řada sedadel, ale nezdálo se, že by tam chtěl někdo jít. Obsadili jsme sedm sedadel vpředu – tím nebyla obsazena ani polovina řady a já se znovu podíval na hodinky: 19:25.

Začala mě naplňovat šílená naděje. Možná, že nikdo nepříjde! Vůbec nikdo! Snad Bůh jednoduše zasáhl a zachránil mě před následky mé neposlušnosti. „Určitě jsem na pozvánkách udal datum správně,“ opakoval stále znovu obchodník s realitami.

V půl osmé se začal i on modlit, aby se raději nikdo neukázal. Co bychom jim řekli, jak bychom jim vysvětlili toto „mamutí shromáždění,“ když nikdo nepřišel?

V osm hodin už bylo jasné, že Bůh učinil nemožné. Ve městě, kde se mohlo časně ráno v sobotu shromáždit šest set lidí, zatáhl jednoduše neviditelnou oponu nad setkáním, které jím nebylo požehnáno. Obchodník s realitami se srdcem velkým jako Texas byl první, kdo to vyslovil nahlas a velebil za to Boha.

„Co uděláme teď?“ ptal se Andy. „Máme tuto velkou halu pronajatou na celý večer. Neuděláme shromáždění jen pro nás sedm?“

„Ty jsi něco psal, Demosi,“ řekl C.C. Ale mě by nic na světě nepřinutilo k tomu, abych ty počmárané listy vytáhl z kapsy.

„Dobře, tak budu mluvit já!“ Byla to Lottie Jeffersonová. „Už dávno jsem chtěla hovořit na takovém krásném místě, jako je tohle!“

V stala ze svého místa, předstoupila před hlediště a začala mluvit. Byla to malá osoba a nemohla vážit více než čtyřicet pět kilo, ale když mluvila o Ježíši, její hlas tu obrovskou arénu o šesti a půl tisíci místech zcela naplnil. Třicet pět minut kázala, jako kdyby byla obsazena všechna sedadla. Každé její slovo bylo plné Boží lásky a pravdy a já jsem cítil, jak ode mě odplouvá veškeré napětí uplynulého týdne. To jediné, čemu jsem nerozuměl, byla ke konci její výzva k obrácení. Nás šest přece darovalo své srdce Ježíši už dávno, tak proč nás žádá, ať to uděláme?

Přesto to byl podivuhodný projev, na který nikdy nezapomenu. Slyšel jsem kroky. Po dlouhé prázdné uličce sestupoval uvaděč. Po tváři mu tekly slzy, poklekl před pódiem a dal své srdce Ježíši. A Lottie Jeffersonová, jako evangelista, který vodí každý den stovky lidí do Božího království, mu položila ruce na hlavu a začala se s ním modlit.

Kdo ví? Snad to přece jen nebyla chyba. Snad byl městský sál toho večera pro nás místem Božím a tento muž tou osobou, kterou On hledal. Vím jen, že mi Pán opět připomenul – a rád bych věděl, zda si to jiní lidé potřebují opakovat stejně často jako já - že to je jen Duch svatý, kdo může lidi přivést k Ježíši.

A jsou to pouze dary Ducha, které k tomu účelu On bude využívat. Mně nedal dar hlásání evangelia. Ovšem, měl jsem být svědkem. Každý křesťan jím je. Jenom místo, kde mám mluvit o Ježíši, je pravděpodobně spíše chlév, než řečnická tribuna. Taková byla původní vize, kterou mi Bůh dal:

- Obchodník s auty jako Linwood Safford ve Washingtonu hovoří s jinými obchodníky s auty o Bohu.

- Právní zástupce jako Kermit Bradford v Atlantě vypráví o Ježíši lidem, kteří - jako on - mají co dělat s výkladem práva.

- Obchodník s mlékem vydává svědectví chovatelům dobytka.

Tímto způsobem jde pak všechno zcela přirozeně, společnou řečí a v rámci sdílených zájmů.

Například hlavním zájmem každého farmáře - chovatele dojníc – je chov dobytka. Pro nás je to nejúchvatnější věc na světě: touha po dokonalém zvířeti, které přenáší své dobré kvality beze změny na další generaci. Každý měsíc jsem horlivě studoval noviny holštýnsko-fríského svazu a prohlížel tabulky rodokmenů. A pokaždé jsem měl dojem, že ty nejlepší vlastnosti ze všech má burkenské plemeno, vyšlechtěné ve Wisconsinu na Pabstově farmě.

Vzpomínám si na svou první prohlídku oné bezvadné stáje s telaty, kdy jsem vyhledával malého býčka, který by tuto krev přenesl do našeho stáda. Za první zvíře, u něhož jsem se s obdivem zastavil, byla požadována cena dvacet pět tisíc dolarů, tedy mnohem víc, než bych chtěl zaplatit. Byla mezi nimi zvířata, stará dva až tři měsíce, která byla ke koupi za padesát tisíc dolarů a jiná, stejně stará, byla za tisíc dolarů.

Najednou jsem ho uviděl. V ohradě u jižní stěny chlěva stál malý podsaditý pořizek, který mezi ostatními vynikal, jako kdyby na něj svítilo slunce. Byl to tentýž jev, jemuž jsem se už podíval při setkáních Společenství, když jsem v místnosti se čtyřmi sty lidmi najednou uviděl člověka, kterého jsem měl vyvolat jako příštího řečníka. Nyní mi byl stejným způsobem ukázán tento 90 kilogramů těžký býček.

Přešel jsem k jeho ohradě. Jmenoval se Pabst Leader, jeho cena byla pět tisíc dolarů. Četl jsem o něm podrobnosti a líbilo se mi, co tam stálo: Jeho matka byla zařazena do třídy E (excellent = vynikající mléčná produkce) a po jeho otci se projevilo už padesát dcer ve skupině E. Ale bylo to jen potvrzením toho, co jsem poznal, už když jsem ho uviděl.

„Vezmu si býčka Pabst Leader,“ řekl jsem, když mě farmář dostihl. Pan Sylvester se na mě udiveně zahleděl. Chovatelé neříkají své mínění o zvířatech tak rychle, nýbrž až po důkladných konzultacích se svými poradci. „Jste si tak jistý? Chtěl jsem vám ukázat nějaká zvířata v další stáji a pan Pabst se domníval, že vás to bude zajímat...“

„Jsem si zcela jistý, pane Sylvester.“

Zahnal zvíře do klece a transportoval je s přírůžkou tři sta padesát dolarů k ceně na naši farmu. Složil jsem tedy pět tisíc tři sta padesát dolarů a tím byl býček můj. Obecně se soudí, že prvních deset dcer býka dává přesný obraz toho, co dokáže. Každá z deseti Leaderových dcer zdělila vynikající kvality svého otce: Vzhled, odolnost proti chorobám a vysokou kvalitu mléčné produkce svého chovu. Dokonce některé z našich malých krav, hubených jako tříška, přivedly na svět potomstvo bez svých vlastních nedostatků, avšak se všemi svými kladnými znaky. Za patnáct let chovu se Pabst Leader stal otcem více než pěti tisíc dcer, z nichž každá nesla bezvadné kvality svého otce. Byl tím jedním zvířetem z milionu, které mělo schopnost přenášet své vlastnosti dál při každém křížení.

V té době mi pan Sylvester s lítostí oznámil, že býk, kterého tehdy prodal za padesát tisíc dolarů, se neprojevil jako dobrý samec. „Neměl cenu ani pět tisíc dolarů. A ten malý pořizek, kterého jste si vybral vy, měl cenu dvakrát padesát tisíc dolarů.“

To nebyla ojedinělá zkušenost. Každý býk, kterého jsme z Pabstovy farmy koupili, se ukázal jako špičková investice kapitálu - to byla nezvratná skutečnost.

Vzpomínám si na den, kdy se pan Sylvester naklonil nad stolem v naší jídelně a velmi vážně a slavnostně pronesl: „Tak tedy, Shakariane, pojďte konečně s pravdou ven. Vy neprovádíte své výběry sám přímo na místě, jak se to snažíte předstírat. Máte svého poradce, že ano? Někoho, kdo cestuje před vámi a dává vám tipy?“

„Dobrá, pane Sylvester, po pravdě řečeno, je tomu tak.“ Podíval se triumfálně přes stůl. „Věděl jsem to! Kdo to je? Prozradte mi to! Nezvýšíme vám proto cenu, když budeme vědět, kdo je ten, který to pro vás dělá.“

„Vy si opravdu myslíte, že nevíte, kdo je mým poradcem?“

„Ne. Opravdu! Našimi chlěvy prošly tucty kupců a makléřů. Váš muž je zřejmě profesionál.“

„Ano, ví o zvířatech víc, než my všichni v této místnosti dohromady.“

„Starý mazák, co?“

„Je v obchodu déle, než kdokoliv jiný.“

„Specialista na Holštýnské?“

„Ach, absolutně.“

Pochopitelně jsem ho napínal tak dlouho, jak jen jsem mohl. Když jsem mu sdělil jméno svého poradce, nemohl jsem mít pozornějšího posluchače. „Pán Ježíš stvořil tato zvířata,“ řekl jsem. „Vy a já se můžeme dívat jen na rodokmeny. On však vidí dovnitř, co v každém zvířeti vězí. A také v člověku.“

Bylo to dokonalé otevření srdcí a mysli oněch mužů. Byla to příležitost ukázat Boha ve světě, který ti lidé znají - to je to, k čemu je zde naše Společenství.

Svět, který člověk zná. Vzpomínal jsem na dobu, kdy naše skupina v Lancasteru v Pensylvánii prodělávala těžké období, aby získala uznání konzervativních farmářů. Jejich hlavní námitkou bylo, že Společenství přišlo „zvenčí,“ kde se naše potíže a problémy od těch jejich naprosto liší.

Když jsme jednou byli s Rose v Lancasteru, pozvala tato skupina právě proto dvanáct místních farmářů na oběd.

Představil jsem se jako farmář - kolega a tím jsem zkoušel přimět je k větší otevřenosti.

Kamenné mlčení.

Znáte to, jak to mnohdy bývá - člověk chce něco udělat co nejlépe a všechno pak pokazí. Čím více mi ubývalo sebevědomí, tím byla má gesta násilnější. Rozpřáhl jsem paže a pak jsem je zase stáhl k sobě.

„Společenství závisí na spolupráci všech,“ volal jsem. Ale to jediné, co mé paže dokázaly bylo, že zachytily džbán s mlékem uprostřed stolu.

Převrhl se a proud mléka se vylil na můj nejlepší oblek a na mé boty. V rozčilení, aniž bych si uvědomil co dělám, jsem dal nohu na stůl, a začal jsem osušovat boty bílým ubrusem.

Rose zaúpěla zděšením. „Demosi! Co to tady pro všechno na světě vyvádíš?“ Když jsem se podíval na stůl, najednou mi došlo, co jsem provedl.

Rychle jsem nohu stáhl. Byl jsem si vědom toho, že mám obličej rudý jako oheň a přál jsem si, aby i ten zbytek ze mně zmizel pod stolem. „V tu chvíli se mi zdálo, přátelé, že jsem venku ve chlěvě,“ omlouval jsem se. „Dojil už někdo z vás krávu, která najednou kopla do nádoby a vylila ji na vás?“

Vzadu v místnosti se kdosi souhlasně zasmál a pak najednou vybuchli všichni. Několik minut se místnost otřásala smíchem - a shromáždění bylo jako vyměněné. Šedovlasí farmáři vstávali a vyprávěli, jak jim Bůh pomáhal ve studených sněhových bouřích i v letním suchu a na závěr večera měla skupina v Lancasteru množství nových členů.

„A víš, co nás změnilo?“ říkali mi muži později: „To, jak jsi dal nohu na stůl. To jsme poznali, že jsi skutečně farmář, stejný jako my, ...“

10. ZAČÍNÁ SE OBRACET SVĚT

V roce 1956 jsme založili naši první kanadskou skupinu v Torontu a od té doby získalo slovo mezinárodní v našem názvu nový smysl. Ale Kanada a USA jsou přece jen poměrně malým kouskem zemského povrchu. Stále jsem musel myslet na to, jak se přede mnou v oné noční vizi v roce 1952 otáčel globus. Milióny lidí na každém světadílu. Hleděli vzhůru, prostoupeni láskou, a čekali na příchod svého Pána.

Padesátá léta byla už téměř pryč a já jsem pořád nevěděl, jak to všechno dopadne. A pak, když se naskytla příležitost, málem jsem ji propásl.

V prosinci 1959 jsme dostali pozvání. Naše Společenství totiž zaslalo prostřednictvím organizace CARE zásilky na pomoc obětem katastrofálního hladu na Haiti. A teď nás pozval prezident Francois Duvalier na tři týdny k hlásání evangelia v zemi.

„O Duvalierovi je mi známo především to,“ informoval jsem sobotní skupinu v Cliftonově automatu, „že je to nejautoritativnější diktátor na zemi.“ Mučení, tajná státní policie - každý z přítomných slyšel samé strašlivé zvěsti o tom, kdo je „papá Doc.“ „Jestli tam pojedeme na pozvání jeho vlády, bude to prakticky znamenat náš souhlas s tímto režimem.“

Byla to Rose, kdo vznesl námitku: „Demosi, byly ve tvé vizi některé země vyloučeny pro to, co dělá vláda?“

Snažil jsem se rozpomenout. Ne - každý kontinent, každý ostrov byl plný lidí, kteří stáli namačkáni rameno na rameni, bez života a naděje při tom prvním otočení planety a plni radosti a života po tom druhém. „Politické rozdíly v tom nehrály žádnou roli!“

„Jestliže je to tak, nemyslím si, že bychom se teď o to měli starat. Čím je politická situace horší, tím více se lidé musejí spoléhat na Ducha svatého.“

Rose měla samozřejmě pravdu. Proto v únoru 1960 nastoupilo do letadla směrem na Haiti dvacet pět mužů ze Společenství. Netušili jsme, že tenhle první let vytvoří model pro dalších patnáct roků. Věděli jsme jen to, že každý z nás nějak dokázal sehnat peníze na letenku, posunout si dovolenou na zimu (moje žena tolik počítala s letní dovolenou!) a z týlu podporování modlitbami své domovské skupiny jsme vyletěli.

Sotva letadlo přistálo v Port-au-Prince a dorolovalo k letištní budově, otevřely se přední dveře a dovnitř se natlačila eskorta armádních důstojníků s řinčícími řády.

„Je zde doktor Shakarian?“ ptal se mluvčí skupiny.

„Já jsem Demos Shakarian,“ vysvětlil jsem, „ale jsem jen farmář pro chov dobytka, v žádném případě,“

„Buďte vítán na Haiti, doktore Shakariane! Dopravíme vaše zavazadla do hotelu! Následujte nás, prosím!“

Defilovali jsme z kabiny před nervózními pohledy ostatních pasažérů a venku před dvojnásobným slavnostním oddílem armády. Očekávala nás kolona dlouhých černých limuzín. Ani jsme se nepřiblížili k celní kontrole, pro niž jsme na palubě letadla vyplnili příšerně mnoho formulářů. Za jekotu sirén jsme jeli s eskortou motocyklů k hotelu Riviera. Tam na nás čekal senátor Arthur Bonhomme, předseda frakce vládnoucí strany.

„Pro vaše večerní shromáždění je vše připraveno,“ ujistil nás vynikající angličtinou.

Když zjistil, že jsem odborníkem v mléčném hospodářství, nabídl mi prohlídku místního trhu s dobytkem. Byl jsem fascinován lidmi, které jsme cestou potkávali. Někteří vedli krávu, jiní za sebou táhli kozu. Ženy bez námahy balancovaly na hlavě mohutnými koši s ananasy, melouny a dokonce s živými kuřaty. Nedovedl jsem skrýt svůj úžas, když jsem viděl, že se dobytek poráží a prodává přímo na tržišti posetém mouchami. „To je tím suchem,“ vysvětloval senátor Bonhomme. „Je nejhorší, jaké kdy pamatuji. Musíme porážet, poněvadž nemáme pro dobytek žádné krmivo.“

Stadión Sylvio-Cato v Port-au-Prince pojme dvacet tři tisíc lidí a když tam naše pětadvacetičlenná skupina přišla v půl osmé, byl už téměř plný. Uprostřed fotbalového hřiště bylo postaveno velké prkenné pódium. Cítil bych se lépe bez tolika vojenských uniforem, které tam byly s námi. Senátor Bonhomme nás však ujistil, že přítomnost generálů a vládních zástupců propůjčí shromáždění větší vážnost v očích lidu.

Zkusili jsme začít s obecně známými písněmi, ale brzy jsme zjistili, že neznáme žádné společné. Proto jsme se rozhodli pro osvědčený postup na všech shromážděních Společenství - pro individuální vyprávění zážitků. Znovu se ukázala tato metoda Podnikatelů jako velmi dobrá. Nevynořily se tak konflikty kvůli teologii, politice či rasové řevnivosti. Prostřednictvím tlumočnicků vyprávěli členové našeho týmu své zážitky, které byly společné všem lidem: nedorozumění mezi přáteli, nemoci v rodině, boj o živobytí a podobně.

Následující večer bylo na stadionu obsazeno každé místo a tisíce lidí se usadily dokonce i na trávníku na hřišti. Tento večer odhadoval senátor Bonhomme množství návštěvníků na třicet pět tisíc. Ovšem, tak jako vždy, zdaleka ne všichni se přišli modlit.

Vřava nastala, když mluvil Earl Prickett. Earl provozuje čištění nádrží a kontrolu odpadních vod v New Jersey. Tento večer vyprávěl o svém osobním problému s alkoholem. Za normálních okolností by bylo asi všechno v pořádku. Senátor Bonhomme nás však informoval, že právě alkoholismus je hlavním problémem ostrova.

Earl popisoval, jak začal pít se svými zákazníky, protože prý „bez alkoholu neuděláš dobrý obchod“. Avšak Earl byl, jak to často bývá, z těch, co nedovedou přestat. Žena ho opustila. Jeho lékař ho varoval, že si zahrává se životem. Ale on neměl vládu nad svou vášní.

Neklid na stadiónu se stupňoval, až bylo Earlovi rozumět jen s obtížemi. „Nakonec jsem měl játra a ledviny natolik zničené,“ říkal, „že mi lékaři dávali nejvýš šest měsíců života.“ Vzpomínal, jak ho v té situaci pozval jeden přítel na setkání Podnikatelů plného evangelia se snídaní v hotelu Broadway ve Filadelfii. „Byl to právě ten hotel, z něhož mě minulou středu barman vyhodil a zakázal mi tam vstup.“

Naklonil jsem se dopředu, abych ho ve vzrůstajícím rámsu slyšel. Tehdy jsem na tom setkání se snídaní byl a nikdy nezapomenu, jak Earl ležel jak dlouhý, tak široký ve svém bezvadném bílém obleku na podlaze a prosil Boha o odpuštění.

Jeden z tlumočnicků se ke mně naklonil: „Vidíte tam ty muže, doktore Shakariane?“

Podíval jsem se tím směrem a poprvé uviděl zástup krvavě rudě zakuklených mužů se špičatými kapucemi. Bylo jich přibližně tři sta a zvolna pochodovali kolem závodní dráhy. Mnoho zcela obyčejně oblečených lidí už šlo za nimi.

„Kouzelníci Woodoo,“ řekl tlumočnick. „Chtějí rozbít shromáždění!“ Ted' už jsem také rozeznával podivné zpěvné a rytmické zařikávání, které vystupovalo z hluku davu. Lidé už proudili po stovkách ze svých míst, aby se připojili ke strašidelnému procesí.

Generál po mé pravici vykřikl jakýsi rozkaz a voják stojící za ním odešel z pódia.

„Co říkal?“ zeptal jsem se tlumočnicka.

„Nasadil do pohotovosti oddíl armády. Budou s tím brzy hotovi!“

„Ne, ne, to nesmí!“ Obrátil jsem se na generála. „Prosím vás, nenechávejte zasahovat armádu.“

Pomocí tlumočnicka generál vysvětloval: „Jestliže je teď nezastavíme, mohu vám předpovědět další průběh. Budou chodit dokola, až budou mít za sebou většinu davu. Pak začnou řvát a se shromážděním je pro dnešek konec.“

Obrátil jsem se na senátora, ale ten jen pokrčil rameny. „Mě nic lepšího nenapadá!“

Věděl jsem, že senátor nemyslí jen na lidi na stadiónu, ale také na desetitisíce a snad statisíce těch, kteří naslouchají ve vesnicích a na křižovatkách cest v horách po celém ostrově. Onoho odpoledne jsme projížděli samotami v horách a viděli jsme, jak na stromě nebo venku na chatě visí amplión - jediná možnost veřejné zábavy během dlouhých temných nocí.

Earl se právě pokoušel slovy vyjádřit podivuhodnou proměnu svého života, která začala onoho sobotního rána smířením s jeho ženou, z lékařského hlediska nepochopitelné uzdravení jeho zruinovaného těla - avšak nikdo ho už neposlouchal. Zástup, který se utvořil za kouzelníky zakuklenými do kapucí, měl už tisíc, možná ještě více lidí a rostl každou minutou. Přesto však - nezkazíme všechno, co jsme měli v úmyslu tím, že připustíme, aby byla na záchranu shromáždění použita pro Haiti typická metoda karabáče? Byli jsme zde proto, abychom demonstrovali Boží moc a nikoliv násilí pocházející z hlavní pušek.

„Prosím vás, pane generále,“ žádal jsem, „počkejte ještě! Existuje lepší metoda!“ Nás pětadvacet ze Společenství jsme se kvapně shromáždili vzadu na pódiu. Byl jsem zvědavý, co se bude dít. Před zraky davu, plného očekávání, jsme utvořili kruh k modlitbě, zvedli jsme ruce nad hlavu a modlili se.

Po chvíli jsem otevřel oči a rozhlédl se po stadionu. Situace byla ještě horší. Těch pochodujících muselo už být na dva tisíce a začali také tleskat. Dav na sedadlech začal tleskat s nimi a kolébal se ve společném

pulzujícím rytmu. Pak začal řev.

„Musím je zastavit,“ řekl generál.

„Ne!“ řekl jsem, „ještě ne!“

Znovu jsem sklonil hlavu: „Pane, toto je Tvoje hodina! Pane, zachraň své shromáždění!“

Kdesi za námi na tribuně se ozval pronikavý křik. Otočil jsem se v přesvědčení, že tam byl právě někdo proboden dýkou. Vojáci přibíhali přes hřiště k místu děje. Pak jsme všichni viděli muže s ženou. Muž nesl v náručí dítě a pospíchal přes trávník na řečnickou tribunu.

Na druhé straně stadiónu se změnil pochod strašidel v rytmický tanec. Manželský pár dospěl k pódiu, senátor Bonhomme přistoupil k zábradlí a k oběma příchozím se naklonil. V minutě byl zpátky a v rukou držel útlého, snad osmi nebo devítiletého chlapce, jehož hluboké tmavohnědé oči se oslněně rozhlížely kolem sebe.

„Ach, ten chlapec!“ říkal. „Já ho znám! Je z mého volebního obvodu - znám jeho rodinu celý svůj život!“

Hleděl z jednoho na druhého, doslova otřesen rozčilením. „On vidí! Stalo se to, když jste mluvil,“ říkal Earlovi. „Jeho oči se otevřely! Vidí!“

Stále jsem nerozuměl. „Vy myslíte, ... on byl slepý?“ ptal jsem se.

Senátor se ke mně podrážděně obrátil. „Narodil se slepý!“ řekl. „Celý svůj život byl slepý až do tohoto okamžiku!“

Běžel k mikrofonu stále ještě s chlapcem v náručí. Nejdříve se nemohl proti křiku povykujících a proti rytmickému potlesku prosadit. Lidé se však postupně uklidňovali, když viděli vysoce postavenou, všeobecně známou osobnost senátora stát s dítětem před mikrofonem. Tlumočník byl zřejmě tímto zážitkem zcela ohromen, takže nám nedokázal přeložit ani jediné slovo z toho, co senátor říkal lidem. Už chvíli jsme cítili změnu nálady na stadiónu. I když pochodování nepřestávalo, hladina hluku zřetelně klesla. Tleskání bylo slyšet už jen ojediněle. Všechny oči napjatě hleděly na senátora.

Tribunami probíhala elektrizující reakce. Lidé začínali plakat, tu a tam jsem zahlédl ruce zvednuté k nebi. Konečně i rudě oblečení kouzelníci přestali se svými zpěvy a postávali zcela zmateni kolem.

Malý chlapec, střed všech děkovných modliteb, hleděl vážně kolem sebe a trochu se v senátorových rukou vrtěl. Co si myslel při svém prvním pohledu na svět jsem mohl jen stěží tušit, ale bylo zcela zřejmé, že vidí, poněvadž jeho oči zůstávaly upřeny nejprve na jeden, pak na další předměty a stále znovu se vracely nazpět k pestrým řadovým odznakům na generálově uniformě. Znovu a znovu zvedal svůj pohled k umělému osvětlení nad námi a zíral do světel tak dlouho, až ho jejich jasná záře přiměla k mrkání a slzení.

Jeho rodiče vystoupili postranními schůdky na pódium a stáli teď vedle senátora. Ten se otočil a podal jim dítě. Ale já jsem dále zaujatě hleděl na množství modlícího se lidu. Rameno na rameni, hlavy zvednuté k modlitbě - kde jsem to už jednou viděl? A pak jsem si vzpomněl.

Když senátor uvolnil místo u mikrofonu, požádali jsme tlumočníka, aby se postavil na jeho místo a jednoduchým způsobem pozval lidi k Bohu. Všichni, kteří chtějí poznat tohoto láskyplného Ježíše, nechť sestoupí dolů na hřiště.

Zvedli se a proudili přímo dolů - mnozí z těch, kteří se účastnili strašidelného pochodu Woodoo, teď pospíchali středem na hřiště. Brzy se kolem tribuny všemi směry rozlilo moře tváří. Ve dvaceti minutách se tam shromáždilo padesát tisíc lidí.

Příštího dne byl stadión přeplněn už kolem poledne. Opět tisíce lidí proudily na svá místa, jakoby byli povoláni k dobrému pastýři. Stala se mnohá uzdravení, některá před našima očima na pódiu, jiná někde v obrovské aréně. Třetí večer od uzdravení dítěte slepého od narození jsme odhadovali počet lidí, kteří přišli na pozvání k Ježíši, na deset tisíc.

Mnozí, kteří se tísnili kolem pódia, plakali nad svými hříchy vyznanými před Bohem, zvláště těmi, které se týkaly pověr, kouzelnictví a kultu démonů. Podávali nám na tribunu všechny možné kouzelné fetiše, nebo je tam jednoduše házeli: klubka vlasů, malé řezbářské předměty, váčky s kostmi a peřím. Co mně

však při pohledu na tu ošklivou hromadu působilo největší radost, byly stovky odhozených krvavě rudých pláštů s kapucemi.

Předposlední shromáždění bylo za námi. Stál jsem u okna svého hotelového pokoje, díval se na odlesk měsíce zrcadlícího se v moři a byl jsem příliš vyčerpán a radostně rozrušen na to, abych se mohl hned odebrat do postele,... a také plný starostí. Co se ve skutečnosti při hlásání evangelia stalo? Byl to druh masové hysterie? Pohnutí mas, které reagovaly v jedné minutě na monotónní zpěv Woodoo, v další na křesťanské zvěstování evangelia a které se mohou zase snadno obrátit zpět? Co tito lidé pochopili z Kristovy reality po třech týdnech každodenních shromáždění? Co s nimi teď bude?

Teoreticky jsem věděl, že je zanecháváme ve všemocných Božích rukou. Avšak ve skutečnosti nebyla má víra tak silná, abych mohl věřit, že to bude dostačující.

„Prosím, Pane, ukaž mi, že je to všechno v pořádku! Ukaž mi, že se skutečně něco změnilo,“ modlil jsem se.

Příštího rána se stalo něco zvláštního. Právě jsme snídali na prostorné venkovní verandě hotelu Riviera. Naše skupina ze Společenství, senátor Bonhomme a další vládní úředníci, řada důstojníků - tatáž skupina, která se dosud každé ráno scházela ke snídani a k modlitbě. Seděl jsem se senátorem Bonhomme a šesti dalšími pány u jednoho stolu, když k nám s úsměvem přispěchal číšník.

„Bonjour, Messieurs!“ pozdravil a nabídl nám kávu.

Tento den jsme ho slyšeli mluvit poprvé. Každý den až dosud nám servíroval s ledovým mlčením - chlapík s rozmrzelým výrazem ve tváři. Když stál vedle senátora Bonhomme, stále si tiskl svou volnou levou ruku na srdce.

„On tvrdí,“ řekl senátor Bonhomme, když se otočil k nám, „že od dnešního rána se cítí tak, jako kdyby ho přestala tláčit děsná můra.“

„Stalo se to na shromáždění včera večer,“ překládal dále senátor. „Nesešel dolů na hřiště, ale zatímco jsme se modlili za ty, kteří přišli, řekl si ve svém srdci: ‚Ježíši, jsi-li ten, za kterého Tě tito muži prohlašují, pak Tě chci následovat.‘“

Když viděl, že se stal středem pozornosti, odložil konvici s kávou. Senátor překládal: „Po celý můj život mě tížila mlha. Divoké myšlenky! Strašné, hrubé myšlenky! Měl jsem strach sám před sebou a strach před usnutím, protože teprve ve spánku se mi myšlenky pořádně utrhly ze řetězu.“

Číšník teď vzlykal. Senátor překládal dále: „Když jsem dnes ráno otevřel oči, bylo tísnivé břemeno pryč. Bylo mi, jako bych vystoupil do světla a vznášel se z postele jako bez tíže. Už ve mně nebyl žádný tísnivý pocit!“

Plakal tu však ještě někdo! Obrátil jsem se na druhého číšníka, kterému také tekly slzy po tváři. Senátor překládal: „Já také znám toto světlo! I já jsem míval zlé myšlenky. Před čtyřmi večery jsem přišel k pódiu, když jste vyzval ty, kteří hledají nový život. Od té chvíle úzkostlivě číhám, jestli zlé myšlenky přijdou znovu. Ale nepřišly! Teď zase můžu přemýšlet jako člověk a ne jako šelma.“

Teď už jsem nedokázal zadržet slzy, když jsem šeptal: „Pane Ježíši, odpusť mi, že jsem pochyboval o velikosti Tvé moci!“

Později téhož rána nám bylo oznámeno, že doktor Duvalier přijme tři z naší skupiny v prezidentském paláci.

Odvezla nás jedna z jeho chromovaných limuzín. „Audience u prezidenta trvá obvykle pět minut,“ řekl úředník, který nás přijal u brány. „Nevím, kdy vás přijme, ale je tu místnost, kde můžete počkat.“

V obrovské vstupní hale posedávalo přibližně padesát mužů, mnozí s diplomatickými aktovkami na kolenou. Usadili jsme se připraveni na dlouhé čekání. Ale k našemu překvapení se dveře prezidentské kanceláře hned otevřely a my jsme byli vyzváni, abychom vstoupili. Nevím už, jak jsem si představoval diktátora, ale určitě ne tak, jako tohoto kulatoučkého pána s obrovskými brýlemi, který se zvedl ze svého křesla od psacího stolu, aby nás pozdravil. Plynou angličtinou se dotazoval, jak se nám pobyt líbil. Bavili jsme se o shromážděních, o překvapujícím vysokém počtu účastníků a o pustošivém vlivu kouzelníků Woodoo v zemi.

Z pěti minut bylo deset, pak dvacet. Doktor Duvalier nám položil několik otázek o chovu dobytka a o zušlechťování chovu dojníc ve Spojených státech. Ke konci půlhodiny vrhl pohled na své hodinky. „Rád bych v této konverzaci pokračoval,“ řekl, „ale venku čeká ještě tolik lidí.“

„Dříve než odejdeme, smíme se ještě zde v kanceláři pomodlit za vaši zemi a za váš lid?“ vyhrkl jsem.

Všichni, včetně doktora Duvaliera a jeho spolupracovníků, sklonili hlavy. My tři ze Společenství jsme se modlili nahlas a prosili jsme o Boží požehnání pro ty tisíce lidí, kteří se buď osobně nebo prostřednictvím rozhlasu účastnili shromáždění a děkovali jsme Bohu především za ty, kteří udělali první krok do nového života. Pak jsme se zeptali doktora Duvaliera, zda má nějaké zvláštní přání, za co bychom se měli modlit.

„Děšť!“ řekl okamžitě. „Proste Boha o děšť pro naši zemi.“

Rozhlédli jsme se kolem sebe poněkud nejistě. Pak jsme se modlili: „Pane Bože, Ty jsi vylil svého Ducha do žíznivých srdcí. Snažně Tě prosíme, sešli stejně tak děšť na žíznivou zemi!“

Na závěrečné shromáždění toho večera přišlo nezvykle málo účastníků. Důvod byl prostý: Nikdo nechtěl vyjít ven do tropického deště.

11. ZLATÝ ŘETĚZ

Bylo 24. května 1975. Na Los Angeleském mezinárodním letišti jsme s Rose opět nasedali na palubu letadla. Tentokrát tu nestál dav lidí, kteří se s námi přišli rozloučit, jen Steve a Debora, jeho žena, kteří nás zavezli na letiště. Žádné starostlivé tváře. K čemu také? Za těch čtyřiaadvacet roků, které uběhly od našeho prvního letu, jsme s Rose nalétali něco přes dva milióny kilometrů.

Steve a já jsme spolu vyměnili ještě několik slov o programu televizního pořadu, který chtěl pro Společenství natočit v Portlandu v Oregonu, zatímco my budeme na cestách. Rose ještě jednou objala Debbie. Pak jsme s Rose šli po zastřešeném chodníku až k letadlu. Tento večer jsme letěli do Honolulu a pak dále do Aucklandu, kde našich šestnáct novozélandských skupin připravilo několikátýdenní kampaň, nazvanou „Ježíš 75“. Podle posledních odhadů by mělo přijít tolik lidí, že si Společenství muselo na sedm dní pronajmout koňskou dostihovou dráhu - Alexandrův park.

Po startu letadla se servírovala večeře. Po ní si Rose opřela hlavu o okno a oddala se svému obvyklému odpočinku v letadle. Mně se teď naskýkala dobrá příležitost připravit se na první otázku, kterou mi ty tisíce lidí položí:

„Co je vlastně toto Společenství?“

Jak bych měl na takovou otázku odpovědět? Statistikou?

Určitě je také zajímavá. Vytáhl jsem blok a poznamenal jsem si:

- založeno před 24 lety
- zastoupeno v 50 státech USA
- v 52 dalších zemích vznikly skupiny
- celkový počet skupin je 1650
- průměrná měsíční návštěvnost všech skupin dosahuje přes půl milionu lidí
- růstová křivka: každý den jedna nová skupina.

Usmál jsem se při vzpomínce na sen Orala Robertse o tisíci skupinách, který se kdysi poslouchal jako něco neuskutečnitelného. Brzy už budeme mít dvojnásobný počet. Psal jsem dále:

- měsíčně je přečteno 80 000 exemplářů časopisu Hlas
- 150 televizních stanic uvádí náš program „Good News“
- týdně ho sledují čtyři milióny televizních diváků
- od roku 1965 pořádáme tři letecké mosty ročně.

Odložil jsem tužku. Mohu vůbec o Společenství hovořit takto? Počítat návštěvníky, ličit zážitky? To nebylo ono. Dobře, pak tedy, co naše mnohostranné služby? Především uzdravování! Nikdy jsme ve Společenství nezdůrazňovali uzdravování nemocných, poněvadž by se pak pozornost soustředila jen na to. Ale přesto se uzdravování dělo. Neustále! Někdy jsme pozvali člověka, který měl od Ducha svatého dar uzdravování a požádali ho o tuto zvláštní Boží službu. Obvykle však k tomu bývá v příslušnou chvíli Bohem povoláno jakékoliv „obyčejné“ Boží dítě při své běžné činnosti.

Můj dar například bylo pomáhání, nikoliv uzdravování. A přece,...

V květnu roku 1961 vyslalo Společenství početnou delegaci na světovou konferenci letničních, která se tehdy konala v Jeruzalémě. Bylo to velkolepé moci putovat všemi těmi místy, která nám byla po celý život známá z Bible. Hora Olivetská, Krásná brána, rybník Siloe - bylo nám téměř líto, že jsme se už museli připravovat na cestu k auditoriu. Konference se zúčastnilo tři tisíce lidí. Rose a mně to připadalo, jakoby do vestibulu přišli všichni najednou a snažili se ve stejném okamžiku protlačit dveřmi do kongresové haly. Konference byla tak dobře navštívena, že delegáti museli nosit svůj delegační lístek viditelně připevněný, aby se vůbec dostali dovnitř.

V nastalé tlačenici jsem se setkal se svým přítelem Jimem Brownem, delegátem Společenství z Parkesbury v Pennsylvanii. Postavili jsme se stranou a čekali, až se hlavní proud návštěvníků trochu rozptýlí.

„Dee-moss Shak-arriann?“ Hlas náležel ženě. Přízvuk byl ruský nebo polský. Pohlédl jsem do haly, kdo mě tady může volat? – „Tam je!“

Jim ukázal směr. Cestu davem si k nám klestili muž a žena. Ona byla malá a kulatá, už dávno přes padesátku, on byl nejstrašlivěji zmrzačeným člověkem, jakého jsem kdy viděl. Byl předkloněný jako sedmička. Jeho horní část těla byla rovnoběžná se zemí, oběma rukama objímal hůl a tak se posunoval vpřed.

„Hledáte mě?“ zeptal jsem se ženy. Muži jsem do obličeje vůbec neviděl.

„Ano, pane Shak-arriann. Tento muž potřebuje pomoc!“ Vypravovala, jak ho našla v prkenné boudě, kterou si za městem sám postavil. Prosil ji, aby mu pomohla do auditoria, poněvadž slyšel, že „tam Ježíš uzdravuje lidi.“ Když se dozvěděli, že všechna místa jsou obsazena, někdo jim poradil, aby se obrátili na mě.

Měl jsem s malým rozedraným mužem soucit. Oba byli Židé, sdělovala mi žena. Musel jsem pomyslet na Židy ve Sdružení, na takového Davida Rothschilda, předsedu Společenství v Beverly Hills, abych si uvědomil, že Bůh chová ke svému vyvolenému národu zcela zvláštní lásku. Ale co jsem mohl dělat já v tomto případě? Na této konferenci jsem neměl žádné vlivné známosti.

A pak jsem dostal spásnou myšlenku. Co tak dát tomuto muži na dnešní odpoledne svou vlastní delegační kartu? Jim Brown patřil dnes k řečníkům večera, ale já,... „Zde,“ řekl jsem, a dal mu svůj štítek se jménem.

„Připněte si ho. Tak se dostanete dovnitř!“

Klekl jsem si na podlahu v hale a sklonil jsem se. Pak jsem zkoušel dosáhnout na klopu jeho kabátu. Konečně se mi podařilo štítek správně přišpendlit a už jsem chtěl vstát, když mě zastihl nekompromisní hlas:

„Ne, Demosi, toho muže nesmíš nechat na holičkách. Pros o jeho uzdravení rovnou tady!“

Byl jsem zmaten. Tady? Ted? Ve vstupní hale, kde se zdržuje tolik mocí pomazaných charismatických vedoucích z celého světa? Vzhlédl jsem k Jimovi. Jim měl mnohem více zkušeností s uzdravováním než já, a on...

„Ty, Demosi, právě tady!“

Zašeptal jsem tedy, stále ještě na kolenou, muži do ucha:

„Pane, můžu se za vás pomodlit teď hned?“

Jako odpověď sklonil malý muž odevzdaně hlavu na berlu a zavřel oči.

„Milý Ježíši,“ modlil jsem se, „děkujeme Ti, že necháváš na těchto horách chromé tančit samou radostí. Dnes k Tobě, Pane, přichází další chromý muž, jeden z Tvého vyvoleného národa.“

Starci stékaly slzy po šlachovitých kloubech a kapaly na zem. Kolem nás se začala tvořit skupina.

„Ve jménu Ježíše Krista,“ poručil jsem mu, „postav se rovně!“

Slyšel jsem něco prasknout.

Nejprve jsem měl strach, že si ten křehký malý muž něco zlomil. Ale ten sten, který mu unikl, když zvedl hlavu a záda o pár centimetrů, byl z uvolnění, nikoliv z bolesti. Natahoval se dále s takovým úsilím, až mu nabíhaly krční svaly. Pak to prasklo znovu. Znovu bojoval, jako kdyby zápasil s neviditelnými pouty. Napřímil se a zklidnil.

Pokud ještě někomu ve vestibulu nebylo jasné, co se zde odehrává, obrátil teď pronikavý radostný výkřik ženy všechny hlavy k nám. „Zázrak,“ dala se do pláče, „je to zázrak!“

Malý muž se napřímil o poslední centimetr a vítězoslavně zářil. Kolem nás zněly děkovné modlitby a chvály, nejméně ve dvanácti různých jazycích.

Také já jsem vstal. Napřáhl jsem ruku a uchopil mužovu berlu: „Pouze Jeho mocí!“ zvolal jsem. A skutečně! Zpočátku se starý pán ještě chvíli belhal, pak vykročil směleji a pevněji a začal chodit sem a tam.

Místo přednášky, kterou měl Jim Brown připravenou na toto odpoledne, vyprávěl o příhodě, která se odehrála ve vestibulu. Bylo po problému s místem pro tyto dva - místa se našla pro ně i pro nás, hned v první řadě na balkóně. Po celou dobu Jimovy řeči malý muž vyskakoval ze svého místa.

„To jsem já,“ jásal. „To jsem já!“

A skákal a tančil v prostřední uličce sem a tam, až jsem se obával, že se sám znovu zmrzačí.

Ano, o této události jsem mohl hovořit v Alexandrově parku, ačkoliv jsem si ji dovedl vysvětlit stejně tak málo, jako tenkrát. Tuto schopnost jsem nijak vědomě nevyhledával jako muži se zvláštním darem uzdravování. Netrávil jsem hodiny nebo dny půstem a modlitbou a také na mně tato moc nespočinula déle než právě jen v tu chvíli, i když jsem byl potom ve zbývajících dnech konference vyhledáván dalšími nemocnými. To jediné, co jsem mohl lidem v Aucklandu sdělit bylo, že uzdravování je jednou z normálních funkcí těla Kristova a že každý úd tohoto těla může být kdykoliv povolán k tomu, aby tuto službu zastal. Zdá se, že když toto povolání přijde, je klíčem poslušnost.

Provinile jsem se podíval na Rose a vzpomínal na jednu noc v Downey.

Právě jsme šli spát. Byla půlnoc - čas zhasnout světlo. Avšak z jakéhosi důvodu byla Rose neklidná. Stále vstávala, chodila k oknu a pak se posadila na okraj postele.

Byl jsem udivený; obvykle ponocuji já a Rose patří k těm, kteří chodí spát dost brzy. „Copak je miláčku?“

„Chystám se zavolat Vivian Fullerové!“ odpověděla.

„Vivian Fullerové?!“ Fullerovi bydlí v jižní části New Jersey. Herb Fuller byl prezidentem naší skupiny ve Filadelfii a já jsem si vzpomněl, že když jsme u nich byli naposledy, jeho žena si stěžovala na potíže s očima. Ale v tuto noční hodinu? „Rose, víš, kolik je teď v New Jersey hodin? Tři ráno!“

Rose vzdychla. „To vím!“ a uznala, že bude přece jen lépe počkat do rána. Nikdy dosud jsem nezažil, jak může Duch svatý udržet člověka bdělého. Rose se nedokázala uvolnit. Vyskočila a ještě jednou si kartáčovala vlasy a zpátky do postele. Znovu vzhůru, aby se podívala, jestli je zavřený plyn, a zase zpátky. A opět vstala, aby zkontrolovala, zda jsou pozavírány všechny dveře. Pak znovu padla do postele.

„Pro dobré svědomí, miláčku,“ řekl jsem konečně, „raději jí zavolej, než prošlapeš koberec.“

Rose skočila po telefonu. Byl jsem překvapen, jak rychle se Vivian ohlásila.

Rose chvíli poslouchala a pak zašeptala: „Demosi, jdi ke druhému aparátu!“

Šel jsem do obývacího pokoje a vzal jsem sluchátko.

„Vivian,“ řekla Rose, „opakuj, prosím tě, pro Demose to, co jsi mi vyprávěla!“

Vivian Fullerová nepůsobila dojmem, že je ospalá, nebo že bychom ji obtěžovali. Říkala mi, že byla u očního lékaře a že diagnóza zní pokročilý glaukom - zelený zákal a že léčba nezabírá. Věděla, že oslepne. Zkoušela se s tím statečně vyrovnat a strávila mnoho hodin tím, že trénovala chůzi domem poslepu, aniž by zavadila o nábytek. Ale zvolna ji přemohl strach a nedostatek odvahy. Této noci už byla deprese nesnesitelná. Vivian byla vzhůru a cítila se Bohem opuštěná a ponechaná všemi napospas svému žalu. „Bože, prosím,“ modlila se, „jestli mě miluješ, pak mi to ukaž tím, že mi někdo zavolá. Teď, uprostřed noci!“

Dlouho bylo slyšet jen šum telefonního vedení. „Vivian!“ řekla Rose, „Bůh mi nejen řekl, abych ti zavolala. Řekl mi ještě něco jiného. Řekl mi, že se uzdravíš. Úplně!“

Doufal jsem, že nebylo slyšet až v New Jersey, jak jsem zalapal po dechu. Rose však pokračovala a připomínala Vivian všechny pozoruhodné projevy Boží moci, které jsme spolu ve Společenství za ta léta prožili. Pak jsme se všichni tři modlili za úplné Vivianino uzdravení. Mělo by začít hned teď. Když jsme zavěsili, bylo v Downey půl druhé a v New Jersey půl páté ráno.

Po několika dnech Vivian volala. „Nemám sice nic konkrétního, co bych vám řekla, ale asi za hodinu po našem hovoru se mi zdálo, že mi v hlavě něco prasklo. Nevím, jak to mám vyjádřit. Příští den jsem navštívila očního specialistu. Mohl mi jen říct, že od poslední prohlídky se nic nezhoršilo.“

Za několik týdnů telefonovala Vivian znovu. Nejen, že se nemoc přestala zhoršovat, ale její stav se dokonce zlepšil.

Uběhly měsíce a my jsme se shromáždili ve městě New York v hotelu Statler Hilton k regionální konferenci. Mnoha posluchačům jsem vyprávěl Vivianinu příhodu s tím, že nejlepší odborníci východního pobřeží diagnostikovali její stav jako nevléčitelný glaukom.

A teď přišla Vivian sama k mikrofonu. Popisovala bolestivý průběh choroby i to, jak si každý den říkala, že dnes možná vidí Herbův obličej naposledy. Pak mluvila o vyvrcholení své deprese, když ve tři hodiny ráno ležela v posteli a modlila se, aby jí někdo zatelefonoval. Vyprávěla také o telefonním rozhovoru s Rose a o následující prohlídce specialistou a pak o svém překvapivém zjištění, že její oči náhle začaly reagovat na stejnou léčbu, která byla celou dobu neúčinná. „Každý den chválím Boha za to, že tak nádherně vidím!“

Tato poslušnost Rose byla požehnáním i nadále. Ještě když Vivian mluvila, vstali někteří posluchači ze svých míst a přišli dopředu, až jich na pódiu stálo šestadvacet. Všichni byli postiženi glaukomem. V atmosféře, která byla doslova nabitá vírou, se všichni přítomní křesťané modlili za jejich uzdravení. Za šest týdnů se sedm z těchto šestadvaceti nemocných zúčastnilo shromáždění ve Washingtonu. Všech sedm bylo úplně uzdraveno.

Takovéto zážitky se vypráví na každé naší konferenci - mnohé jsou ještě víc ohromující, než byl tento. Rakovina v konečném stádiu vyléčena na místě. Pacient s nemocným srdcem dostal úplně nové srdce (nebylo vyléčené, nýbrž úplně nové, nezůstala na něm žádná stopa po umělých chlopních a umělých žilách). Mladý muž, který byl usmrčen výstřelem z pistole ráže devět milimetrů, se v nemocnici v Jacksonville posadil a požádal o sklenici vody poté, co se za něj ředitel jedné naší skupiny modlil. V jižní Africe byl zase jiný muž prohlášen za klinicky mrtvého a přišel opět k životu, když se za něho modlila skupina ze Společenství. Dodnes triumfálně nosí v kapse svůj vlastní úmrtní list. V každém případě se tak stalo, když měl někdo vůli být poslušným, bez ohledu na to, jak beznadějně nebo směšně to v té chvíli vypadalo.

Nebo,... naše evangelizační služba po celém světě.

Počet, který nám dal Bůh při jednom modlitebním setkání minulý prosinec – totiž zasáhnout do roku 1975 jednu miliardu dvě stě padesát miliónů lidí - byl tak astronomický, že se to zdálo nereálné. Věk elektroniky se mi také kdysi zdál neskutečný, ale byla to právě elektronika, díky které jsme toto neslýchané množství lidí už v srpnu zasáhli.

Až do této doby se vysílal rozhlasový program Společenství každý týden v jednadvaceti jazycích v Evropě, jižní Americe a v Asii. V USA běží už čtvrtým rokem náš každodenní půlhodinový televizní

seriál „Good News.“ V tomto roce se vysílá dokonce i v Kanadě, na Bermudách, v Austrálii a v Japonsku.

Důležitou částí tohoto obrazu je náš syn Steve, v současné době náš první režisér. Pro něj byly mikrofony, čísla a magnetofony stejně tak přirozené, jako byly pro mě odpudivé. Ještě dnes je mi horko, když si vzpomenu na svůj první den před kamerou. Myšlenka „Good News Show“ vznikla tak, že jsem chtěl povzbudit ještě i jiné lidi než ze Společnosti podnikatelů plného evangelia, aby mluvili o svých zkušenostech. Vzhledem k tomu, že doba při natáčení ve studiu je tak neslýchaně drahá, doufali jsme, že natočíme prvních třináct půlhodinových programů v jednom týdnu.

Když jsem však vstoupil do studia a viděl to množství kabelů, velké kamery, muže se stopkami, vzepřel jsem se uvnitř jako vůl před novými vraty stodoly. Pokyny ve scénáři mě zmátly už docela: Stůjte zde! Sedněte si tam! Teď otočte hlavu! Když od rána začaly hřát reflektory, byl jsem kolem poledne tak zpocení, jako kdybych natáčel ve vaně.

Nejhorší byla televizní nápověda, malá skříňka namontovaná pod kamerou, na které se promítal můj text. Překrucoval jsem slova, pletl celé věty, až ti ubozí hoši, s nimiž jsem měl dělat interview, byli zmateni stejně jako já. Po dvou týdnech natáčení jsem ztratil devět kilogramů a své nadšení pro celý projekt. Ve svém zoufalství jsem šel za producentem seriálu, Dickem Mannem.

„Prosím tě, nenechávej nás natáčet podle scénáře!“ žadonil jsem. „Nech mě prostě mluvit s lidmi jen tak!“

„Něco takového v televizi nejde,“ vysvětloval Dick trpělivě. „Čas se počítá na vteřiny, kameramani musí vědět přesně, kdy mají natáčet určitý záběr.“ Jeho odborný názor nabyl převahu - než přišly první kopie do projektoru. Ukazovaly robota se skelným zrakem ve strnulém, ze dřeva vyřezaném obličejí.

Příští seriál jsme natáčeli amatérským způsobem. Žádný scénář, žádné zkoušky - především modlitba. Modlitba během natáčení i po jeho skončení. Zapomněl jsem na mechanismy produkce a zcela jsem se soustředil na muže, se kterými jsem vedl rozhovor. Všichni jsme ihned cítili změnu a proudy Božího Ducha ve studiu. Kamery neměly poruchy, lidé přicházeli přesně, čtyři rozhovory během každého půlhodinového úseku vykazovaly perfektní vyváženost. Dick Mann se velice divil: Vždycky, když mi dal znamení „ještě minutu,“ přestal jsem přesně po šedesáti vteřinách!

Udalo se ještě více obtížně vysvětlitelných věcí. Jednou jsme natáčeli v Puerto Ricu osmnáct svědectví, která vybrala tamní skupina. Měli jsme přesně vypočítaný harmonogram, poněvadž jsme museli natočit všechno za denního světla - a bez přestávky lilo.

Onoho odpoledne, když jsem měl dělat interview s mužem, který byl uzdraven z malomocenství, nastala v pravém slova smyslu potopa světa. Kameramani přikryli kamery plachtami a my dřepěli opodál a hleděli na příval deště. Přišel Rogelio Parilla a já jsem potřásl pahýlem jeho ruky, který mi podal. Zpočátku jsem si myslel, že je to radost v jeho očích, která mi zjasnila den; ale pak jsem si uvědomil, že mraky se prodral sluneční paprsek. Muži strhli plachty proti dešti a Rogelio předstoupil před kamery s dámou, která měla překládat.

Sally Olsen popisovala, jaké to je, když se člověk ve věku devíti let dozví, že je malomocný. Tělesná muka nemoci se snášela snadněji, než odloučení od rodiny a uzavření v oplocené kolonii malomocných. Až do té doby nikdy předtím žádného malomocného neviděl a najednou žil uprostřed lidí, jejichž samotný vzhled ho děsil. Ale mělo to být ještě horší. Za několik roků byl svým vzhledem znetvořen nejvíc z nich, pokryt hroznými vředy, takže se k němu ostatní malomocní nechtěli ani přiblížit a dokonce ho nutili, aby jedl izolovaně.

Když mu bylo dvaadvacet, navštívila jednoho dne kolonii malomocných skupina křesťanů a on poprvé slyšel poselství o Ježíši. To Rogelia změnilo z bídného a beznadějného individua v člověka, který byl plný lásky a radosti. Avšak choroba zcela zničila jeho hlasivky, a proto prosil Boha, aby mu vrátil hlas, aby mohl také jiným podat zprávu o novém životě, který našel.

Po nějaké době slyšel o bohoslužbách s uzdravováním, které se měly konat v letničním sboru v sousedním Rio Piedras. Vzklíčila v něm nepopsatelná naděje. Šel úřadům tak dlouho na nervy, až mu udělily velmi vzácnou propustku k opuštění oploceného území. Zúčastnil se bohoslužeb, avšak seděl úplně vzadu, hodně daleko od všech účastníků.

Když se pak utvořila fronta těch, kteří hledali uzdravení, zůstával dále vzadu a čekal, až se pomodlí za všechny ostatní. Jak tu tak čekal, zmocnilo se ho zoufalství. Uzdravování probíhalo, jak viděl, modlitbami se současným vzkládáním rukou. Ale žádný člověk se úmyslně a vědomě nedotkne malomocného!

Konečně už před kazatelnou nestál nikdo. Rogelio spěchal dopředu a poklekl. Pastor Torres předstoupil před něj a položil mu obě ruce na hlavu, pak na obličej, ramena, záda, ano, vzal ho do náruče a objal jej - a v tom okamžiku Rogelio věděl, že je uzdraven.

Trvalo to ještě mnoho týdnů, než lékaři konečně uvěřili tomu, co jim dokazovaly jejich vlastní laboratorní nálezy: že Rogelio Parilla už není případem aktivního malomocenství. Konečně byl propuštěn jako uzdravený a od svých pětadvaceti let kázal v celém Puerto Ricu. Bůh mu propůjčil hlas nejen k řeči, ale dokonce i k obdivuhodnému zpěvu. Hudebníci, kteří teď přišli s ním, nastoupili a Rogelio zpíval zvukným hlasem ke cti Boží. Právě když dozněl poslední tón, zmizelo také slunce. Kameramani a hudebníci měli sotva čas znovu přikrýt své náčiní a opět tu byla průtrž mračen.

Dělili jsme se o tento zážitek ještě téhož večera na setkání skupiny v San Juan. „Nebylo to přerušení průtrže mračen načasováno přesně na natáčení?“ Hleděli jsme jen na nechápavé tváře. Jak se ukázalo, déšť nikde jinde nepřestal ani na minutu...!

To byl způsob, jak jsme za ta léta vyvinuli tento televizní program - žádné scénáře, žádné zkoušky, jen vedení Duchem svatým. Vysílání nebylo profesionální, ale mělo v sobě prostou a věrnou atmosféru toho, jak lidé hovoří a jednají.

Každá stanice po skončení programu ukázala telefonní čísla nejbližších skupin, aby lidé, kteří by chtěli udělat ten nový krok a rozhodnutí, mohli navázat kontakt se Společností podnikatelů plného evangelia. Někde přece mám národní statistiku o telefonátech po těchto vysíláních. Šmátral jsem pod sedadlem před sebou po své aktovce.

Rose se teď probudila a zvědavě se zadívala na kolonky čísel, která jsem si poznamenával. „Co je to TV 13/3?“ zeptala se.

„Třináct vysílání za tři dny,“ vysvětlil jsem, „to je norma, jakou máme teď pro natáčení. A to bez jediného opakování záběru.“ Hledal jsem v hlášeních. „Pokouším se zjistit, kolik lidí se po každém programu telefonicky ohlásí.“

„Myslím, Demosi,“ řekla Rose po chvilce, „že není ani tak zajímavé to, kolik lidí to bylo, jako spíše to, co se ve skutečnosti stalo. Třeba jen jeden jediný člověk, ale jak se změnil.“

Jeden jediný člověk - ale který příběh z těch tisíců vybrat? Mé myšlenky zabloudily z Puerto Rica směrem na západ, z amerického východního pobřeží, přes Rocky Mountains až do Kalifornie. A ještě dál, až do nejbližšího konce země na Havaji. A tu mi přišlo na mysl jméno Harold Shiraki.

Harold byl první osobou, která tenkrát po skončení programu v září roku 1972 zavolala naše telefonní číslo v Honolulu.

Vlastně toho nedělního rána ani původně nechtěl televizi zapnout, poněvadž plánoval něco zcela jiného.

Harold se narodil na malé kávové plantáži v Koně na Havajských ostrovech jako šesté dítě ze šestnácti. Byl vychován v té nejlepší japonské tradici - tvrdě pracovat, brát ohled na druhé a respektovat autoritu.

Jednoho dne onemocněl Haroldův otec Parkinsonovou chorobou. Když už nebyl schopen práce, přestaly starší děti chodit do školy a staraly se o živobytí pro rodinu. Dlouhé hodiny pracovaly v pálivém slunci a díky tomu mohl Harold pokračovat ve studiu. Byl prvním z rodiny, kdo ukončil reálku. Od té doby se sám snažil, aby i mladší děti dostaly tytéž možnosti ke vzdělání. Vstával každé ráno ve čtyři, při světle petrolejky se oblékl a pochodoval mnoho kilometrů ke kávové plantáži, která mu dávala práci a mzdu. Teprve až když měli všichni jeho mladší sourozenci ukončenou reálku, se oženil a založil rodinu.

Mezitím se Harold přestěhoval do Honolulu. Nejdříve pracoval jako dělník v docích, pak si vydělával jako prodáváč potravin a nakonec začal podnikat. To, že byl Harold zvyklý tvrdě pracovat, mu brzy přineslo ovoce. Do sedmdesátých let se mu podařilo našetřit značnou částku peněz.

Pak byl o většinu toho všeho ošizen. Docela elegantně, se zdvořilým úsměvem, muži, kterým důvěřoval. Když pochopil, co se stalo, zhroutily se jeho iluze, na nichž celý život stavěl.

Byla to důvěra v lidské schopnosti a slušnost - nikoliv v Boha. Haroldovi rodinní příslušníci byli podle jména buddhisté, ale stejně jako mnozí lidé na ostrovech uctívali mnoho různých božstev a duchů. Jednoho z nich, Odaisana, měli za zvlášť vlivného boha. V japonském chrámu v Koně byla jeho malá kamenná soška, k níž se jeho rodina utíkala před každým důležitým rozhodnutím. Když byl bůžek nakloněn příznivě, bylo možno jeho sošku lehce nadzvednout. Ale když s ní člověk mohl sotva pohnout, jeho odpověď byla ne.

Během let však Harolda toto tradiční náboženství zklamalo, poněvadž poznal duševní otroctví, jímž jeho rodina trpěla. Jeho stará matka žila v neustálé úzkosti, aby neurazila jednoho či druhého bůžka.

Když se nastěhoval do Honolulu, stal se členem episkopální církve, která mu před touto úzkostí poskytla úlevu. Pokoušel se přemluvit svou matku, aby také přestoupila na křesťanství, ale ona mu vysvětlila - ač Ježíš také náležel k těm bohům, k nimž se modlila - že Ježíš má zájem především o bílé lidi. Poukazovala na to, že je vždy vyobrazován s plnovousem - důkaz toho, že sotva bude mít zájem o Asiaty.

Teď, když přišel o peníze, se Harold obrátil na svého faráře. Tento duchovní účastně naslouchal, souhlasil s tím, že se mu stala křivda, ale zrazoval ho od toho, aby to dal k soudu. „Tyto věci jsou v obchodním životě běžné a neexistuje nic, co bychom na tom mohli vy nebo já změnit. Já bych se pokusil na celou záležitost raději zapomenout.“

Ale to bylo přesně to, co Harold nedovedl. Přestal jíst, přestal navštěvovat své přátele, zavřel se ve svém pokoji se staženými roletami a cítil, jak v něm roste nenávist. Čest, obětavost, dlouhé hodiny práce - když to nikomu nepomůže dostat se dále, kde je pak smysl života? Potom je daleko lepší smrt. Mrtví nemohou být ošizeni ani okradeni.

Harold znal jednoho přítele, který měl zbraň. Ale nezemře sám! Dříve, než si vezme život, zastřelí ještě další dva. Nebo tři, pokud se mu podaří vyřídit je všechny dřív, než ho chytanou!

Ta myšlenka rostla a uzrávala ve fixní ideu, nakonec už nedokázal myslet na nic jiného. Neděle! Musí to být neděle, poněvadž může svému příteli namluvit, že půjde na hon. Neděle v září, právě začala lovecká sezóna...!

Přišla neděle, kterou si Harold zvolil a jeho žena ho prosila, aby šel do kostela, neboť od rozmluvy s farářem se nezúčastnil žádných bohoslužeb. Harold jen potřásl hlavou.

„Tak si aspoň zapni televizor,“ žadonila, „podívej se na sport.“ Jeho naprostá netečnost ji znepokojovala.

Harold znovu potřásl hlavou a číhavě pokukoval po své ženě. Za nic na světě nesmí přijít na to, co má za lubem. Vlastně ano! Zapni televizor! Dívej se na sport, ať si přestane dělat starosti a jde do kostela. Bylo 10:35. Teď by na pevnině měly začínat odpolední hry. Zapnul čtvrtý kanál.

Rozmlouvali tam dva muži. Jeden byl bílý, ten druhý - nebyl si zcela jist - byl pravděpodobně Polynésan. (Usmál jsem se v duchu při této vzpomínce. Jak často jsem děkoval Bohu za podivuhodnou přirozenost arménského obličejce! Židé si myslí, že jsem Žid, Arabové mě považují za Araba, v jižní Americe mě oslovují španělsky, v Asii mě mají za Inda. A teď na Havaji jsem někým považován dokonce za Havajce!)

Ve svém pohnutém duševním stavu Harold nesledoval slova obou mužů. Kdykoliv se už na své židli naklonil, aby přístroj vypnul, vždy se zahleděl do jejich tváří. Ještě nikdy neviděl tak šťastně vypadající lidi.

Harold se pokusil soustředit na slova, ale jeho myšlenky byly příliš chaotické. Tak dále hleděl na obrazovku a do zavřeného a zatemněného pokoje se zatím snesl zvláštní mír. Láska. Harmonie. Naděje - jakoby to všechno proudilo z obrazovky!

Na konci vysílání se na obrazovce objevilo telefonní číslo. Harold ještě seděl na okraji židle, kde zůstal od chvíle, kdy se na obrazovce objevilo. Tiše si to číslo opakoval.

Za několik minut už mluvil s Royem Hitchcockem z naší skupiny v Honolulu a slyšel slova, která byla příliš zázračná, než aby jim mohl uvěřit: „Ježíš ví všechno o vaší situaci... Ježíš je odpověď... Ježíš vás miluje.“

Dnes je Harold nejen duchovním vůdcem svého episkopálního sboru, nýbrž také programů Společenství

podnikatelů na celém ostrově. Své peníze ovšem zpět nikdy nedostal. Sdružení mu pomohlo, aby se zbavil tíhy zášti a hněvu a vyrostl ve vítězného člověka. Začal znovu nejen ve svém životě, ale pomohl hledat nový začátek stovkám jiných.

Jeden z prvních lidí, jimž se stal ukazatelem cesty, byla jeho jedenaosmdesátiletá matka. Když zpozorovala změnu u svého syna, bylo jí jasné, že zde působí větší moc, než mají všichni ti duchové, kterým sloužila celou dobu. Ona i členové její rodiny udělali hranici z obrázků bohů a dřevěných sošek duchů, které ve svých domech opatrovali a spálili je na dvoře modlitebny. Haroldova matka zemřela roku 1973 jako přesvědčená a příkladná křesťanka.

Zkušenosti podobné této nás ujistily, že právě televizi byla přisouzena významná role ve vidění, v němž jsem spatřil, jak celý svět procitl k životu.

Totéž se týkalo dalšího moderního divu - tryskové dopravy. Začal jsem vyjmenovávat všechny země, do nichž nás při šíření evangelia přenesl letecký most: Anglie, Švédsko, Norsko, Francie, Itálie, Indie, Japonsko, Filipíny, Vietnam - přes padesát zemí! Ve většině z nich jsme po několikátých denních shromážděních a hlásání evangelia zanechali něco velmi důležitého: jednu, někdy i více místních skupin, jako trvalá centra aktivity laiků.

V jiných zemích, jako Finsku, Estonsku a Jugoslávii, jsme mohli věřit jen v zázrak a modlit se za trvalejší vliv i tam. Potom se zrodila myšlenka a rozhodnutí o mé první návštěvě komunistické země.

Bylo to na Kubě, krátce po tom, kdy se Fidel Castro dostal k moci. Naše malá skupina bydlela v někdejší hotelu Havana Hilton, nyní Cuba Libre, kde si Castro zřídil svůj hlavní stan. Budova byla náležitě hlídána ozbrojenci. Nám se však nikdy nepoštěstilo samotného šéfa vlády spatřit. Jednou kolem druhé hodiny ráno, právě když jsem už chtěl jít spát, jsem náhle pocítil, že bych se s Fidelem Castrem mohl setkat, kdybych se teď hned oblékl a sjel výtahem do restaurace. Už jsem s Duchem svatým prožil mnoho takovýchto nevysvětlitelných situací, takže jsem co nejdříve vklouzl zpět do svého obleku.

Rose otevřela oči. „Kam jdeš?“

„Dolů, abych se setkal s Castrem.“

Rose též znala ty tiché podněty Ducha svatého. „To je krásné!“ zamumlala ospale.

Dole v restauraci - jako jediní hosté - byla skupina mladých vojáků ve věku patnáct až šestnáct let. Seděli u baru a pili pomerančovou šťávu. Číšník mi sděloval, že před několika lety v tuto dobu bývala místnost přeplněna. „Severoameričané,“ řekl nostalgicky, „z herny“ Ukázal nahoru k hernám v mezipatře, v současné době opuštěným. „Ti se nestarali, kolik utratí!“

Poznačil si mou objednávku, porci zmrzliny a s povzdechem se odšoural směrem ke kuchyni. Když servíroval, otálel kolem stolu, zřejmě hledal příležitost k rozhovoru. Kubánská španělština je sice jiná než mexický dialekt, v němž jsem vyrostl, ale rozuměli jsme si bez potíží.

„Kdyby se zde ještě objevil předseda vlády Castro,“ řekl jsem, „vyřídil byste mu, prosím, že jsem odborníkem v chovu dojníc z Kalifornie a že bych s ním rád mluvil?“

„Ještě dnes v noci?“ ozval se číšník. „Dnes v noci sem už určitě nepříjde! Nikdy nechodí tak pozdě!“

Porci zmrzliny jsem už snědl. „Dnes večer ano.“

Číšník na mě pohlédl. „Někdo vám řekl, že sem přijde?“ Chvilku jsem o tom přemýšlel. „Ano,“ přisvědčil jsem.

„Někdo mi to řekl.“

Muž zakroutil hlavou. „Vyloučeno,“ odporoval. „Nikdy nechodí po desáté večer.“

A skutečně to začalo vypadat tak, jakoby měl mít číšník pravdu. Uběhlo pět minut, pak ještě deset. Mladí vojáci se zvedli.

Požádal jsem o účet a šel k pokladně. Právě když mi pokladní vracel drobné, bylo slyšet v chodbě hluk vojenských bot. Do místnosti vpochodovalo osmnáct nebo dvacet mužů s černým plnovousem, někteří s karabinami, jiní se samopaly. Uprostřed skupiny kráčel Fidel Castro.

Castro si sedl ke stolu a objednal si biftek. Jeho osobní stráž se rozestoupila po místnosti a jelikož tu nikdo jiný nebyl, upírali zrak na mě. Viděl jsem, jak se číšník sklonil a hovořil s Castrem. Ten ke mně na okamžik vzhlédl a jedním prstem mi pokynul, abych si k němu přisedl.

Sedl jsem si po jeho pravici a byl si vědom ústí hlavní, které mě sledovaly přes restauraci. Castro mi položil řadu otázek o chovu dojníc v Kalifornii a zdál se být zklamaný, že jsem se jím nedal pozvat na biftek. „Až já vás jednou navštívím,“ žertoval, „také vypiji pár litrů mléka.“

Vousatí muži vybuchli smíchem, k mé úlevě se zbraně sklonily a někteří vojáci si dokonce zapálili cigaretu.

Znal jsem tohoto revolucionáře jen z jeho neustálých projevů v rádiu. Nyní jsem byl velmi překvapen, když jsem ho osobně poznal jako pozorného a zaujatého posluchače. „A co vás přivádí na Kubu?“ zeptal se po chvíli.

Informoval jsem ho, že sem od nás přijela skupina, aby poznala Kubánce při jejich práci a dosvědčila jim, co působí Duch svatý mezi jim rovnými v jiných zemích.

K mému překvapení se opět zdálo, že ho to opravdu zaujalo. Vyprávěl mi, jak jednou ležel v nemocnici v Brownsville v Texasu. „Každý týden se v televizi objevili dva muži. Jeden byl Billy Graham a druhý Oral Roberts. Působili na mne jako čestní muži a to, co říkali, bylo taky poctivé.“

Bavili jsme se asi tři čtvrtě hodiny, když tu se přístupu k našemu stolu začal domáhat jeden velice rozhněvaný, opilý Američan ze severu. „Vy neodpovídáte na žádné dopisy?“ napadl Castra. „Čekám už tři měsíce na to, abych dostal od této tak zvané vlády alespoň slůvko.“

Nechápal jsem vše, co říkal, ale porozuměl jsem, že byl majitelem nočního klubu, který revoluční vláda uzavřela. Byl jsem dotčen drzostí tohoto člověka, zvláště před tolika vojáky, ale příliš se zabýval sám sebou, než aby to pozoroval. „Vaši lidé tím také ztrácejí peníze!“ láteřil. „Na to nezapomínejte! Přinesl jsem vám sem dobré obchody!“

Castrův obličej byl šedozelený jako jeho uniforma. „Dobré obchody?“ řekl. „Tak to nazýváte? Hazardní hry a prostitutky? To je vše, o co jste se v naší zemi starali?!“

Pokoušel jsem se majitele nočního klubu brzdit svým pohledem. Jistě nemohl být tak opilý a sám sebou tak zaměstnaný, aby nepochopil podtext oné otázky! „Dělali jste si vůbec kdy nějaké starosti? Snažili jste se někdy pochopit nás?“

Ale ten výtržník neslyšel vůbec nic. „Nehrejte mi na morální strunu!“ řekl. „Kubánci na tom vydělali dost. Proč vždycky...“ „Castro prudce vstal a nechal jídlo stát. Byl už se svými vojáky na poloviční cestě ke dveřím, když se otočil, vrátil se a podal mi ruku.

„Jsem rád, že jste přijel,“ řekl, „přál bych si, ...“

Ve tváři byl stále šedivý a nedokončil větu. V minutě všichni odešli. Majitel nočního klubu za nimi stále ještě pokřikoval a já zůstal u stolu sám. Podíval jsem se na hodinky. Tři hodiny a pět minut! Přál bych si, ...

Přál bych si, kdyby z vaší země přišlo raději více mužů, kteří by se modlili, než aby riskovali v hazardních hrách?

Co by se stalo pak, ptal jsem se, když mě výtah vezl nahoru. Jak by dnes vypadal svět, kdyby miliony amerických turistů jezdily k lidem, které navštěvují, s Boží láskou...?

A kdyby tak jezdili i teď?

Od té doby to byla má úpěnlivá prosba, kdykoliv jsem se setkal s nějakou naší skupinou: Vzhůru! Rozšiřujte radostně evangelium! Buďte cestujícími pro Boha! Vytvořte jiný program proti sortě světoběžníků, kterých má už celý svět plné zuby.

A naši muži musí jít. Jít jako lidé, kteří obdrželi víru jako dar od předků z minulých staletí a kteří musí takto splatit svůj dluh.

Jednoho večera v září roku 1966, sedm roků po mé návštěvě Kubu, jsem se ocitl v Moskvě. Vyprávěl jsem tu v baptistickém kostele dvěma tisícům a dvěma stům lidí historii ruských letničních, kteří na svých

plošinových vozech přešli horskými průsmyky do Arménie. Zažil jsem tu, jak dva tisíce dvě stě lidí vstalo ze svých sedadel, zvedlo ruce k nebi a tonulo v slzách radosti, když na shromáždění sestoupil Duch svatý.

Příští den jsem měl příležitost vylíčit historii ruských letničních prostřednictvím rozhlasové stanice Moskva. Tím jsem mohl ruskému lidu vyslovit díky za to, že nám přinesl neocenitelné dary Ducha.

Sklopil jsem sedadlo o několik centimetrů a zavřel oči. Lidé, kteří se probudili ze smrti do života, po celém světě - ano, to je cílem našeho Společenství.

To jsem viděl tehdy v našem pokoji v Downey. A co mi ta vize ještě ukázala? Lidé, kteří ožili nejen pro Boha, ale také jeden pro druhého. Lidé, kteří byli dříve izolovaní, se teď sešli, aby se vzájemně poznali. To je také cílem Společenství.

Při zahájení našich konferencí jsme vždy znovu žádali, aby se lidé hlásili zvednutím ruky. Kolik je zde dnes večer členů episkopální církve? Kolik presbyteriánů? Kolik baptistů? Pro mě nebylo podstatné, jakou jsme na každou otázku dostali odpověď, ale že se pokaždé zvedly ruce všude v sále. Katolíci seděli vedle metodistů, kvakeři vedle adventistů sedmého dne, takže ti dva pánové, kteří se v sedmé řadě objali, když Duch svatý sestoupil na shromáždění, mohli klidně patřit k církvím, které spolu navzájem už po staletí nemluvíly.

Setkávaly se různé rasy. Dnes už se poměry mění, ale ještě v padesátých letech se v mnoha zemích světa v otázce rasového rozdělení urputně bojovalo. Vzpomínám si dobře na přípravu světové konference v Atlantě. Najali jsme velký plesový sál jednoho hotelu ve středu města, k tomu přes tisíc pokojů na pět dní, sjednali vysílací dobu v rozhlase a natiskli oznámení. Aby bylo možné dát dohromady takové velké množství lidí, musí se vyřídit všechny tyto časově velmi náročné drobnosti. A pak, asi tak měsíc před konferencí, zjistilo vedení hotelu, že očekáváme, jako vždy, také určitý počet obchodníků s tmavou pletí. Nuže dobrá, zprostředkuje se jim takzvané „rovnocenné ubytování“ poblíž. Konference se mohou zúčastnit přímým televizním přenosem v „luxusní“ konferenční místnosti.

Stálo nás to snad milion telefonních hovorů, než jsme v tak krátké době přeložili konferenci do Denveru. Tam jsme pak zaznamenali kuriózní věc. Počet lidí jiných ras byl nejen velký, ale dokonce větší, než jsme původně předpokládali. Nakonec nám otevřel oči majitel oděvního domu z Atlanty. „Moji přátelé na mě už několik měsíců útočili, proč chodím na snídani s modlitbou k bílým? Když se však dozvěděli o vašem důsledném rozhodnutí - no, to bych býval musel objednat celý autobus, abych naložil všechny lidi, kteří se mnou chtěli přijet.“ (Ostatně v létě roku 1973 jsme přece jen konali regionální konferenci v atlantském „Hyatt House,“ patnáct set účastníků každý večer, a to jak bílých, tak barevných!).

Také generace se sbližují. Pod vedením Richarda a jeho úchvatné ženy Evangeline vznikl brzy při každé konferenci celý program pro mládež. Pak jsem potěšen procházel hotelovou chodbou kolem dlouhovlasého mladíka a obchodníka středního věku v klasickém obleku, kteří se objímali v slzách smíření.

Scházejí se lidé ze všech sociálních vrstev. Mnoho černých i bílých se setkává ve stovkách jihoafrických skupin. Protestanti a katolíci prosí jeden druhého o odpuštění, objímají se plni radosti ve skupině v Belfastu v Severním Irsku.

Lidé strhávají každou hradbu, která byla postavena mezi nimi a ostatními. Vzpomínám si na jednu dámu, která musela mít mezi sebou a okolím doslova stěnu, aby se cítila dobře. Sarah Elias byla hudebnice, která studovala na Julliardově akademii klavír a u Leopolda Stokowského zpěv. Nikdo by nevěřil, že ta impozantní dáma může mít nějaký problém. Proto také nikoho nenapadlo, že se za její objednávkou „samostatného pokoje“ na regionální konferenci v Indianapolis skrývá dlouhý, mučivý strach před společností.

Pak se však ukázalo, že musí být využita každá postel, aby bylo možno ubytovat množství lidí, kteří se chtěli v tom květnovém týdnu roku 1972 konference zúčastnit. „Je mi nesmírně líto,“ ujišťoval ji recepční v hotelu, „ale museli jsme vás dát do dvoulůžkového pokoje.“ Díval se do seznamu hostů. „Druhá dáma je sestra Francis Clare z řádu Chudých školních sester Naší Paní. Jistě v sobě najdete zalíbení!“

Sarah Elias si tím však nebyla tak jistá. Přišla od pietistů z malého venkovského městečka v západní Pennsylvánii a tam ji výslovně naučili nedůvěřovat řadovým sestřám obecně, i každé z nich zvlášť. Ale skutečný problém spočíval v jejím tragickém dětství. Od doby, kdy její otec zastřelil její matku ještě když

byla malým děvčátkem, se po všechna ta léta v sirotčinci, až do dne, kdy byla svou adoptivní rodinou vyděděna, důkladně poučila, že ji lidé budou vždy odmítat. A tak lidi zavrhla, vyloučila ze svého života a pokud právě nepracovala, postavila mezi sebou a světem zed'.

Jak už jsem řekl, nikdo o těchto věcech nevěděl, když vstoupila do hotelového pokoje a našla tam druhou dámu.

Sestra Francis, moudrá a útlocitná křesťanka se zvláštním charismatem uzdravování zraněných vzpomínek, ji proto prosila, zda se za ni smí modlit. V hodinách, které pak následovaly, ze sebe to všechno dostala - úzkost, hněv i rozhořčení a její duši zaplavil proud Boží lásky a přítomnosti.

Když Sarah přišla toho večera mezi nás, byl výraz jejího obličeje natolik změněný, že jsem ji požádal, aby šla k mikrofonu a všechno nám vyprávěla. Potom si sedla ke klavíru. Když skončila, všichni přítomní povstali a tleskali tak dlouho, až přidala další skladbu. Čtyřikrát se jí ve stoje tleskalo a nakonec jsme všichni pochopili, že toho večera hrál skrze ni Duch svatý.

Sarah Elias byla jednou z velké skupiny lidí, jimž Společenství slouží: obchodnice a zaměstnané ženy. Zpočátku jsem se velmi pilně staral o muže, kteří promeškali skutečný život, takže jsem neviděl nikoho jiného.

V počátečních letech Společenství byly ženy, které k nám přicházely, většinou věřící křesťanky, které hledaly cestu, jak přivést k víře také své muže.

Když už bylo Společenství známější, objevila se nová skupina žen. Vdané i svobodné, mladé i starší, všech povolání - ženy, které cítily stejně jako muži, že jsou v programech sborů zanedbávány. Kroužky šití, sborové tomboly, ranní hovory u kávy byly pro tyto lékařky, učitelky a sekretářky stejně tak málo atraktivní, jako pro mě samotného. Navštěvovaly nás nyní advokátky, herečky i tovární dělnice. Dále jsem si psal do svého bloku: prodavačky, zdravotní sestry, novinářky.

„Demosi?“

Rose do mne dloubla a já pohlédl na stewardku, která stála nad námi a nabízela sendviče. Za necelou hodinu přistaneme v Honolulu. „Stewardky,“ napsal jsem do svého bloku. Na poslední konferenci jich bylo pět nebo šest. Pohledem jsem přelétl popsané stránky. Světová ofenzíva víry všemi myslitelnými metodami, pro všechny druhy lidí. Vyplýval z toho výstižný obraz Společenství?

Co ti říkala Rose? Vyprávět o jediném člověku, ale ukázat, jakým způsobem se změnil! To by souhlasilo. Všechny statistiky světa nemohly nikdy vystihnout zázrak jediného znovuzrození v Duchu svatém. Ale kde mám začít? A kde přestat? Kdybych měl vyprávět příběhy, které prožil Georg Otis, Walter Black nebo generál Ralph Haines, překročil bych vymezený čas a stejně bych musel vynechat nádherné příběhy Jima Watta, Otto Kunderta či Dona Lockeho.

Ve Společenství jsou teď už miliony takových životopisů, každý z nich stejně podivuhodný jako ty ostatní. Každý jedinečný, avšak se všemi ostatními spojený zlatým řetězem.

Každý spojený s ostatními,...

Proč nevyprávět příběh jednoho takového článku, příběh části nekonečného řetězu, kterým je Společenství podnikatelů plného evangelia?

Bylo to jednou v pátek ráno na začátku šedesátých let, kdy mi telefonoval jakýsi mladý muž. Připomínal mi, že jsme se nedávno seznámili na schůzce skupiny v Oklahomě. „Pane Shakariane,“ řekl mi mladý muž, „přál bych si, abyste si pohovořil s mým strýcem. Domnívám se, že už dospěl tak daleko, aby přijal Krista.“

„Kdo je váš strýc?“ zeptal jsem se.

„Shannon Vandruff.“

To jméno mi připadalo nějak známé. „Kde bydlí?“ Dal mi adresu v exkluzivní části Downey.

„Co dělá?“ ptal jsem se, teď už poněkud nervózně.

„Je stavitel. Slyšel jste už někdy termín Cinderella Homes? To je jeho společnost!“

Mou první myšlenkou bylo, že si nikdy nebudu moci dovolit rozhovor s tímto pánem. Každý v našem okolí znal „Cinderella Homes“ - byl to mamutí koncern!

Ale nakonec jsem se dal přemluvit, že mu zavolám a příští sobotu jsem to skutečně udělal.

Shannon se v rozhovoru projevil jako příjemný a bodrý partner, vzdálený tomu, čemu říkáme výrazný manažerský typ. Jeho synovec měl zcela pravdu. Shannon byl připraven přijmout dobré poselství o Ježíši. On a jeho žena Veta nás tehdy s Rose pozvali na večer do svého prostorného domu u golfových kurtů a později nás doprovodili na konferenci Společenství do Phoenixu v Arizoně, kde oba přijali křest v Duchu svatém.

Do řetězu bylo nyní vsazeno nové jméno. Doktor Ray Charles Jarman byl pastorem velkého sboru v South Gate v Kalifornii, který Vandruffovi po čtrnáct let navštěvovali. Díky brilantním kázáním doktora Jarmana se stal z kostela milionový objekt. Bylo zde množství vypoštěřovaných sedadel, těžké orientální koberce, klimatizační zařízení a importované mramorové sochy. Doktor Jarman pořádal denně rozhlasové vysílání a v intelektuálním životě jižní Kalifornie představoval duchovní moc.

To jediné, co ho Vandruffovi nikdy neslyšeli hlásat, bylo Kristovo poselství. Jako mnoho vysoce vzdělaných mužů jeho církve, už dávno přestal věřit na Ježíšovo božství, na zázraky a jiné „nevědecké“ názory. Ale byl svědomitým kazatelem, který chtěl svému sboru ve vší vážnosti zprostředkovat něco reálného.

Padesát let hledal tuto realitu, která mu stále nějak unikala. Prohloubil své náboženské znalosti, znalosti modernismu, nadchl se pro ekumenismus a křesťanskou vědu. Když však shledával svůj život stále prázdnějším, obrátil se k východním náboženstvím a mezi jiným meditoval tři roky u Paramahansa Yogananda. Zabředl do okultismu Rosenkruciánů a pak do theosofie.

V roce 1961, v době, kdy byla omamná droga ještě legální, se nechal přijmout na soukromé klinice v San Francisku, kde zaplatil zdravotní sestře, lékaři a psychiatrovi, aby u něho zůstali při jeho dvacet čtyři hodiny trvajícím experimentu s drogou LSD. Avšak místo zjevení Boha mu tento experiment vyvolal divoké noční můry, které se po dlouhé měsíce stále opakovaly.

Shannon Vandruff po svém vlastním novém začátku ve víře v té době podnikl všechno možné, aby Jarmana přivábil na shromáždění skupiny. Vysoce učený duchovní však dával důrazně najevo, že nemá zájem. Téměř čtyři roky ho Shannon zpracovával. Jarman před ním utíkal, jen ho zahlédl.

Až konečně společný přítel Jarmana pozval na večer „duchovní hudby a křesťanského soužití“ k Vandruffovým.

S pokřčením ramen doktor Jarman souhlasil. Konečně, co mohl ztratit? Vždyť vlastně jde jen o nový experiment.

Tak se stalo, že se v srpnu 1965 vydal Ray Charles Jarman se třemi muži ze svého sboru na cestu k Shannonovi. Velký obývací pokoj u Vandruffů byl tak přeplněný, že bylo obtížné nalézt ještě místo k sezení. Jarman na těchto lidech pozoroval radost. Radost, která ho uváděla v úžas. Byli veselí jako hosté na koktejlovém večírku. To ho zraňovalo a iritovalo. Kdyby nepřišel v doprovodu, byl by se vytratil.

Jak večer pokračoval, cítil se doktor Jarman stále více nesvůj. Zpívalo se, modlilo se, svědectví byla potvrzována zvoláním: „Chvála Pánu!“ Jarman musel stále myslet na to, co by tomu všemu říkali jeho přátelé z teologické fakulty.

Asi v polovině večera se otevřely dveře a v nich stála, podpírána dvěma muži, ta nejzbedovanější žena, jakou kdy viděl. Měla kolem očí hluboké stíny a šaty na ní visely jako na věšáku. Ta žena byla má sestra Florence.

Jarman vyděšeně přihlížel, jak ji muži téměř nesli pokojem a posadili opatrně na židli. Od dopravní nehody Florence uplynulo pětadvacet roků. Bylo to čtvrt století úžasné služby Bohu! Jak často Florence zpívala u klavíru nebo za zvuku varhan v kostelech v mnoha státech USA. A teď, přesně v době, kterou jí předpověděl sen, byla smrtelně nemocná ojediněle se vyskytující formou rakoviny.

„Florence Shakarian Lalaian,“ tázal se Shannon, „máte dost sil něco nám zazpívat?“

Florence se usmála. „Já to zkusím,“ odpověděla. Opřela obě ruce o své čelo, ale neměla dost sil zvednout

hlavu. Potom začala zpívat.

Ray Jarman byl náhle konfrontován s onou realitou, kterou tak dlouho marně hledal. Jarman byl znalcem oper; slyšel zpívat většinu velkých hlasů naší doby. „Ale takový hlas jsem ještě nikdy neslyšel,“ svěřil se mi později. „Když začala zpívat, měl jsem dojem, jako kdyby do pokoje tiše vstoupil anděl.“ Florence žádala, aby všichni zpívali refrén „Jak jsi veliký“ spolu s ní. Když se tak stalo, nesl se její hlas zřetelně nad všemi ostatními, výše, stále výše, jako jásavý hlas skřivánka, až se Jarmanovi zdálo, že ji vidí stát u brány nebeské.

To byla poslední píseň Florence. Naproti tomu Ray Charles Jarman poprvé ve svém životě veřejně plakal.

Ale jeho zvyk, svým intelektem pitvat všechno a každého, byl u něho tak zakořeněný, že se jeho rozum dále bránil tomu, co už hluboce uchvátilo jeho duši. Teprve po několika měsících se odvážil toho obávaného skoku přes černý stín racionalismu. Ve svém osamoceném vdoveckém bytě, se Shannonem jako svědkem, padl na kolena - něco, co ještě předtím nikdy neudělal - a prosil Ježíše, aby vzal celý jeho život do svých rukou. Pak vstal povznesen a plný radosti, ačkoliv dříve byl prázdný a pln úzkosti.

Tomuto novému Jarmanovi naslouchaly na schůzkách Společenství statisíce po celém světě. „Dvacet pět let jsem kázal,“ dodává nyní, „než jsem skutečně poznal Ježíše.“ V posledních letech měl Ray Jarman kontakt s nespočetně mnoha lidmi. A jak mnoho z nich zase mělo kontakt s jinými? Kde končí ten zlatý řetěz, který spojuje každého z nás s někým dalším?

Myslel jsem na ty články řetězu, které byly ukovány před mým narozením. Magardich Mushegan prorokoval v Kara Kala: „Přesně za rok budeš mít syna!“ Já jsem patřil tomu synovi, který vyjížděl denně s nákladem čerstvé zeleniny taženým mezkem jménem Jack. Jak pevný a neoddělitelný byl ten článek, který spojoval Shakariany a Mushegany. Byl to Magardichův vnuk Harry, který měl jedné neděle v roce 1955 v arménské modlitebně letničních na bulváru Goodrich vidění. Viděl svatyni naplněnou světlem a proudy svatého oleje vylité na Izáka Shakariana. To bylo dosazení do funkce, jediný způsob, který náš sbor uznával. A tak otec sloužil tomuto sboru dlouhá léta jako laický kazatel, nedostával podle arménské tradice žádný plat, opatřil si úřední povolení, aby směl oddávat a pohřbívat, kázal každou neděli a staral se o potřeby členů sboru.

Pak jednoho pátečního, večera na podzim roku 1964, měl Harry ještě jedno vidění. Toho šestého listopadu večer byl v hotelu Coronado, užně od San Diega a zahajoval třídní regionální konferenci. Přítomná byla také naše dcera Gerry a její manžel Gene Scalf. Oba dva chodili rádi na setkání skupin, avšak nemohli se jich zúčastňovat často s ohledem na své dvě děti. Věděl jsem, kolik je to stálo námahy, aby se této konferenci mohli zúčastnit. Proto jsem byl překvapen, když mě Gerry vyhledala a naléhavě mě prosila, abychom se všichni vrátili do Downey. „Jedná se o dědečka,“ řekla, „... leží v nemocnici!“

„V nemocnici? Ale on přece není nemocen. Byl ve výborném stavu, když jsem dnes odpoledne odcházel z kanceláře!“

V přijímací kanceláři nemocnice nám řekli, že otec je v budově na druhé straně ulice. Jak podivné, pomyslel jsem si, když jsem vstupoval do malého jednoposchodového domu, že ho umístili sem, kde je všechno takové opuštěné a tmavé. A kde jsou zdravotní sestry? Ale pak jsem pochopil, že tato malá budova je márnice.

Otec ležel na vysokém, bílém stole. Vůbec by nebylo divné, kdyby teď ke mně promluvil. Žádný otec a žádný syn si nebyli nikdy tak blízko! Stál jsem v prosté, malé místnosti a měl dojem, že slyším jeho hlas, jak se mi za ty roky stalo už stokrát, když se naskytna příležitost, mluvit někde ve světě o Ježíši: „Jen jdi, Demosi! Já už se postarám o tvé obchody.“

Doma nás očekával doktor Donald Griggs. Měl jsem pravdu, otec nebyl nemocen. „Zemřel způsobem starých patriarchů,“ utěšoval nás doktor Griggs. „Uprostřed sil, nikoliv v nemoci a slabosti. Četl večerník a jednoduše usnul.“

O jeho smrti věděl jen doktor Griggs a nejbližší příslušníci rodiny. Proto jsme byli překvapeni, když telefonoval Harry Mushegan z Atlanty v Georgii, kde teď zastával místo pastora.

„Viděl jsem před chvílí,“ řekl, „všechny ty staré muže! Svého dědečka, svého otce, všechny, na něž si ze svého dětství vzpomínám. A některé, které jsem nikdy neviděl. Asi před hodinou jsem viděl všechny tyto

bělovouse patriarchy, jak se usmívají, běží a otvírají náruč, jako když někoho vítají. A pak jsem uviděl Izáka, jak k nim pospíchá.“

V telefonu bylo chvíli ticho. „Izák zesnul, že ano?“ zeptal se pak Harry tiše.

Připoutali jsme se pro přistávání. Letadlo se lehce naklonilo na bok a začalo sestupovat na přistávací plochu.

Tak do toho, Demosi...!

To bylo to, co Bůh řekl každému z nás: Tak jdi, Jime, Johne, Bille, Mary! Při startu nám vždy neříkal, kam se půjde. Myslel jsem na druhé poselství, které kdysi dávno dostal mladičkový prorok a které stále zůstávalo zapečetěné a neotevřené. Předpovídá snad velké pronásledování křesťanů v Americe před tím, než přijde Pán? Já osobně jsem toho mínění. Myslím, že nám Duch uložil jako přípravu na onu dobu, abychom se spojili v jedno tělo Kristovo a každému z nás přidělil určitou službu k uzdravení tohoto těla. Často se ptám, komu bude dán příkaz otevřít toto poselství a přečíst je církvi.

Ale to není tak důležité. Důležité je, že On posílá každého z nás na cestu. Jdi! S tím darem, který ti On propůjčil. S vědomím, že když tyto dary objevíme a využijeme, budeme nejšťastnějšími lidmi na Zemi - lhostejno, jak bude vypadat svět kolem nás.

Letadlo s malým zhoupnutím dosedlo a dojíždělo k odbavovacím halám. Rose hledala pod sedadlem naše věci. „Jsi připraven, Demosi?“ zeptala se.

„Jsem připraven, Rose!“

Vykročili jsme do uličky a vyšli společně vstříc dalšímu dobrodružství.